

PEREGRINATIO

APOSTOLORVM PETRI

ET PAULI, CVM NA-

TIONE TEM-

PORVM,

D. ERASMO ROT.

AUCTORE,

VIRTYE DVCE,

COMITE FORTVNA,

APVD SEB. GRYPHIUM

LVGV DVNI,

1544.

PEREGRINATIO

APOSTOLORVM PETRI

& Pauli, cum ratione temporum, per
Des. Erasmus Roter.

LXX ACTIS apostolicis non lique-
Petrum frequenter cōmutasse locū, nisi
quod post mortem Stephani, profectus
est una cum collega Ioanne, in Samariā
ciuitatē cui post uersum nomen Sebaste,
unde & tota regio Samaria dicta est: ut comprobaret au-
toritate sua perficeretq;, quod illic per Philippum diaco-
num ceptum erat. Deinde uidetur plerasq; Samarię par-
tes peragrassse. Sic enim legimus cap. VII. Et multis re-
gionibus Samaritanorum euangelizabant. Est autem Sa-
maria media inter Iudeam & Galileam. Porro nonum
caput testatur illis peragrassse uarias Palestine regiones,
antequā ueniret Lyddam & Ioppen. Sic enim habet: E-
ctum est autem, ut Petrus dam trāsiret uniuersos, deueni-
ret ad sanctos, qui habitabant Lydde. Est enim Lydda in
Palestina non procul à Ioppe ciuitate littorali. Rursus à
Ioppe profectus legitur ad Cæsaream Palestine mariti-
mam, quę prius dicta fuerat turris Stratonis. Hic Baptiza-
uit Cornelium Centurionem. Hinc reuersus est Hierosoly-
mam. Ceterū quando profectus sit Antiochiam, ubi præ-
sedisse creditur, aut quādo se Romam transtulerit, quasq;
regiones peragrarit, quoniā humenus duntaxat historis
proditū est, non laborabo persequi. Nam Eusebius, qui
putat illam prædicasse Euangelium apud Ponticos, Gala-
tis, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, nō aliunde sumpsit
concluram, nisi quod harum gentium meminit in priore
epistola

epistola. Conveniebatur autem ut apostolorum precipuus, annos complures sederet in ea civitate, unde dominus Iesus voluerat evangelicam doctrinam, primum in omnes Iudae regiones, mox in universam orbem propagari. Iam quod tradit historia, quam vocant Ecclesiasticam, primariam rerum curam à Christo traditam Petro, Iacobo et Ioanni: id inde colligunt, quod horum aliquoties nominatim fit mentio, quae de ceteris nihil narretur, quid dixerint aut fecerint, nisi quod adstabant Petro dicenti tanquam testes. Erant autem Iacobi duo, unus Zebedei filius, frater Ioannis: hunc interfecit Herodes: atque hoc ipsum arguit eum fuisse inter apostolos precipuum. Alter, Alphæi filius. Crebra mentio fit in Actis tertij Iacobi qui dicitur esse frater domini, cognomēto Iustus, filius, ut opinatur Hieronymus, Mariae, quae fuerit soror matris domini. Huic Iacobo tribuunt epistolam, quae legitur inter catholicas. Qui quum nun esset de numero duodecim apostolorum, tamen hunc statim à morte Christi apostoli designarunt episcopum Hierosolymitanum: qui posteaquā Paulus appellasset Caesari, à templi fastigio precipitatus est, atque inter lapidandum fallens fuisse percussus interiit. Hunc Hieronymus negat fuisse de numero apostolorum duodecim. Et tamen quāta fuerit huius autoritas vel illud declarat, quod quum in concilio tractaretur de gentibus non onerādis lege Moisa, post Petrum cum autoritate pronunciat sententiam ioh̄ sp̄s, inquiens. Hic idem post Paulo fuit autor, ut adingeret sibi quatuor, qui voto se adstruxerāt, cumq; his ritus Iudaico purificaretur in templo, cuius cōsilio Paulus obtemperavit. Quin etiā urbem ingressus hunc primam solavit, tanquam illic primas tenentem. Et in epistola ad Galatas hunc ceu precipuum nominat. Aliorum, inquit,

Apostolorū iūdi neminem nisi Iacobum fratrem domini. Ceterum Petrum Antiochiæ fuisse declarat in eadem epistola narrans, quemadmodū illam reprehēderit ob simulationem. Iam Dionysius apud Eusebium Corinthiorum episcopus, scriptor peruetustus, literis prodidit, Petrū & Paulum Rome iussu Neronis eodem die martyrii palmā promeruisse. Ceterum Petrum inter præcipuos etiam primatē fuisse declarat, quōd apud Euangelistas omnes, atq; etiam in Actis, in catalogo duodecim semper primo loco recensetur. Deinde quōd initio fr̄e primus fuit ad dicendum. Nam & ante missam spiritum sanctum congregatū in coenaculo discipulis, proponit de subrogandō quopiā in locū Iudæ. Rursus ubi tumultus esset in populo ob linguarum miraculam, Petrus solus auspiciatur concionem euangelicā. Primas omnium miraculū edit in nomine Iesu, pro tēpli fr̄ibus sanato claudo. Ac mox hæc de causa concursu factō in porticu Solomonis, Petrus concionatur apud populum. Vbi uidetur & Ioannes Petri comes aliquid dixisse, quod nō refertur. Sic enim ait Lucas: Loquentibus autem illis ad populum: nisi placet accipere utriusq; dixisse, quod Petrus utriusq; nomine dixit. Similis enim locus mox sequitur in eodem cap. 111. Petrus uerō & Ioannes respondentes dixerunt ad eos. Rursus cap. 1111. Respondens autem Petrus & apostoli dixerūt, quōd Petrus omnium uoce loqueretur. Rursus quum ageret de creatū diaconis, Petrus uerba facit solus. Solus pronunciat sententiam in Ananiam. Quin & illud arguit Petri dignitatem inter apostolos, quōd primus ductus est in carcerē, ac uirgis cæsus, quanguam ex narratione Lucæ uidentur omnes apostoli simul cum Petro, iam iterum coniectō in carcerem, uirgis cæsi. Nunc de Paulo dicemus, qui uelati strenuus

firmus dux per omnes terras mariaq; uoluit, ut omnes gentes redigeret sub iugum Christi. Primum Hierosolymis profectus est Damascū. Ea est ciuitas Syrophœnicæ, quæ quondā Arabiæ deputabatur, ut autor est Tertullianus aduersus Marcionē lib. 111. totius Syriæ caput, inter Libanum & Antilibanum sita. Hic baptizatus est Paulus, & Euangelij prædicationē auspiciatus. Verum hinc clau profugiēs utrum abierit in Arabiam, & inde reuersus sit Damascum, ac post annos tres demum redierit Hierosolymam, ut uideret Petrum, quemadmodum ipse refert in epistola ad Galatas, an statim se receperit Hierosolymam, non satis liquet ex Actis. Imò ne hoc quidē, utrū in prima prædicatione periclitatus sit ob insidias præferti, an secūda. Ex narratione Lucæ uidetur statim, ut fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymam, quoniā qui paulo antè profectus fuerat hostili animo in discipulos, noluerunt in consortiū suum recipere. Quod si tot annis prædicasset, fieri uix potuisset, quin rumore cognouissent eum fuisse mutatum. Rursus Hierosolymis profugus deductus est Cæsaream Philippi, quam Ptolemæus Panææ uocat, Eusebius Panædem: ea est Phœnicæ ad radicem Libani montis, ubi sunt fontes Iordanis. A Cæsarea dimissus est Tarsum. Ea metropolis est Ciliciæ Pauli patria, quam interfuit omnis Cydnus. A Tarsis per Barnabam reductus est Antiochiam Phœnicæ metropolim, unde & regioni nomen, quæ proxima est Ciliciæ. Hinc profectus est denuo Hierosolymam, ut exhiberet collectam pecuniam in subsidium pauperum. Quo factis reuersus est Antiochiam, unde uenit. Hic donatus Apostolico nomine profectus est Icluciam. Ea est in promontorio Antiochiæ Syriæ, obsis uolenti ab Antiochiæ ciuitate proficisci in Cyprum.

E Seleucia soluit in Cyprum insulam oppositam Cilicie, que est Asiae minoris. Appulit autem Salaminem, que ciuitas Cyprum prima occurrit ad Orientem, & peruenit Paphum, que est extrema ad Occidentem, ut intelligamus totam eam insulam peragitam. Vbi quidam putant illi pro Saulo, commutatam Pauli nomen a Sergio Paulo eius insulae proconsule: cum magis conueniat, ut parentes ac patris liberi, ac libertis sua impartiant nomina, quam ut ab illis mutuetur. A Papho soluens appulit Pergam. Ea ciuitas est Pamphyliae. Hinc Antiochiam Pisidiae. Hinc Iconium: mox Lystra, que est ciuitas Lyaconiae. Hic autem tam lapidatus est Paulus. A Lystris profectus est Derben, que & ipsa Lyaconiae est. Hinc remensus iter quo uenerat, reuersus est Lystra, Iconium & Antiochiam Pisidiae, quo quod coeptum erat confirmaret. Atque item peragita reliqua Pisidia, redierunt in Pamphylum usque ad Pergam, ad quam primum appulerant e Cypro. Hinc Attalia. Ea ciuitas est maritima Pamphyliae, ex qua scribae fecerat Italiam. Attalia soluens, nauigarunt Antiochiam Syriae, unde primum hoc iter fuerat auspiciatus. Hinc Rursus Hierosolymam itum est, ut ceteris apostolis probaret, que gesserat in Asia minore: sed interim predicans Euangelium in Phoenice & Samaria, per quas erat iter. Eo peracto reuersus est Antiochia, unde uenerat. Hic sciunctus a Barnaba, peragrauit Syriam, ac mox Ciliciam. Inde iterum reuifit Derben ac Lystra, ubi circumcidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam & Galatiam. Hinc uentum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic nonnullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, a Lyaconia prior occurrit Galatia, quam Phrygia. Et tamen Lucas cap. xvi. sic refert: Transuentes autem Phrygiam & Galatiae regionem, uetiti sunt a spiritu

sancto loqui uerbum in Asia. Ritusum incertū est an Asia
 hic accipiatur pro illa minoris Asia parte, que simplici-
 ter Asia dicitur, an de tota Asia minore, in qua iam multis
 locis predicauerat. Siquidem Galatia sita ad Septentrio-
 nem, hoc est, ad Pontum Euxinū, ad Orientē habet Cap-
 padociam, ad Occidentē Bitbuniam, ad Austrū Pisidiam
 & Lycaniam. Quamquam hic Ptolemæus ponit alteram
 quandā Phrygiam uergentē ad Occidentem. Porro Mys-
 sia maior proxima est Asiæ, sic proprie dictæ. Mysia mi-
 nor est supra Phrygiam. Potest igitur sic explicari serus-
 pulus, ut in his duobus uocabulis Phrygiam & Galatiam
 sit ordo prepositus, & intelligamus uiam à Lycania
 rectā peruenisse in Galatiam, hinc in Phrygiam, ex Phry-
 gia uoluisse petere Asiam proprie dictam, ni uentisset spi-
 ritus. Adheret autem hæc Asiæ pars Phrygiæ ad Oriens-
 tem & Austrum. Itaque Paulum uentum hac ire flexisse
 iter ad Mysiam maiorē, ni fallor, per quam iter est in Bis-
 thuniam, que quondā Bebrycia dicta est & Mygdonia,
 proxime habens ad Septentrionem eam Asiæ partem, que
 proprie Pontus dicitur. Rursus quum hac ire uentaret spi-
 ritus, reflexisse iter ad Occidentem, ac peragratā Mysiam
 minore redisse per mediam Phrygiam usq; ad Troadem,
 que est in littore Phrygiæ, eadē & Antigoniam dicta, op-
 posita Chersoneso, unde proximus traiectus est in Euro-
 pam ex Asia minore. A Troade soluerūt, ac recto cursu
 peruenierunt in insulam Samothracen, oppositam Thraci-
 æ, quam habet ad Septentrionem. Hinc Neapolim. Ea
 ciuitas est in littore, in confinio Macedoniae ac Thraciæ.
 Hinc Philippos, quam Lucas, admonet esse ciuitatem Co-
 loniam in prima parte Macedoniae. Ad hos scribit unam
 epistolam Paulus. Hic uirgis cæsus est & in carcere con-
 ductus

ieclut cum Sida. Post hæc per Amphipolim, quæ non longe abest à Strymone flumine: & Apolloniam, quæ Thessalonica proxima est, uenere Thessalonicam. Ea ciuitas metropolis est Macedonia. Et ad hos Paulus scribit epistolam. Et hic orto tumultu clam dimissus est Berrhæan, quam à Thessalonica dirimunt Pella, patria Alexandri Magni. Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrhæa, non ita procul abest à mari. Itaq; tumultu concitato deductus est ad mare, inde Athenas peruentum nauigio, ni fallor, propterea quòd Lucas meminit illum dimissum, ut iret ad mare. Est & alia coniectura, quòd quum iter à Berrhæa sit longum usque ad Atticam, nulla sit mentio regionum aut ciuitatum, quæ pedibus iter facientibus occurrissent. Hic conuertit Dionysium, qui an iudex fuerit an philosofus non satis liquet, quum Lucas tantum illum uocet Arcopagitam. Opinor autem omnes Arcopagitas dictos, qui partem eam urbis Athenarum inhabitabant. Demior autem quare Beda faciat hunc Corinthiorum episcopum, quum apud Eusebium Dionysius quidam Corinthiorum episcopus, doceat Dionysium Arcopagitam Athenis episcopum ab ipso Paulo ordinatū. Quin probabilius est Dionysium Arcopagitam nihil omnino scriptorum reliquisse, quum apud Eusebium tam diligenter recenseantur libri Dionysij Corinthiorum episcopi, de Arcopagite monumentis nulla usquam fiat mentio. Ab Attica uenit Corinthum. Ea est metropolis Achaie. Hinc constituerat navigare in Syriam, & suscepto uoto in Cenchræis, is est portus Corinthiacus ad Asiam minorem spectans, totundit sibi caput. Hinc igitur soluens peruenit Ephesum. Ea est in littore Asiae minoris, in parte quæ dicitur Ionia. Hic tam temporis reliquit Priscillan

sciam & Aquilam. Ab Epheso soluens uenit Cesaream, deinde Antiochiam. Bede, non dubito quin ueterem quempiam sequutus, uult hanc Cesaream esse Cappadociae, non Syriae: & Graeci uolunt hanc Antiochiam esse Pisidiae, cuius supra bis meminit. Quamquam Epheso profectus prior occurrit Pisidia, quam Cappadocia. Ceterum Graeci codices hoc loco plus habent quam nostri. Nimirum hunc in modum: Rogantibus autem eis, ut amplius tempore maneret apud se, non annuit, sed uale dixit illis dicens: Oportet me omnino festum, quod instat, agere Hierosolymis. Quibus probatur haec lectio, malunt Easlam ab Epheso littore recta nauigasse Cesaream Palaestinae, inde petisse Hierosolymam, & salutasse fratres, post haec redisse Antiochiam Syriae, atque hinc rursus repetisse Asiam minore. Facit ad hanc opinionem, quod in legitur, Descendens Cesaream, ascendit & salutauit ecclesiam. Ostendit quod descenderit, non indicat quod ascenderit. Atqui in euangelicis literis, qui petunt Hierosolymam descendere dicuntur, unde coniecitur illum e Cesarea Palaestinae ascendisse Hierosolymam, ubi dixerat agendum festum diem, atque hinc rursus descenderit petens Antiochiam. Hanc opinionem, ut probabilē, nos in hac paraphrasi si sanus sequuti, cessuri facile, si quis adduxerit probabiliorem. Legitur & Antiochia commoratus aliquandiu. At in Antiochia Syriae solitus est libenter commorari Paulus. Hanc igitur repetita Asia, per agratis in medio regionibus, in quibus ante docuerat, uenit in Galatiam, hinc rursus in Phrygiam, ubique confirmans discipulos. Inde profectus est Ephesum, quum iam Apollon profectus esset Corinthum, terrestri ne itinere, an nauigatione, parum liquet: nisi quod probabilius est illum terra fecisse iter, eò

quod Lucas adijcit, peragratis superioribus partibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymā, sed prius peragrata Macedonia & Achaia, per spiritum intelligens sibi Romanū esse eundē post aditum Hierosolymam. Inque praemisit Timotheum & Erastum in Macedoniam, ipse commoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultum per Demetriū excitum sequutus est eos, quos praemiserat. Peragratis autem superioribus partibus, aduenit in eam partem, quae proprie dicitur Graecia, in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum, sed ex re conijcitur, quod quemadmodum fecerat, ex Attica uenit in Achaian, in qua est Corinthus, ac rursus ē Cēchreis parauerit soluere in Syriā: sed quoniam senserat illic paratas insidias nauigaturo, uertit consilium, ac remensus iter quā uenerat, repetijt Macedoniam, terrestri ut apparet itinere, quoniam nauigaturo parabantur insidiae. Quom uersaretur itaque in Macedonia, comitum partem, quos tum multos habebat ex Macedonia, praemisit Troadem, quae est in Phrygia. Paulus sequutus, diem Paschae egisse uidetur Philippis, quod Lucas ita scribat: Nauigauimus post diem Azymorum a Philippis. A Philippis itaque soluit Troadem, quō precesserant comites, ut diximus. Hic adolescentem ex ruina mortuum restituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri, quō iussu Pauli comites nauigio precesserant. Est autem Assos ciuitas littoralis non longe infra Troadem, eadem dicta Apollonia. Asso soluentes appulerunt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulae, obuia ab Asso nauigantibus Chium. A Mitylene legentes littora Asiae, eō peruenierunt, ut Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenae in litore Asiae, mo-

illa inter Lesbum & Samum, quò post adnavigarunt. Sa-
 mus autem opposita est Trogyllio promontorio Asiae. A'
 Samo soluentes appulerunt Trogyllium, ut est in Grae-
 cae codicibus, quanquam Graecus qui scripsit peregrina-
 tionem Pauli, non meminit Trogyllij. A' Trogyllio itum
 est Miletum. Ea est ciuitas Cariae littoralis. A' Chio com-
 mode poterant appellere Ephesum, sed data opera prae-
 ternavigatum est, ne diutius haberet in Asia. Cum enim
 Philippus egissent diem Paschae, decreuerant Pentecos-
 ten agere Hierosolymis. Itaque posteaquam euocatis
 Epheso Miletum senioribus, mandasset quae uolebat, il-
 linc soluentes recto cursu peruenierunt Cozum. Ea est in-
 sula inter Samum & Gnidam, ciuitatem in promonto-
 rio Asiae. A' Coouentum est ad Rhodum, ea est insula
 opposita Lyciae. Iam autem nauigantes incipiunt Asiam
 habere ad Septentrionem, quum prius habuerint ad Ori-
 entem. A' Rhodo uenerunt Patra. Ea ciuitas est littora-
 lis Lyciae prouinciae. Hic nacli nauim, quae recta pete-
 ret Phoenicem Syriae, recto cursu coeperunt eò tendere.
 Nam relicta ad laeuam Cypro insula appulerunt Ty-
 rum. Ea est in littore Phoenices infra Sidonem. A' Cyro-
 uentum est Ptolemaidem. Et haec est littoralis inter Ty-
 rum & montem Carmelum. Hinc appulerunt Caesaream
 Palaestinae, ubi diuersatus est apud Philippum. Hinc iam
 pedestri itinere peruenit Hierosolymam, unde iussu tri-
 buni Lysiae, uinctus deductus est Antipatridem, quae me-
 dia occurrit inter Hierosolymam & Caesaream. Hinc per
 equites ductus est Caesaream Palaestinae, unde iussu Felici
 praefidis, qui Felici successerat, uinctus deductus est Ro-
 mam, hoc quidem itinere: Primum impositum naui, à Cae-
 sara peruenit Sidonem, quae, ut diximus, est supra Tyrum.

Hinc

Hinc appulerunt Cyprum, sic ut illam ad Leuam relinquerent dispendioso cursu, sed huc adigebant uenti cōtrarij. Ita præterlegentes littora Ciliciæ & Pamphylie, perueniant Myra, quam scribæ uerterant in Lysiram. Ea est in Lycia, non procul à littore. Hinc egre longaq; navigatione eò progressi sunt, ut Gnidum promontorium haberent ad dextram. Sed reflante uento cursam flexerunt ad Cretam, quæ illis tum erat ad Leuã. Venerunt autè ad portum, cui nomē Salmon. Opinor autem Lucam usum uoce, qua tum forte uulgus utebatur. Nam arbitror hanc esse, quam Plinius & Strabo uocant Sammonium. Hoc Crete promontorium spectat Orientē. Hinc ob uentos aduersos egre præterlegebāt littora Crete, sic ut insulam haberēt ad dextrã, donec uentū esset ad locum Crete, Lasæ ciuitati uicinū, q̄ dicitur Boni seu Pulchri portus, qđ nomē apud ueteres geographos non inuenitur. Apparet eius tēporis fuisse uocabulum. Ceterum fuisse ad latus australe Crete declarat quòd hinc conabantur tendere ad Phœnicem, id est, promontorium Crete, spectans ad Africum & Corum. Africus autem flat ab occasu brumali, Corus ab occasu solstitiidi. Illic quoniã uidebatur portus cōmodus, decreuerant hybernare. Interea quum aspirasset Austro uentus sat commodus, qui flat à medio meridie, solutes ab Aso (ea ciuitas est in littore Crete) præterlegebāt oram Crete, ut appellerent Phœnicem modo dictam. Sed subito in diuersum mutato uento, quum pro Austro flare cœpisset Typhonicus, uehemens ac nautis formidabilis, idem dictus Euroaquilo, qui spirat inter septentrionē & ortū, ut tēpestatis delati sunt in insulã, quæ uocatur Claude, quæ Cretam spectat inter Occidentē & Austrū, quam in partem maxime poterat impellere Euroaquilo, ex ad-

versa caeli plaga spirās: unde grauius etiā metuebāt periculū ne in syrtes impellerētur. Tandem desperatis rebus, impetrūt nauim in insulā, quae dicebatur Melite. Ea est inter Eperū & Italiā, spectans Siciliam ad Septentrionē. Hic uiperam excussit absq; noxa. Illuc aliam nauim nacti, nam altera perierat, appulerunt Syracusas, quae est in Sicilia, non procul à promontorio Pachyno. Huius littora praeterlegētes deueniunt Rhegium, id est, oppidū in extremo agro Brutiorum, qua parte Italia proxima est Sicilia. A Rhegio recto cursu delati sunt Puteolos, id est, promontoriū in Campania, non procul à Neapoli. Hinc terrestri itinere peruentum est usque ad forum Appij, ad locam, qui dicitur Tres tabernae, atq; hic occursum est Paulo à discipulis è Roma. Abest autē Appij forū ab urbe iter diei. Hinc demum Romam peruentum est. Constat igitur ex Actis illam peragrāsse totam minorem Asiam, deinde trāsisse in Europam, ac totam Graeciā peragrāsse à parte septentrionali, in qua est Macedonia, usq; ad Illyridem. Nam Illyris extrema pars est Macedonia, ad Septētrionem & Occidentem. Id ipse refert in epistola ad Romanos cap. xv. Ita ut ab Hierusalem per circuitū usque ad Illyricum repleuerim Euangelium. Ceterū nusquam legitur illum praedicasse in Creta, ad quam appulit tempestate coactus & uinctus. Nec illic moram egisse legitur, quā ipse censeret illic hybernandū esse: & tamen in Creta reliquit Titum, ut in singulis ciuitatibus ordinaret presbyteros, ac quod illic superesset corrigendū, corrigeret: quemadmodam ipse testatur in epistola, quibus ex uerbis apparet illū & in Creta praedicasse. Nec in Arabia quid à Paulo gestū sit, refert Lucas. Atq; haecenus de locis peragrat. Nunc de temporum quoq; ratione paucis attingamus. Summa rerū quas Actorū liber complectitur sub

quatuor imperatoribus Romanis gesta est: Tiberio, qui
 successit Octavio, Caio Caligula, Claudio Druso, Clau-
 dio Nerone. Quorum Tiberius rerum potitus est annos
 xxiii. Caligula iii. exceptis duobus mensibus. Clau-
 dius xiii. ac mensibus ferme decem. Nero xxiiii. ac
 menses propemodam octo. Quicquid igitur gestum est à
 morte Christi, usq; ad Paulum Romanum perductum, con-
 tinet Tiberij annos sex, Caligulae iii. Claudij xiiii. In
 huius imperij initio Petrus Romam peruenisse creditur,
 & eiusdē anno quarto orta fimes, cuius meminit Lucas.
 Rursus eiusdem anno nono, quemadmodum autor est Io-
 sephus & Eusebius, Roma expulsi sunt Iudaei, cuius rei
 meminit Lucas cap. xviii. Neronis autem annos quatuor.
 Interim praesides Iudaeae fuerunt Pontius Pilatus, qui
 periit anno Caligulae iii. Huic successit Felix, apud quem
 Paulus causam dixit, quem Claudius imperij sui anno un-
 decimo, totius provinciae dederat procuratorē, Samariae
 quoq; & Galilaeae, atq; etiam regionis, quae dicitur Ultra
 Iordanem. Et hoc nomine se felicē prae-dicat Paulus, quod
 causam diciturus esset apud eū cui diu versato in ea pro-
 vincia, notae essent res Iudaicae. Huic successorē dedit Ne-
 ro Portium Festum. Apud quē quum praesente Agrippa
 causam dixisset Paulus, quoniam appellarat Caesarē, un-
 ctus Romanus missus est, anno Neronis tertio aut secundo.
 Porro Iudeorum reges hi fuerunt: Herodes, Philippus &
 Lysanias, praesuerunt annis sex. Herodes rex, qui Caesareae
 percussus ab angelo periit, praesuit annos vii. Agrippa
 huius filius, ex cuius consilio Paulus Romam missus est,
 annos xv. Quamquam pater quoq; cognomento dicitur
 est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa vocatur in
 Actis. Dominus itaq; Iesus occisus est, reuixit & ascendit

in exilium, misit q̄; spiritam sanctū anno Tiberij XVIII.
 Ac proximo anno, aut ut quidam uolunt, eodem, mox ut
 inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Pau-
 lo assente, ac seruante nestes lapidantū trāliam. Qui
 paulo post deiecitur & conuertitur apud Damascū, anno
 Tiberij XXI. Peragravit autem uarias regiones ubique
 disseminans E uangelium, usq; ad annum Claudij decimo-
 tercium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis cōiectus est
 in uincula per Lysiam tribunum, à quo Casarē uinctus
 est missus, ut apud Felicem audiretur, ubi detentus est in
 uinculis annos duos, atq; à Felici ut erat uinctus, traditus
 est Portio Festo, à quo Romam missus est, ubi totū bienn-
 nium egit in uinculis, hoc est, usq; ad annū Neronis quin-
 tum. Nec ultra Lucas profequitur historiam. Cetera scri-
 ptes non indiligētes ex uarijs coniecturis uidetur ads-
 cribisse, uidelicet Paulum primam apud Neronem dictā
 causa fuisse absolutum, ac libere ubi uellet E uangelū prae-
 dicasse annos decem. Tandem ubi Neronis saeuitia iam
 profressisset in rabiem, reuocatus est ad eius tribunal, &
 capite truncatus. Huius rei coniecturam sumunt ex episto-
 la Pauli ad Timotheum secunda. In qua meminit primae
 defensionis suae, in qua deseytus sit ab omnibus, & tamen
 in presidio liberatus. Atq; hinc redisse ad praedicationē
 colligunt ex eo, quod mox subiicit: Dominus autem mihi
 adiuuauit & confortauit me, ut per me praedicatione imple-
 tur, & audiant omnes gentes. Porro cum in secūda defen-
 sione fuisse periclitatum arguit quod inibi scribit: Ego
 omniam delibor, & tempus meae resolutionis instat, &c.
 Inq; martyrio coronatū credant anno Neronis decimo-
 tertio, anno à Christi morte trigesimo sexto. Porro quod
 Lucas reliquerit Paulum in prima defensione, hinc collu-
 gunt,

gunt, quòd hic finierit eorum, quæ uiderat, narrationem. Rursus quòd adfuerit in secūda defensione, testatur Paulus in eadem epistola, dicens: Lucas est mecum solus. Ex his colligere licet, Paulum in euangelico negotio uersum fuisse annos uiginti unū, præter duos illos, quos Cæsarea tenebatur in uinculis, rursus alios duos quos Rome peregit in uinculis, habitans in conducto, quibus, ut historie memorant, accesserunt decem. Ita comperies à baptismo Pauli usq; ad mortem eiusdem annos triginta quinque. Hec quoniam uidebantur nonihil lucis allaturæ lectioni, subiit in frontispitio operis præfigere. Quamquam non ignorauit annorum rationē ad unguem tradi posse, quam in his non solum diuersi scriptores inter se dissentiant, uerum etiam ipsi à seipsis discrepant: ut Beda in commentarijs cap. xviii. scribit ex autoritate Iosephi, Iudeos Romæ expulsos anno Claudij nono. In annotatione temporum, quam preposuit operi, dicit id factum anno octauo,

Sic & apud Eusebium nonnūquam alium annum reperies in historia, alium in chronicis, ubi in ambiguo relinquitur, antrum Tiberius imperauerit

annos XXI. an. XXIII.

Bene uale lector,

& ad Paraphrasim

per-

legendam

bonis auribus accingere.

FINIS.

Ms. Vol. "Spice"

D. Pauli?

p. 543.

U.

tibi illam ex animo commendatam esse cupio, ita mihi con-
 tingat te frui, non quemadmodum vulgò amicum amico iu-
 cundus est, sed quemadmodum apostolo uoluptati est disci-
 pulus, Christi doctrinam exprimens. Vider quàm mihi cha-
 rus sit Onesimus, et suo merito charus est. In hoc igitur
 impediendo, refocilla cor meum. Hæc pluvibus tecum ago,
 non quòd diffidam charitati tuæ, sed id facio ex abundanti-
 a quadam amore meo erga filium meum. Siquidem ex pri-
 stina officij tuis, sic mihi perspecta est obedientia tua, ut
 non dubitem, quin hæc in re plus etiam sis præstaturus,
 quam abs te peto. Interim Onesimum, ut pignus mei beni-
 genter accipe, simulq; mihi ipsi paulò post uenturo para-
 hospitium. Nam spero fore, ut deus precibus nostris exora-
 tus aliquando me uobis restituat. Tum præsens agam gra-
 tia pro Onesimo clementer recepto. Salutat te Epaphras
 tibi conterraneus, tibi captiuitatis et uinculorum so-
 cius, ob amorem Christi Iesu. Præterea Mar-
 cus, Aristarchus, Demas, et Lucas collegæ
 facti. Quos omnes puta deprecari
 mecum pro Onesimo. Gratia
 domini nostri Iesu Chri-
 sti semper adsit spi-
 ritus uestro.

Amen.

FINIS.

R E V E R E N D I S S.

IN CHRISTO PATRI AC D.D

Thomæ. S. R. E. T. T. S. Cecilie presbytero

Cardinali, Archiepiscopo Eboracensi,

Angliæ primati, ac totius regni

Cancellario summo, Des.

Erasmus Rot. s. D.

V M frequenter circumspicissimam, quam studiorum meorum fortuna magnitudinem tuæ responderem, quæ me hæcenus sanè deterruit, ne quid lucubrationum mearum auderem tibi dedicare: tandem mihi visus sum bis ineptus: primum quasi sit aliquid in meis literis, ingenio uel, quod etiam si me rupero, tuam amplitudinè possit æquare, siue spectamus dignitatis istius fastigium, siue hoc fastigio dignissimas animi tui dotes, siue officia quibus quotidie tua benignitas onerat non tam me, quam ipsa bonarum literarum ac ueræ Theologiæ studia: aut quasi tu is esses, qui librum uoluminis magnitudinè magis, quam utilitate soleas æstimare. Quanquam igitur nondam perfectam prouincia Paraphraseon, quibus epistolæ Paulinas, certò germanas dūtaxat explicui, fatigatis etiam uiribus, mox exciperet dimicatio cū obtreccatoribus: tunc illis tumultuario milite profugatis, ipsam statim copiam aggressus sum duas epistolæ Petri, et unam Iudæ: simul illud mecum cogitans, quod dantis offertur aut uiris summatis, aptū esse oportere magis, q̄ æquale. Siquidē olim absurdè facere uisus fuisset, si quis Musis offerret hecatombē, aut haederaceas corollas Marti. Itaq; primum illud mihi uisum est cōgruere, si ad tam eximium religionis antisuitē irret Petras

incor

incomparabilis ille Christianae religionis princeps: ut quem
 admodum illo duce nata est ac propagata sincera aereq;
 evangelica philosophia, ita tua pietate, quae se magis ac ma-
 gis in dies exerit, nonnihil collapsa restituatur, ut est natu-
 ra rerū humanarum semper in deterius prolabantiam, ni
 magno studio vitamur in diversum. Quod si quid etiam
 cōmendationis adiungit operis difficultas, multò plus hic
 fuit negotij, quàm pro uoluminis modo. Facit hoc partim
 Petri phrasis, multò quàm Paulina perplexior: partim,
 quòd in his non perinde subleuamur ueterum commenta-
 riu. Nam quos hodie habet glossa, quàm uocant ordina-
 tionem, ex Bedae uestri cōmentarij ad uerbum desumpta sunt,
 uiri profectò nec indocti, nec indiligentis, quantum illa fe-
 rebat etas, idq; miro artificio factum est. Pars cōmentario-
 rum subducta est in spatium marginis, pars reflecta est in
 internalliu, quod uersus epistolae dirimit. Titulus in totum
 siue ademptus est, haud scio quo consilio. Insunt in omni-
 bus loca nonnulla, quae lectorem attentam et cautum re-
 quirant, uelut in prima de Christo, qui in spiritu predica-
 rit spiritibus in carcere constitutis, qui olim fuissent incre-
 duli. Item de Euangelio mortuis etià predicato. In secun-
 da, de demonibus in iudiciū seruatis, de maledico iudicio,
 quod nec angeli frūst aduersum se, tamen si nos locū hunc
 aliter sumus interpretati, à Beda dissimulatū: de terra ex
 aqua et per aquam condita, de caelis et elementis incen-
 ditio soluendis, quibus ex locis nonnulli hauserunt occasio-
 nem erroris. In epistola Iudae, de iudicio blasphemiae, qui
 locus desumptus putatur ex apocryphis Enoch, ex quibus
 et paulò post adducitur uaticiniū, cū is nō legatur quic-
 quam scripsisse. Hanc autem ideo subiiecimus, quòd cū epi-
 stola Petri posteriore, nō solum stylo ac sententijs, uerū-

etiam verbis mirè congruat, quaedam illius uelut interpretans, quod genus illud, de iudicio blasphemiae. De priore Petri nunquam fuit dubitatum, de posteriore fuit, inmeti mentionem facit transfigurati domini, cui rei non plures tribus discipulis testes adfuerunt. Unde si Petri non est, oportuit esse alicuius, qui se Petram haberi noluerit. Epistola Iudae scrius obtinuit auctoritatem, quòd adducat testimonium è libro, qui inscribitur Enoch, in quo serunt haberi quaedam non satis consentanea doctrinae catholicae. Sed quid uetat, sic ex apocryphis adducere nonnihil in loco, quemadmodum Paulus ex Epimenide citat testimoniam? Ceterum cū in priore Petrus testetur se scripsisse per Syluanum, & in posteriore apertè testetur eam esse secundam, Hanc, inquit, ecce uobis charissimi secundam scribo epistolam: non uideo, qui res possit explicari, nisi aut posterior Petri non sit, aut Syluanus eam scripserit iussu Petri. Quòd si hæc ab ipso Petro scripta est, uidetur tres scripsisse, quarum prima inter ciderit. De tempore ac loco nihil habetur comperti, nisi quòd coniecitur priorè Rome scriptam, quam in fine Babylonem appellauit, imperante Claudio Cesare. Sed ne longior sit opere præfatio, magno opere cupimus, ut hæc industriam nostram, si quo pacto meretur, R. T. D. candido calculo cõmendet studiosis: non quòd ipsi uenemur aliquid apud celsitudinem tuam, cum nec hic animus unquã, nec nũc hæc ætas faciat ad ambitionem: sed quòd ex eorũ fauore iudicioq; qui summa dignitate præminet, mirus ardor ac stimulus addatur studiosis. Præter multos absolutè doctos subolescunt in uestra Britannia tue benignitatis auspicijs complures optime spei iuuenes, qui olim & maiora præstebunt & felicius, si studium illorum inflammarit aura tui fauoris. Atq; utinam
hæc

hac incumbant posthac nostra studia, ut ad optimas disciplinas animi mortalium & breuitatis & facilitatis illecebra pelliceantur potius, quam dum nos affectus difficultate prolixitateq; studemus uideri magnifice docti, optimaqueq; ingenia à rebus optimis alienentur. Id præstebunt feliciter alij permulti, nõ dubito: at maiore fide, quam nos fecimus, non adeò multi. Quòd si huiusmodi sanctissimis conatibus, ita ut instituit, fauere perget amplitudo tua, tam apud Deum egregiã laudem sibi parabit, tam apud posteros honestissimam sui memoriam relinquet. Eam nobis diuinitus seruet incolumem Christus Opti. Maxi.

IN EPISTOLAM PETRI

priorem argumentum per Det.

Erasmus Rot.

PETRVS, quemadmodum & Iacobus, Iudeis scribit sparsim incolentibus gentium regiones, epistolam profectò dignã apostolorum principe, plenam autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententijs differtam. Hortatur autem ad tolerãtiã malorum, quæ ob Euangelij uindictam perpetiebãtur spe præmiorum. Ad hæc, admonet ut iuxta prophetarum oracula ad tantam dignitatem uocati gratis, uitam præsentem sua professione dignam. Christianismum enim non in titulo aut baptismo tantum, sed in morum innocentia situm esse, alioqui quòd affligantur malis, non cessurum ad gloriam Christi, si ob malefactis poenã dare uideantur. Insuper admonet, ne freti Christianismo detrectet parere magistratibus, licet ethnicis, ne provocati illi nec cõuertantur ad Christum, & acrius seuiant.

Item ne serui negent officium suam heris, licet ethnicis Christiane bonitatis esse omnia perpeti. Item ne mulieres Christiane viros suos, licet ethnicos contemnant, sed moribus suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admo-
net, ut uxoribus suis desistant, ut à coitu nonnunquam tem-
perent. quò magis uacet orare. Deinde exemplo Christi prouocat ad tolerantiam malorum, ne contentur iniuriam iniuria p̄sare, sed m̄suetudine & benefactis uincere stu-
deant malè meritis. Atq; hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortatur ad nouitatem uitæ, de-
hortans à uitijs gentium. Inuit ad sobrietatem, ad uigi-
lantiam, ad preces assiduas, in primis ad mutuam charita-
tem, ad hospitalitatem, ad officia mutua. Rursus ad patien-
tiam persecutionum ob Christi nomen illatarum. Mox
episcopos instituit, & his subditum populum. In cal-
ce testatur sese & alteram epistolam ad eosdē
scripsisse per Syllanum, quæ intercidit.

Hanc scriptã apparet ex Babylo-
ne: nam huius ecclesie uer-
bis iubet eos saluere: si
cui de Roma com-
mentum non
proba-
tur.

D. ERASMI

ROT. IN EPIST. PETRI
 APOSTOLI PRIOREM
 PARAPHRASIS.

PETRVS ille quondam discipulus & cōiūctor, nunc legatus & apostolus Iesu Christi, omnibus qui sparsim habitāt in minoris Asiae regionibus, Pōto, Galatia, Cappadocia, eaq; parte, quae est Ephesiorū, ac proprie sibi nomen Asiae uendicat. Bithyniaq; quos uel olim bellorū procellae alios aliō dispulerunt, uel nuper eorum seuitia, quibus Christi nomen erat inuisum, patris sedibus exegit innoxios, atq; ideo nunc extorres inter peregrinas nationes uelut exulant, exclusi quidem hominum metu à solo natali, at nō ideo semiti, nec exules aut abdicati ab Euangelij munere, quod deus omnium princeps ita largitus est primum terrae gentiq; Iudaicae, ut tamen omnibus uelut esse commune, quoscunq; delegerit ipse. Nam ut frustra nati sunt ac uiuunt Hierosolymis, qui Iesu Christi doctrinam aspernantur ita nulli futurum est fraudi, quōd inter gentes incircuncisas ac profanas habitat, si modo pro lege Mosaiica gratiā euāgelicam amplectitur. Neq; enim legis obseruatio qua tu- Electis adue-
 met Iudeorū uulgi, praestat uerā salutē, neq; genus, aut nit.
 beas, sed gratuita numinis electio. Ille uerē Iudaeus est,
 qui quocunq; solū incolens, quocunq; genere natus, Ie-
 sum Christum agnoscit uerē salutis autorem, qui non uni
 peti mortuus est, sed orbi terrarū uniuerso. Ut autē hunc

Secundam præ
scientiam.

In obedientiã
& aspersio-
nem.

agnoscamus, nõ debemus obseruare legis merito, sed gra-
tiate dei bonitati, qui ex omni natione deligit, uocatq; ad
Euangelij munificentiam, quoscunq; ipsi uisum est ascesce-
re. Neq; enim hoc illi temere naper uenit in mentẽ, ut hac
ratione seruaret uniuersum genus mortalium: neq; nostris
benefactis impulsus, hoc ceu præmiũ nobis ita meritis repo-
nit: sed æterno cõsilio fuerat hoc Deo patri decretũ, ut nõ
Iudeis tantũ, sed uniuersis gẽtibus aperiret portã salutis:
nõ per circumcisionẽ, neq; per sabbatismos, neq; per cibo-
rum delectum, neq; per alias Mosaica legis caeremonias,
quæ corporales sunt, & rerũ spiritualiũ umbrae duntaxat
quedã, ad tempus date sunt sed per uerã sanctificationẽ
spiritus, quẽ nobis impartit lex euãgelica spiritualis, qua
uerẽ purgamur ab omnibus peccatis nostris, non ex eo
quod obseruauimus legis ueteris prescripta, sed quod sim-
pliciter prompteq; fidimus euãgelicis promissis, nõ ex as-
perso uitali sanguine, quẽ admodũ hactenus iuxta legis ri-
tũ factitari consueuit, sed ex aspersione pretiosi sanguinis
illibate, deo que gratissime uictime Iesu Christi, cuius im-
merita mors nobis semel omnia uite ueteris cõmissa delet,
ac per baptismũ uelut in ipsum renatos, noue uite resti-
tuit. Quos quoniã baptismus exemptos huic mundo cele-
sti municipio insecuit, nõ precabor ea bona, quibus paran-
dis & accumulãdis sibi felices uidentur mundi cultores,
sed ea potius, quæ nos à terrenis cõtigijs purgatos cele-
sti principe Christo dignos reddunt: uidelicet gratiam, ut
uestris ipsorũ meritis diffisi, diffisi etiã legis caerimonijs, è
sola gratuita dei munificentia fiduciaq; Euangelij, ueram
expectetis salutẽ, ad hoc, pacẽ, ut deo per Christi sangui-
nem reconciliati gratis, concordia & inter uos habeatis,
& cũ ceteris omnibus, non solũ neminẽ ledentes, uerum
etiam

etiam aliorum admissa condonantes, et malefacta beneficiis
 repensantes: quorum bonorum sortem, ut gratis accepistis à
 deo, ita pijs studijs aditendum est nobis, ut bonorum operum Multiplice-
 usura magis ac magis ditescatis, non modo persistentes in tur.
 eo quod capistis, uerum etiam in dies in melius progredientes,
 donec ille uenerit dies, quo premium immortalitatis
 exhibebitur, cuius nunc certam spem hausistis ex Euangelio
 Christi, ne quid hinc laudis nobis arrogemus. Ob hoc tam Benedictus
 immensum beneficium laudanda benignitas eius, à quo no- deus & pa-
 bis per Christum proficiscitur, quicquid uere beatos reddit. ter.
 Ue est non Moses, sed Deus ipse, et idem pater domini nostri
 Iesu Christi, qui parum feliciter natus ex Adà, nimirum natus
 peccato, natus morti, de uero genuit nos innocentie, genuit
 immortalis uitae, nullis meritis nostris prouocatus, sed ultro
 sua misericordia, qua summus est, extimulatus: idcirco fecit
 non praesidio legis Mosaicæ, sed impendio proprii filij Iesu
 Christi: quæ mortem subire uoluit, ut nos alioqui deplora-
 tur, à peccati mortisque tyrannide liberaret: quæ mox à mor-
 te renouant ad uitam, ut interim mortui cupiuitatibus man-
 danis, et ad illius exemplum mortu innocentia resurrexerunt
 ueluti medicantes, certam et alacrem spem habeamus fore, ut
 nos quoque aliquando his excepti malis, unam cum Christo per-
 tingamus ad æternam illam hereditatem: quæ ut assequutus
 est ille caput nostrum, ita consequemur omnes, quicumque Chri-
 sti membris insiti, illius imitatione mereamur illius dici fra-
 tres, et eiusdem patris filij: ut quemadmodum afflictiones
 sunt nobis cum illo communes, ita sit et cum illo commu-
 ne premium. Quamdiu fuimus filij peccatoris Adæ, mane-
 bat nos infelix hereditas. Posteaquam facti sumus filij dei,
 ad cælestem hereditatem propinquamus. Decet enim ut è
 cælo nati, cælestia spectemus: ut ex deo nati, non nisi

Incorruptibilem.

diuina seſtemur. Qui mundo militant, caduca premia fluxamq; mercedem ambiunt: nos poſt has temporarias afflictiones manet illa felix hereditas, qua neq; morte poſit corrumpi, neq; te dio moleſtia ue conſumari, neq; ſeruo ſitu ue marceſcere. Non eſt quod metuamus, ne quis hanc tam opimam hereditatem nobis interuertat. Habemus certe fidei promiſſorem: apud illum nobis in tuto eſt, conſerueturq; in caelis, ſed ita, ut interim certa ſpes ac ueluti pignus quoddam ſit penes homines in terris, non penes quoslibet homines, ſed penes uos, ueſtriq; ſimiles, quibus Chriſti ſpiritus arrhabonis uice datus eſt, quiq; licet interim uariis malorum procellis undiq; tundamini, quibus humana imbecillitas proſus ex ſe ſit impar, tamen dei praefidio, qui nihil non poteſt, ſeruamini, non ueſtris meritis, ſed fide, fiduciaq; qua non dubitatis quin deus, etiam ſi patiatur uos interim uelut opprimi, tamen incolumet uos ſit exhibiturus in extremo tempore, poſt quod non erit amplius iſta rerum humanarum confuſio, ſed mali addicti ſuis ſupplicijs, neminem laedere poterunt, & boni ab omnibus malorum incurſibus tuti, eterno fruuntur otio. Nunc enim latent premia, & ſepe iuxta uulgarem eſtimationem peius habent, qui meliores ſunt, & perire uidentur, qui maximè ſunt incolumet, & florere uidentur, qui maximè pereunt. Hic exercendae pietatis tempus eſt, praenunio ſuum praefcriptum eſt tempus, quod non oportet anteuertere. Nobis interim ſit ſatis, quod aeterna felicitas nobis eſt in tuto, quam nullus hominum aut demonum poſit intercipere, modo ne nos deficiat fides, qua neglectis rebus mortalium, toti pendamus è caelo. Sint interim ſeroces, qui deo rebelles, fidunt mundi praefidijs: inſultent interim quaſi uictis ac deſtitutis: ceterum ubi uenerit ille dies, ueſis in diuerſum rerum uicibus

Qui uirtute dei caſtodiunt.

uisibus affligentur illi, nos exultabitis uictores, imò nunc
 etiam exultare debetis indubitata tanta felicitatis expecta- Modicū nūc
 tione. Neq; enim debet uobis uideri magnum aut graue, si si oportet.
 per breues ac mox desituras afflictiones, molestiasq; per-
 uentis ad nunquam interituram beatitudinem. Forsitan
 & persecutionum harum aliquando finis erit, quæ ta-
 men quoties ingruunt, spe uite future magno infractioq;
 animo ferende sunt ob dei gloria. Sic enim permittit sapiē-
 tia dei, uestris consulens comodis, ut fidei uestræ synceri-
 tas constantiaq; uarijs malorum incurfibus exploretur.
 Etenim si auram, res alioqui & perita & peritura, non Auro quod
 solum exploratur per coticulam, uerumetiam per ignem per ignem
 examinatur, ut eo magis deinde sit in pretio, quo fuerit probatum.
 castius repurgatū: multò magis deus uult fidē uestram
 ueris experimentis probari, cui tantum honoris debetur,
 ut cum ex his malorum & afflictionum incendijs emicue-
 rit, longè purior ac fulgētior quouis auro purgatissimo,
 pretiosa sit apud deū, resq; omnis tādē in diuersum exeat:
 nimirum ut quod hic uidebatur illatum ad dedecus, cedat
 in laudem: quod ad ignominiam, uertatur in gloria: quod
 ad inhonestandum nos, uertatur in cumulatum honoris co-
 die, quo Iesus Christus, cuius uis nunc agit in uobis occul-
 ta rationibus, palam sese prostrat omnibus, suum cuique
 premium pro meritis rependens. Quid enim gloriosius,
 quam ore Christi laudari? cum audietis: Venite benedicti Inueniatur
 patri meo. Quid honorificentius quàm à deo patre recipi in laudem.
 in consortiam regni celestis unā cum filio? Hæc autem
 gloria, quanquam erit omnium piorum communis, tamen
 copiosior continget ijs, qui maiora pro Christo passi sunt
 in terris. Quæ premia si nunc apparerent, non esset admi-
 rabile fidei robur. Nunc in hoc est præcipua laus honorū,
quod

Quem cum quod Christum, quem corporeis oculis nunquam uisibilem, non uideritis, tamen oculis fidei conspectum amatis: cumque dolorum ac palam ac praesens urgeat, praemia uero, quae sunt in diem, nondum appareant, tamen illius promissis fidei, non alio animo toleratis ista, quam si coram adesset peracta gloria: nec toleratis modo fortiter, utrumetiam in medijs afflictionibus exultatis inenarrabili gaudio, pleni gloriae apud deum, uidelicet bene sperantis conscientiae, pleni certae fiducia, quod ista praeter meritum tolerantes, uolente deo, retributis abunde magnum fructum fidei uestrae, nimirum aeternam salutem animarum uestrarum. Ingens enim lucra est, cum iactura caduci corporis seruetur immortalis anima. Sic uisum est aeterno consilio dei, ut his rationibus salutem consequerentur homines, quibus et Christus ipse

De qua salute exquisierunt.

peruenit ad aeternam beatitudinem. Neque enim haec fortuitò geruntur, sed quod nos factum uisimus, id prophetae ueteres, qui multò ante nos uaticinati sunt fore, ut per fidem euangelicam gratiam absque legis Mosaicae praesidio seruari ueremini, diligenter exquisierunt ac scrutati sunt, non contenti tanquam per nebulam uidere, quod esset futurum, sed illud etiam pia curiositate sciscitanti sunt a spiritu Christi, qui iam tum illis arcano afflatu significabat, quid esset passurus Christus, ac mox ad quantum gloriam euehendus, tum quo uel quali tempore id esset futurum: siquidem ingenti desiderio salutis huius tenebatur illorum animi. Quibus et illud patefactum est, quod haec quae futura praesagebant, ipsorum temporibus non essent exhibenda, sed uestris: quaeque suis uaticinijs prodebat, uobis proderent, non sibi. Optassent quidem illi uidere, quod uobis uidere contigit: sed ideo praecesserunt illorum uaticinia, quò certior esset fides uobis apostolis, qui nunc eadem uo-

his annunciamus facta, quæ prædixerunt illi futura. Quoq;
 minus dubitetis, idem Christi spiritus tacitis afflatibus il-
 los docuit olim, quid facere decreuisset, qui nos nuper in
 igneis linguis è caelo delapsus instruxit, ut eorum quæ ges-
 si sunt, in toto terrarum orbe sinus præcones. Prædica-
 mus enim Christum nostræ omnium salutis causa factum
 hominem, uersatum in terris, probris & cruciatibus affli-
 ctum, deniq; cruci suffixum, pro nobis obisse mortem, mox
 reuocatum ad uitam, subuectum in cælum, ubi nunc cum
 patre præfulget maiestate gloriæq; qui prius uidebatur
 in terris uilis & abiectus, eodē subuecturus & suos. Hæc
 in ineffabili Dei cōsilio gesta, non mirū si prophætæ cō-
 cupiscebāt cernere, cum ipsis etiam angelis sit admodum
 mirandum gratumq; spectaculum, cuius contemplatione
 non queūt expleri. Quò maius est beneficium quod uobis
 offertur, hoc auidius est uobis amplectendum, ne uestro ui-
 tio fiat, ut non assequamini. Certum est præmium, sed in-
 terim uestræ partes sunt, ita uos gerere, ne uideamini indi-
 gni promissis. Aderit ille dies inexpectatus, qui prostret
 in apertū piorum & impiorum præmia. Is quendocunq;
 ueniet, letus & felix ueniet ijs, quos paratos offenderit;
 contra formidabilis ijs, quos dissidentia torpentis reperi-
 erit & oscitantes. Quoniam autem Christus incertum esse
 uobis uoluit diem illum, non oportet uos unquam esse se-
 curus, sed semper accinctos animi lumbis, ceu paratos in-
 uitarum aduentantis domini, uigilantes ac sobrios, cer-
 ti firmiq; semper erectos ac suspensos expectatione felici-
 tati eterne, quæ nunc offertur omnibus qui obtemperat
 Euangelio, sed tunc demū possidebitur, cum palam osten-
 det maiestatem suam cunctis hominibus & angelis ac de-
 monibus dominus noster Iesus Christus. Verum ad eam

Per eos qui
 euangelizau-
 erunt uobis.

Desiderant
 angeli.

Propter quod
 succincti lū-
 bos.

immortalitatem non peruenient, nisi qui hic eam quodammodo fuerint meditati, atq; ad exemplum Iesu mortui cupiditatibus huius mundi, cum illo reuixerint ad innocentiam, atq; in ea constanter perstiterint, tanquam legitimi ueriq; filij, fidentes promissis dei patris, et illius prescri-

Non configu-
rati priori-
bus ignoran-
tia.

ptis obtemperantes, nec unquam relabentes in ueterem uitam, tum ob ignorantiam euangelicæ doctrinæ mundanis obnoxiam cupiditatibus. Conuenit enim, ut à quibus disceditis professione, ab ipsidem dissideatis affectibus ac moribus. Mundus malus est, à quo iam pridem estis exempti, Christo iusto sanctoq; et innocenti insiti, ad hoc delecti uocatiq; à patre sanctitatis omnis fonte, ut uos quoq; quemadmodum estis sancti professione, ita sitis et omni uita factisq; puri, integri, et inculpati. Non enim agnoscet pater filios, nisi sui similes. Nimirum hoc sensit, cum loqueretur maioribus nostris, Leuitici capite xix. Sancti estote, quia ego sanctus sum, dominus deus uester. Non uobis suffecerit Mosaica puritas, ut abstineatis à contactu cadauerum, ut lotos habeatis pedes, ut abstineatis à cōcubitu, totam uitam ac totum pectus nostrum deus uult procul abesse ab omnibus uitiorum inquinamentis. Siquidem hæc sunt, quæ nos uerè reddunt impuros coram oculis dei.

Et si patrem
inuocatis.

etiam si patris nomine compellatis, in omnibus implorantes opem illius, non est tamen quod impurè uiuentes speretis illam uobis fore propitium, aut pro filiis agnitorum, qui non estimat quemquam ex genere, aut fortuna, sed tantum ex uita meritis. Nec enim ille parus erit Iudeus, si uita, si animus fuerit inquinatus: nec hic erit impurius præputiatus, si pius, si innocentem uitam egerit. Superest igitur, ut qui patrem hunc cupitis habere propitium, illum inuitabile iudicium semper habentes præ oculis, donec agitis in

hoc

hoc exilio, sic moderemini vitam uestram, ne sit ob quod in timore in
 effusus pater, nos ceu degeneres parumq; morigeros si- colatus ue-
 bus ab hereditate patriæ celestis merito secludat. Quò stri tēpore.
 manu est pretiū quo uos Christus gratis redemit, hoc ma-
 gis cauendum est, ne uolentes & ingrati in pristinam ser-
 uitatem reuoluamini. Nulla seruitus inferior, quàm māci-
 piam esse uitiorum. Qui pauculo ere liberantur à seruitu-
 te belli, & ex seruis sunt libertini, modis omnibus aduigi-
 lant, ne ob ingratitude[m] possint in relictum retrahi ser-
 uitem: & uos committetis, ut in ueterem tyrannidē re-
 cidatis, ut denuo Mosaica legis uelitis esse mancipia, ma-
 lituq; seruire manus obseruariūculus à maioribus uobis per
 manus traditis, quàm obtemperare Euangelio dei, cum
 sciatis uos ab illis semel esse liberatos, nō pretio uulgari,
 uelut auro argento ue, sed hostia longè sacratiore quàm
 uerit lex Mosaica? Non enim asperso sanguine uituli par-
 gai estis, sed pretioso cruore Iesu Christi, qui uelut agnus
 omnis macule nescius, purus ac illibatus ab omni uitiorū
 inquinamento, pro nostris peccatis immolatus est in ara
 crucis. Neq; uerò id factum est fortuitò, sed ab eterno &
 ante conditum mundum destinatus est huic sacrificio dei
 filius, ut sua morte uobis reconciliaret patrem. Ceterum
 diuine mentis consilium ac decretum, quod multis seculis
 uobis fuit incognitum, nunc tandem his extremis tempori-
 bus patefactum est, & oculis hominum exhibitum nouum
 spectaculum, quod in mente diuina nouum non erat. Ex-
 hibitum est autem uestræ salutis gratia, quibus Christus
 homo factus, mortuus ac prædicatus hoc præstat, ut qui
 exte frustra fidebatis legis cæremoniis, nunc uobis diffusi,
 filiatu deo patri: qui ut eum mori uoluit expiandis pecca-
 tis uestris, ita suscitauit ex mortuis, proq; toleratis huius
 uite

Præcogniti
 quidem ante
 mundi.

Ut fides ue-
stra spes ef-
fet in deo.

uita laboribus dedit immortalitatis gloria: ut quod credi-
distis ab illo factū emulantes, speretis & nobis idem pre-
miū, uidelicet autore deo freti: qui quod in filio præsumit,
hand dubiè præstaturus est in omnibus, qui sic nixerint, ut
inter Christi membra numerari mereantur, in cuius corpore
estis insiti, posteaquā per baptismū in eum fuistis renati.
Antehac obtempertis cupiditatibus uestris, utpote carna-
les umbras rerum pro ueris amplectētes: nūc posteaquam
purificastis animas uestras, non obseruatione lustrationū
Mosaicarū, sed ex eo, quod per fidē obedistis euangelice
ueritati, quæ spiritu Christi purgauit animos uestros, ab-
nitendū est, ut innocentia uita capiti Christo, & uehēn-
ti planeq; fraterna, minimeq; fucata inter uos charitate,
concordiæ corporis respōdeatis, ut quæ admodum Christus
nos dilexit non amore uulgari, neq; carnali, ita nos inuicē
spirituali charitate prosequamini. Noua cognatio nouum
desiderat affectum. Antehac Iudæi Iudæos diligebatis affe-
ctu carnali, nunc longè alio modo renati, non ex semine
mortali terrenoq; iuxta corpus, sed ex semine immortali
coelesti; per sermonē dei uiuētis ac permanentis in eter-
num, cuius Euāgelio credidistis, fratres celesti charitate
prosequimini. Mōsi lex ad tempus erat data. Sermo Dei
nobis prodidit euangelicam legem nunquam desituram.
Quod ab hominibus profectū est, temporarium est: quod ē
caelo uenit, æternam est, quemadmodum prædixit Esaias
Omnis caro uelut fenum, & omnis hominis gloria quasi
flos agri. Exaruit fenū, & flos eius decidit: at uerbū Do-
mini manet in æternū. Hic est sermo Dei patris æterni
æterni, quē olim legis prioris umbræ uobis deliniant, æ-
terū nūc per Euāgelij præcones apertè prædicatur, nō uo-
bis solū, sed omnibus, qui Christum sincera fide recipiūt.

Simplici cor-
ac.

CAPVT II.

Quoniam nuper estis per euangelicam doctrinam coele Deponentes
 sti generatione renati, prorsus abiectis omnibus ne igitur.
 teris ut a uitijs, si quid erat malicie, si quid doli, si quid si-
 mularionis, si quid inuidentię, si quid obtreccionis aut
 maledicentię, posthac uelut infantes recens nati, auide co
 aspiciate lac illud non corporis, sed animi, lac doli nesciu,
 et aptam cuti uestrę innoxie magis, quam robuste, lac
 salutationis euangelicę. Habet enim euangelica doctrina
 sua rudimenta, habet infantiam suam, habet pabulum accen-
 tolum imbecillę etati, habet et profectus suos, demum
 habet etatem perfectam. Non sunt illa prima fastidienter
 haurienda, sed auide, sed sitienter, nec in his tamen persifi e
 lam, sed ab his usq; proficiendum ad perfectiora. Siquid e
 et absurdum fuerit, si quis e matre natos semper infans ni-
 hil aliud quam lac expetat. Oportet et uos grandescere,
 donec adolescatis ad perfectam salutem, neq; semper he-
 rere in fundamentis, sed paulatim assurgere ad perfectam
 fructuram domus: siquidem iuxta Psalmographi consilium
 gustatis, quod suavis sit dominus Iesus, oportet hoc gustu
 accendi ad appetenda maiora. In humanis edificijs lapi-
 des nec commutant locum suum, nec accrescunt: in hoc edi-
 ficio (quod constat uinis lapidibus, cuius precipuus et
 omnia continens lapis est Iesus Christus, uinus et eter-
 na, prius iuxta Psalmographi uaticinium ab hominibus
 reiectus, nimirum a phariseis qui suo templo perituro fre-
 ni, structuram hanc celestem non nouerant, sed dei iudicio
 electus, multoq; in pretio habitus) nihil obstat quod minus
 paulatim ad structurę perfectionem proficiatur. Igitur
 ad Christum lapidem uinum, lapidem electum, lapidem in-
 tellectus dei pretiosum, oportet uos uirtutum profectibus
 accedere

Ad quem ac-
cedentes.

accedere, ut ipsi quoque tali fundamento nixi, paulatim superstruamini, donec efficiamini templa spiritalia, longè sacratoria templo, quo gloriantur Iudei, & in quibus sacerdotium exerceatur multò sanctius, quam in illo consuevit. Siquidem in illo leuitæ & sacerdotes pecudes immolabant: in his spiritalibus templis uos ipsi spiritalis hostias offertis longè gratissimas deo, qui ut spiritus est, non corpus, ita spiritalibus hostijs delectatur, ne quid desideretis Mosi ritus per Euangeliam Christi iam antiquatos, pro uarijs animantium generibus mactatis, affectus mundanos brutosque, libidinem, superbiam, iram, inuidiam, uindictæ cupiditatem, luxum, auaritiam: pro thymiamate puras preces, è syneceri pectoris ara subuolantes in coelum. Hæc sunt sacrificia, quæ nunquam non immolantur in templo spiritali, quæ nunquam non sunt grata deo. Iam pridem enim Mosaica illa in nauseam abierunt, ut testatur

Esaias propheta. Horum iugis est gratia per Iesum Christum, cuius commendatione grata sunt patri Christianorum obsequia. Non est quod diffidatis, donec inheritis capiti uestro, donec innexi fueritis eximio & immobili lapidi Christo. De quo dixit olim deus per os Esaiæ: Ecce pono in Sion lapidem in summo collocandū angulo, probatum, electum, pretiosum. Et qui fissus illi fuerit, non perdeficit. Quod prædixit ille, iam uidemus exhiberi. Idem ille lapis alijs pretiosus fuit ac salutaris, alijs noxius ac pestilens. Vobis merito pretiosus est, qui illi innitimini, qui fiditis, aduersus omnes tempestatum procellas tuti eius præsidio. Ceterum ijs, qui Mosi maluerunt inniti, quam huic, qui hunc reiecerunt, nolentes eam poni in edificio quod ipsi parabant edificare, uersus est in probrū ac perniciem. Etenim quem illi suo edificio dignati non sunt, huic deus in

Per Iesum
Christum.

Iis qui offen
dunt uerbo.

sui edificio uoluit esse caput anguli, quo ceu parietem
 utranq; hoc est populum utrūq; Gentium ac Iudeorum,
 complederetur & contineret, cuius munimento tum esset
 aduersus omnes insultus structura, & in quem suo malo
 impingeret, & incurrerent, quicumq; aduersarentur huic
 nouo edificio. Impingunt autem quoscunq; ostendit ser-
 mo euangelicus, neq; credunt illi, cum hac eos prepararit
 lex Mosaiica, ut crederet Euangelio, simul atq; uerè pre-
 staretur, quod adumbrasset illa. Proinde qui reprobauerunt
 Christum, hos uicissim reprobauit Deus. Vos autem
 quos illi cum Christo reiciunt, fecit genus illud electum,
 de quo locutus est olim Moses, gentem illam sanctam, po-
 pulum peculiarem, quem sibi Deus eximio pretio uindica-
 uerit quemadmodum olim populus Hebræorum duce Mo-
 se liberatus ab Aegyptia tyrannide, perq; tot rerum dis-
 crimina perductus ad terram diu speratam, diuinam erga
 se beneficentiam orbi prädicauit: ita & uos memores il-
 lius erga uos gratuite benignitatis, celebretis apud omnes
 admirabilem dei potentiam: qui noua ratione deuictis hosti-
 bus salutis uestre, eruit uos ab ignorantie uitiorumq; tene-
 bru, in admirabilem lucem suam euangelicæ ueritatis, per
 quam omnes & gentium errores, & Iudeorum umbræ di-
 sciuntur. Vobis igitur contigit hoc honoris, quod illi sibi
 promiserant, qui Christum persequabantur, ac uersis re-
 rum uicibus euenit, quod Osee futurum prädixit: Populus
 qui prius erat abiectissimus, utpote à Deo alienus, nunc est
 populus Deo peculiaris. Et populus quem Deus reiecerat
 ut indignum sua misericordia, nunc expertus est Dei mise-
 ricordiam absq; circumcisionis, aut legis adminiculo, per
 solam fidem euangelicam receptus in consortiū filij Dei.
 Pœnitentiam igitur agnoscitis Dei singularè erga uos be-

In quo &
positi sunt.

Populus ac-
quisitionis.

Qui aliquā
do non po-
pulus.

neficientiam, quos sanguinis pretio redemerit, quos filij
 morte sibi reconciliarit, quos unigeniti sui membra, quos
 celestis structuræ lapides uiuos esse uoluerit, quos in filio
 rum ius adoptator, ad immortalitatis hereditatem uocarit,
 obsecro uos charissimi, ut uite sanctimonia & dignitati
 uestræ, & benignitati diuinæ, & tanto præmio respondea
 tis. Cælo renati estis, hic uelut hospites ac peregrini: eo
 properate ubi uobis est patria, ubi reposita est celestis he
 reditas: ne quid ab hoc studio uos auocet terrene crasseq;
 cupiditates, quæ machinis omnibus malitæ ac belligeran
 tur aduersus spiritum rebus cælestibus inhiantem. Con
 gruat uita professioni, ut uestri mores & alios alliciant ad
 Christum quos habet paganismus, inter quos uiuitis: qui
 bus in curam non oportet ullam præbere ansam, ut in re
 male sentiant de doctrina euangelica, si conspexerint uos
 ad communem uitæ consuetudinem nihilo meliores ceteris,
 ut obrectationem illorum quæ de uobis maledicunt odio
 Christi quem ignorant, & odio religionis, quam existi
 mant esse maleficam sepeuersionem, resellat integritas
 morum uestrorum, atque in omnes beneficentia: quibus
 rebus compertis resipiscant & illi, agnoscentes errorem
 suum, afflati misericordia dei, cum illi uisum fuerit & illos
 attrahere, qui uos delegit, iamq; glorificent cum ex ue
 stris pijs operibus, quem antè ignotum detestabantur. Ha
 bet & hic mundus ordinem suum, qui per occasionem re
 ligionis turbandus nõ est, quatenus id licet, incolumi Chri
 sti gloria. Ita Christus uos uoluit esse liberos à peccatis, ut
 tamen ultro nihil non seratis, ob Euangelij negotiũ obtenta
 perantes ac subuidentes uos non modo Christianis, ue
 rumetiam ethnicis magistratibus: siue rex sit ille, obediend
 um est tanquã autoritate publica præminenti: siue præ
 sides,

Subiecti igitur estote.

fides, per quos in prouinciam missos rex administrat resp.
 obtemperandum est. Neq; uos moueat quòd ethnici sunt,
 quòd idololatræ sunt, sed agnoscite functionem illorum ne-
 cessariam reipub. quæ constat è diuersis hominum ac reli-
 gionum generibus. Præsident enim isti cum autoritate, ut
 nocentes ac scelerosos suppliciorum metu coërceant, ac
 probos præmijs inuitent ad officium. Non est uobis opus
 illorum metu, qui sponte præstatis plus quàm exigunt le-
 ges humane: non est opus humana laude, quos inflammat
 celeste præmium, sed tamen oportet & hos cum cæteris
 agnoscere. Sic enim uult Deus summus ille princeps uester,
 ne quam ansam præbeatis illorum imprudentiæ, qua pos-
 sint probabiliter in crimen uocare professionem euange-
 licam, si senserint suam autoritatem à uobis negligi. Quod
 alij præstant metu legum, id uos ultro ex animo præstate,
 emulatius etiam quam alij, quo nos uerè liberos declare-
 tis. Nam liber est is, qui sponte ac uolens rectè facit. Absit
 enim, ut euangelicæ libertatis prætextu abutamini ad li-
 centius peccandum. Non debetis seruitutem hominibus,
 sed quoniam estis serui Dei, ob huius gloriam submittetis
 uos omnibus libentes ac uolentes. Si quid igitur officij, si
 quid honoris debetur etiam ethnicis, uel ob manus publi-
 cam quod gerunt, uel ob affinitatem, id persoluite omni-
 bus, ne quid offensus reddantur alieniores ab Euangelij pro-
 fessione: peculiari tamen charitate par est prosequi, quos
 communis professio fratres uobis reddidit. Deum timete,
 cuius oculos nemo fallit: regem non est cur metuatis, qui
 non est formidabilis, nisi maleficis, sed tamen autoritatem il-
 lius agnoscite in ijs, quæ citra iacturam pietatis exigit à uo-
 bis. Exposcit uectigal, soluite. Exigit tributum, date. Quod
 ibi si præstare debent magistratibus, licet ethnicis, hoc

Ad uindict.
 malefactoris

Fraternita-
 tem diligite.

serui prestare debent heris suis, à quorum obsequio non liberat illos baptismus. Imò hoc maiore cum reuerentia debent illos agnoscere, non solum si boni sint ac modesti, uerumetiam si difficiles & asperi, ne forte offensi moribus uestris incommodioribus, incusent professionem, & ab ea reddantur alieniores, ad quam oportebat illos uestra probitate pellaci magis & inuitari. Dicit aliquis: Durum est ferre principum tyrannidem, durum est perpeti seuitiam dominorum: illi spoliant, exigunt, affligunt: ibi si agris ac colaphis conscindunt innoxios. Recte uiderentur hæc non ferenda, si hoc illis tribueretur, ac non potius Deo. Non meretur hoc illorum impietas, ut tolerantur, sed ita est Dei uoluntas, ut uestra bonitas illorum malitiam uertat in gloriam Christi. Nam ita demum deo grata est uestra patientia, cum præter meritum afflicti, tamen æquanimitè tolerantis, non metu hominum, sed ob Dei gloriam. Vulgò nihil est impatientius contumeliæ, quam innocentia. At inter Christianos longè secus est, apud quos, ut quisq; est optimus, ita Deo cupit esse gratissimus. Atq; hunc quo diligit impensius, hoc alacrius perpetitur, quicquid ad illius pertinet gloriam. Quid autem laudis fuerit, si, cum ob malefacta colaphis cedimini, suffertis? Docet hoc mali conscientia, ut quisq; commertis peccat incutus ferat. Verùm cum pro beneficiis illam mala patienter toleratis, gratiam inuitis apud Deum, cuius causa uolentes perpetimini. Indignetur innocentia uestra, nisi Christus innocens grauiora passus est pro nobis. Hæc est uestra professio, hac lege asciti estis in corpus illius, ut exemplam tolerantie, quod ille uobis reliquit, sequamini, & isdem uestigijs ingressi, grassentur ad æternam gloriam, quæ ille peruenit. Quid ille malorum non pertulit, qui cum latronibus crucifixus est? Quid eodem innocentius?

Verumetiam
discolis.

Hæc est enim
gratia.

In hoc enim
uocati estis.

qui adeo nullum admisit scinuit, ut nec in lingua illius sit
 ullus unquam repertus dolus. Cum in illam congererent
 verba contumelia, non recessit maledicta, quin potius patrem
 obsecrauit, ut illis ignosceret. Cum vinciretur, cum caderetur,
 cum crucifigeretur, non minimebatur vindictam, sed om-
 nem vindictam reliquit patri, qui non ex affectu, sed iustitiae
 iudicat: ipse deprecatores interim agens, non instigato-
 rem. Nos immeti nunc sequimur innocentiam, tamen sceleribus
 nostris contemneramus olim ultionem Dei. At Christus cum ipse
 nulli peccato esset obnoxius, tamen sarcinam peccatorum
 nostrorum, quo nos oneratos subleuaret, sustulit in proprio
 corpore, & in ligno crucis velut holocaustum pro nostris
 sceleribus immolatus est: suaeque morte inuicta nobis
 debitam mortem depulit, ut illius mortem ac resurrectionem
 interim imitemur, ac mortui pristinis peccatis cupiditatibusque,
 quibus addicti seruiebamus, posthac uiuamus innocentiae:
 cui nos ille consecrauit omnis innocentiae sint, qui nostram
 impietatem in se transiulit, ut nobis sanam conferret iustitiam.
 Nos offenderamus, ille uapulante nostra erat culpa, in illum
 semper animaduersio. Proinde iuxta uaticinium Esae, nos
 illius inuore sancti sumus. Hinc igitur acceptum ferre
 debetis innocentiam uestram: quod pristinae uitae peccata
 non impunit Deus, huius uinculis, huius plagis, huius
 uulneribus, huius cruci, huius morti debetis. Nam ante
 uelut oves palantes absque duce, alij alio aberrabatis,
 quo quocumque sua ducebat cupiditas, existimantes licere,
 quicquid liberet: sed ab errore pristino nunc conuersi
 estis ad Christum Iesum, pastorem & curatorem animarum
 uestrarum. Hanc si sequamini strenuis praeter meritum
 afflictionibus malorum, illo duce peruenietis ad immortalem
 salutis gloriam.

Tradebat
 autem iud.

Similiter & mulieres.

Iam quemadmodum liberi, principes ac magistratus publicos, serui dominos priuatos debent obsequio, quod ubiq; parit beneuolentiam, ad Euangelij fauorem pellicere, aut certe per occasionem non iritare, si forte sanabiles non sunt: im debent & uxores maritis suis morigeras prebere sese, non modo Christianis, uerum etiam istis, qui doctrinam euangelicam nondum sunt amplexi. Siquidem fieri potest, ut quos non commouet nostra predicatio, eos uxoris integritas, pietas, modestia, temperantia, castitas, tolerantia peruincat, atq; permolliat, ac deniq; Christo sacrificiat. Etenim cum conspexerint eas à baptismo commutatis esse moribus, cum in eis uiderint exemplar ueræ uirtutis, fortassis inflammabuntur, huic etiam nonnihil appellente affectu maritali, ut qui thori consortes sunt, uelint & professionis esse socij. Habet enim perquam acres stimulos sincera probitas, quæ sæpenumero propius animaduersa facit, ut carnalis amor uertatur in spiritualem. Illum excitat formæ uenustas, & formæ gratiam adiuuans cultus: hunc excitat mentis integræ pulchritudo relucens in moribus.

Quamobrem uxoribus, quæ Christum professæ sunt, non oportet hoc esse studium, ut iuxta uulgatam consuetudinem compositis arte capillis, ut additis gemmis auro ue, & purpureo amictu, reliquoq; corporis cultu, qui feris exhibetur, sese commendent oculis uirorum. Quid enim aliud fiat hisce rebus, nisi ut corpus uxoribus ad libidinis usum? At quota portio hominis est corpus? Illud magis debet esse studio, ut moram ornatu prouocati, mentem animumq; latentem adament, si eam conspexerint parâ, nulloq; uitiorum nauo contaminatam, si præter morem cõmunem nihil uiderint in muliere malicbrum affectuum, nihil

intem

Quarum non sit extrinsecus capillat.

intemperantiæ, nihil iracundiæ, nihil inuidiæ, nihil ambi-
tiumis, nihil arrogantis, nihil procacitatis, sed spiritum
mitem, placidum, tractabilem, ac mansuetum. Hic est cultus Qui est in
magnificus ac splendidus in oculis Dei. Hoc ornata potis- cōspectu dei
simam demerendus est maritorum animus. Hoc lepocinio locuples.
Et olim sanctæ mulieres aliquot, quæ spem suam fixerunt
non in rebus fluxis atq; caducis, sed in deo, commendabant
se uiris suis, non auro gemmisue, aut pupura, sed mode-
stia, et obsequio, quò facillimè lentur uirilis ingenij sero-
citas. Sic Sara obediebat Abræ, dominum eam uocans,
cum uxor esset illius, non ancilla, modestiæ causa semet illi
subiciens. Nam quanquã non competit uiro dominatus in
uxorem, est tamen autoritas, qua etiam sibi abutitur,
est tamen modestiæ muliebris, obsequiundare in loco. Por-
ro sicut Abræ germani ueriq; filij sunt, qui fidem illius Cuius estis fi
sequuntur, ita nos estis Saræ filie, quæ mulieris optimæ liæ benefa.
mores et masculinæ animi robur rejeris, bonis opitibus
ornantes uosmetipsas, ac fiduciam omnem collocantes in
Deo, cuius præsidio fretæ, non est quod quicquam ex pæ-
scatis imbecillitate muliebri. Atq; ut matronarum officium
est obsequio casto sanctiq; moribus, ac mansuetudine de- Viri simili-
uincere maritos suos: ita uestræ partes sunt, ò uiri, nequa- ter,
quam abuti uestra autoritate, ueluti tyrannidem agètes in
uxores uestras, quòd uobis se submittat, imò hoc minus si-
tis in illas domini, quòd se faciunt ancillas. Sociæ sunt fortu-
narum ac rerum omnium. Sentiant uos commodos conui-
diores, uestraq; sapientia subueniat imbecillitati sexus see-
munc. Quò plus ualeatis animi corporiq; uiribus, hoc ma-
gis oportet opitulari mulierum infirmitati, ut uestra institu-
tione uestraq; moderatione rehdantur meliores, ac ueluti
sexu posito, masculinescant ad euangelicam pietatem. Neq;

Cohæredi- enim Christiani mariti sunt, qui uxores tantam habent ad
 bus gratie usum coitus: imò magis aduitendum est, ut sociæ fiant ie-
 mitæ.

iumiorum, elemosynarum, uigiliarum, precationum, quò,
 quæ uocantur sunt ad commune præmium æternæ uitæ, com-
 munibus etiam studijs huc contendant. In Christiano con-
 iugio nihil, aut certe quàm minimum dandum est uolupta-
 ti, pietati plurimùm. In qua si consensus erit, & subinde tem-
 perabitur à coitu, non interrumpentur aestræ precationes,
 quo sacrificio oportet quotidie licere deo. Vt igitur sunt
 aliorum alia peculiaria officia, ita sui quæque hoc magis
 decet meminisse, quòd qui Christum professus est, debet in

In fide autē bis, quæ probitatis sunt, cæteris antecellere. Cæteram illud
 omnes. est omnium commune officium, ut quemadmodum eadē o-

mnibus est professio, sicut per baptismum eidem eatis in-
 sisti corpori, ita per concordiam sit idem omnium animus.
 Non nos ætas, fortuna, conditio, patria ue diuersa distan-
 gat, quæ res apud alios sæpenumero ministrant odiorum
 ac disidiarum seminaria. Vos oportet esse coniunctissi-
 mos, quos idem batisimus regenuit deo, qui patrem in cæ-
 lis habetis eundem, qui pendentes ab uno capite Christo,
 estis eiusdem corporis membra, quos euangelica professio
 fratres ex æquo reddidit, & ob id ad idem immortalitatis
 præmium absq; discrimine pater ille cælestis uocauit o-
 mnes, siue pauperes siue diuites, siue seruos siue dominos,
 siue maritos siue uxores, siue iudeos siue gentes. In hac
 parte nullū est discrimen, idco non debet esse dissensio, ne-
 que supercilium. Multò plus impetrabit Christiana ebari-
 tas sese submittent, quàm autoritas exigēs. Neq; enim cōue-
 nit inter arrogantes, feroces, suiq; amantes. Si in corpore
 animantis mēbra sibi uicium subsidio sunt, & si quid unī
 cuiquam accidit commodi aut incommodi, id singula suam
 esse da

esse ducunt: si quos sanguinis propinquitas coniungit, cognatorum commodis atq; incommodis pariter gaudet & indolescunt, quanto magis convenit nos tot modis contumeliosus hunc prestare consensum, ut alienis bonis ac malis non minus tangamini, quam proprijs: Ita demum prestabitur vere fraternam charitatem, si qui feliciores sunt non fastidiant infelicitates, sed malis illorum indolescentes, pro viribus opulentur: si qui potentia præminent & auctoritate, non premant ac despiciant humiliores, sed consuetudinis comitate affabilitateq; semel inferioribus accommodent, ut sit equalitas, & quos fortuna separavit, contingat Christiana charitas. Absit autem à vobis vindictæ libido, quorum est alere concordiam, non solum cum pijs ac fratribus, verum etiam, si fieri possit, cum omnibus. Cum bonis oportet officijs certare, cum malis tolerantia, aut etiã beneficentiã, qua ut vincuntur & fræ, im mollescit aliquoties deplorata hominum malicia. Ne velitis igitur iniuriã iniurijs retaliare, aut conivitum conivitis. Sic enim fiet, ut & ipsi mali sitis qui malos invidemini: quin potius iniuriã officio, maledicentiã benedicendo pensate, ut uestra insuperabili bonitate vincatis & obruatit illorum maliciã. Neq; enim in hoc vocavit nos deus, ut malefactis ac maledictis superetis, sed benefaciendo omnibus, bene loquendo cunctis, mereamini aure uocem illam optabilem: Venite benedicti patris mei, possidete regnum. Bonis malefacere plus quam strinum est, in benedictos esse maledicum, plus quam scurrarum. De male merentibus benemereri, de maledicentibus & obrestantibus bene loqui, Christiana virtutis est. Hoc si cui durum videtur, auãiat psalmographũ diuino afflatam spiritu idem præcipientem: Quid uult, inquit, autem diligere & dies uidere bonos, coërceat linguã

Fraternitatis
amatorem.

Quia in hoc
uocati estis.

suam à malo: cohibeat labia sua, ne loquantur dolam: declinet à malo & faciat bonū: querat pacem, & persequatur eam. Quoniam oculi domini super iustos, & aures illius intentæ sunt ad preces eorum. Rursus aspectus domini super eos, qui faciūt mala. Proinde si Deum uolumus in nos esse beneficium, simus ipsi benefici in omnes: si uolumus illius ultionē effugere, ne quem omnino ledamus. Nec audio quod hic forsitan obmurmurabit affectus humanus:

Et quis est q
uobis noccat. Ni propulsaro iniuriam, impunitas inuitabit plurimus ad ledendum. Imò nihil uos reddet tutiores ab iniuria, quam si uel toleretis, uel officio pensetis etiam. Nullus est ledendi finis, quoties miser a uicissitudine cōuulsum conuulso, iniuria conduplicatur iniuria. Si nemo repugnet, conquiescet, aut certè languescet improbitas. Quis enim cupiat uos ledere, si studueritis omnibus beneficere, ledere neminem? Quòd si qui reperiuntur adeo cæci, ut odio uirtutis, aut errore uos persequantur, quæso qua in re possunt ledere? Auferant pecuniam mox alioqui relinquendam, affi-

Sed & si qd
patimini. gant corpus, occident breuè alioqui morituros. Hæc omnia quoniam ob pietatem inferuntur, adeò nullam damnū adferunt, ut lucro etiam augeant. His malis augent uobis æternæ felicitatis præmium. Qui bonæ mentis afficitur dispendio, is uerè leditur, ea incolumi lucrum est, quicquid mundus putat esse damnatum. Beatitudo est, quicquid istis uidetur calamitas. In uobis igitur sitam est efficere, ne qua uis malorum uobis noccat. Quicquid hominum improbitas ademerit, id diuina largitas immenso cū senore restituet.

Timorē autem
corum. Proinde Deo fretos nihil est quod terreant hominum minæ, aut perturbet malorum uolentia. Ne in medijs quidem afflictionum procellis animo turbemini, tanquam ope diuina destituti. Neq; maledicatis hominibus, qui uos per

ignorantiam affligunt, quin potius glorificate dominum Deum in cordibus uestris, qui suis famulis omnia uertit in bonum, siue Leti accidunt, siue aduersa. Semper itaq; laudandus est, si uoce non semper licet, certè cordis affectu usquam non licet. Huius hostes non sunt exacerbandi unquam, uerùm ubicunq; offēret se spes aliqua posse illos ad Christum pertrahi, sitis faciles promptiq; ad respondendum quibuscunq; cupientibus cognoscere, qua fiducia, quaq; spe contemnatu huius uitæ commoda, et incommoda toleretis. Idq; facite non indignabundi, non contumeliosè, uelut illis insensè, sed cum omni mansuetudine ac reuerentia, freti nimirum uestra conscientia bona, etiam si uan possitis illis persuadere. Neq; enim satis est Christiani, ut uera loquantur, et Christo digna, sed ita loquantur, ut ipsa sermonis ratio declaret, nos non uestram negotiationem agere, sed Christi gloriam, et illorum quibus loquimini spectare salutem. Hoc erit certissimum argumentum, quo palefient is, qui uitam uestram, quem agitis iuxta Christi doctrinam, calumniantur ut fucam ac maleficam. Non fucæ uirtus quanquam alias fallit prestigio, tamen ubi uentum est ad afflictiones, erumpit ac prodit sese. Sola mens sibi bene conscia, totiq; pendens à deo, potest alacriter ferre omnia, et adeò non moliri uindictam, ut ijs etiam beneficere conetur, à quibus affligitur. Neq; uos moueat, quòd innocentes nocentium supplicia patimini, uò hoc nomine leuius ferendum est quicquid inferatur. Præstat enim uobis, ut si deo uisum fuerit ista uos pati, beneficientes perpetiamini, quam maleficientes. Etenim qui pro malefàctis punitur, tantum luit quòd commuerit: uestræ afflictiones cedunt in gloriam Christi, uestræq; felicitatis cunulium. Gloriosum est uobis imitari principem uestrum.

Sic

Dominū autem Christū.

Confundantur qui calumniantur.

Melius est enim ut beneficientes.

Sic ille gloriam dei patris illustravit, totus innocens captus est, vincit'us est, cæsus est, confusus est, crucifixus est, pro nostris peccatis mortuus est, cum ipse nullam haberet peccatum. Iustus pro iniustus, innocens pro sentibus penas dedit, libenter obediens voluntati paternæ, quò nos, qui peccatores eramus, puros & illibatos exhiberet patri, ut & ipsi sequentes illius exemplam, inter nocentes vivamus in-

Quia &
Christus se-
mel pro pec-

noxij, ac boni pro malorū salute patiamur. Semel ille duntaxat mortuus est, pro temporaria afflictione vita donatus eterna, ne nos semel exempti à peccatis, ad eadem relaberemur. Expiauit autem nos Christus, morti traditus ob imbecillitatem humani corporis quod assumpserat, sed revocatus est ad vitam virtute spiritus, qui nullis afflictionibus vinci poterat. Siquidem eo tempore quo corpus illius ex-

Locum datus,

anime sepulchro claudebatur, spiritus vivens penetravit ad inferos: & quemadmodum apud homines mortali corpore circumdatos, ipse corporeus predicavit evangelicam doctrinam, cui qui crediderunt, salutem sunt assequuti, qui credere recusarunt, damnationis eternæ eunulum sibi accersierunt: in corpore posito adiit eos spiritus, qui & ipsi corporibus exuti degebant apud inferos, eisq; predicavit iam adesse tempus, quo præmium caperent sue pietatis, quod olim veriti iustitiam dei, nec se sint uli de malis, & innoxij vixerint inter nocentes: ac denuntiavit, eos se digna passuros, qui temporibus Noë, cum appareretur arca, & expectaretur diluuium immittendum a deo mortalium sceleribus irritato, non crediderunt, sed abusi sunt lenitare diuina, cum uiderent id quod minabatur, in annos aliquot proferri. Itaq; diluuium irruens perdidit omnes, exceptis perpaucis, nimirum octo duntaxat, qui se iuxta Noë consilium commiserunt arce, nec absorpti sunt diluio. Et illis

in q;

inque temporibus fides non caruit suo premio, nec enim fuit deus perire sibi fidentes toto pectore. Nec increduli possunt effugere vindictam dei, etiam si uos non sitis ultores. Vobis enim satis est quod obeditis Deo, ceterum impiorum ultionem illi relinquite. Iam quod fuit illis arca Noë, hoc uobis est baptismus, quod illis diluuium, hoc impijs eternum supplicium, predicatum ijs, qui non obediunt Euangelio. Satis erat Noë denuntiasse uenturum diluuium, satis erat ostendisse quo pacto liceret effugere periculum, si poenitentia placassent iram dei, quam in se suis sceleribus prouocant. Vobis quoque satis sit innocentia uestra, satis sit alijs denuntiasse, quod premium paratum sit credentibus Euangelio, que poena maneat incredulos. Si pauci seruantur per fidem, uobis non impunitur. Si bona pars hominum perit incredulitate, suapte uisio perit. Sic deo iustum est, aperire discrimen bonorum ac malorum. Baptismus rite acceptus, seruat ab exitio, ac diluit sordes, non corporum, sed animorum. Repudiatu perdit in eternum, ac scelerum grauioribus undis inuoluit. Inque quod alijs salutis est, accedente fide, hoc incredulis ac rebellibus adfert exitium. Neque tamen uobis satis est, quod per baptismum diluuium perire prauae cupiditates pristinae uitae, nisi adsit conscientia, per omnem deinde uitam respondens beneficio diuino. Mortuus est Christus, se semel duntaxat, resurrexit, nunquam moriturus, ac uobis per baptismum ita semel occiduntur scelera uitae prioris per Christi mortem, ut post in illo redimamini innocentiae, nunquam relabamur in peccata, quod quidem in nobis est. Id fiet si ueluti deposita mortalitate, totis animis ad coelestem illam uitam aspiremus, cuius hereditas manet obedientibus Euangelio. Sic enim resurrexit Iesus Christus, ut deinde non sit moratus in terris, sed à mortaliū

Per resurrexionem Iesu Christi.

confort

cōsortio sese subduxerit in cœlum, atq; illhic fruens immortali-
tatis gloria, asidet patri dexter, non quidem sine corpo-
re, sed in quod iam nullum ius habet mors, quæ dam absor-
bere conatur innocentem, prorsus absorpta est, dumq; sibi
prædam opimam pellicetur, ipsa præda fuit. Perro Christi
uictoria, nostra est uictoria, & quod in illo præcepit glo-
ria, nobis ostenditur, si modo perseueremus in eo quod cœ-
pimus, & illius uestigijs inhaereamus. In illum nihil ualuerunt
impræborū afflictiones: imò his tolerandi uicit, triū-
phat, ac regnat sublimis sedens in cœlis, superior angelis
omnibus, aut quicquid est alioqui uirtutem ac potestatem.
Vobis aperuit uiam in cœlum, ut eadē uia qua ille ingressus
est, nos quoq; eodē grassemini. Parata certiq; est heredi-
tas, cuius ille pro uobis quoq; possessionem adiit, si modo uos
ea præstetis dignos: hoc est, si innocentia, quam ille gratis
donauit, iunxeritis studium benemerendi de omnibus, etiam
de malis & affligentibus uos, quod quidem sit in uobis.

CAPVT. IIII.

Christo igitur
passo.

CV' M igitur Christus princeps & caput uestrum non
obsequutus sit huius uitæ uoluptatibus, sed per tem-
porarias corporis afflictiones peruenerit ad cœlestem glo-
riam, cumq; tolerantia armis deuicerit aduersarios, æquum
est, ut qui profiterini uos illius discipulos, simili animi
 proposito uos ipsos armetis. Tutissima est armatura, uitæ
innocentia. Inexpugnabile munimentum est, patientia
Christiana. Hac quisq; cinctus est, non potest à quoquam
ledi. Quisquis Christo commortuus fuerit iuxta carnem,
sic desinit à peccatis uitæ prioris, ut humanis cupiditati-
bus plane sit mortuus, ut iam non titilletur auaritate glo-
ria, non iritetur uindicandi libidine, sed quicquid est reli-
quum uitæ, quod datur in hoc corpuseculo, id totum uiuat

uolentia Dei, cui uni placere desiderat, à quo expectat bo-
 ne conscientia præmium, cui relinquit improborum uin-
 dictam. Quisquis ad martyrium paratus est, non tangitur
 huius mundi uoluptatibus. Sic enim apud se cogitat: Absit
 ut scirel cum Christo meo suffixus in crucem, descendam
 ad relictis uitiis: semel destinatus eterne felicitati, reuol-
 uar ad huius mundi non minus breues quam insanas deli-
 cias. Abunde satis est, quòd præteritum tempus adhuc alie-
 nus à Christo impenderim insanis cupiditatibus, quibus
 gentes profane turpiter seruiunt, addictæ dedit eiq; lasci-
 aijs, concupiscentijs, uinolentijs, comessationibus, ac nefan-
 tjs simulachrorum cultibus. Hæc gaudemus à tergo reli-
 quisse Christi beneficio, & quoties respicimus, inborre-
 scimus tantam uitæ fecditatem, tantam ignorantia caligi-
 nem. Nunc pro libidine placet castitas, pro luxu frugali-
 tas, pro uinolentia sobrietas, pro superstitioso simulachro-
 rum cultu uera pietas religiosusq; cultus dei uiri, cui gra-
 tissimum sacrificium est animas ab omni uitiorum inquin-
 mento puras & illibatas. Quos adhuc habet sue tenebræ,
 mirantur istam tantam in uobis animorum ac uitæ mutatio-
 nem, & indignantur uestra frugalitate damnari luxum
 ipsorum, uestra integritate noceri uitam ipsorum omni in-
 temperantia genere superfluentem. Amarent socios tur-
 pitudinis sue, nunc ob uitæ dissimilitudinem obtrebant uo-
 bis, sed non est quod horū conuitijs cōmone animi, nec sunt
 uisum conuitijs insectandi. Vobis satis sit mens sibi bene
 conscia apud Deum, si quæ potestis illos ad meliora cōuer-
 tere, conandam est, sed ita, ut à uestra sinceritate non rece-
 dat. Si resipiscunt, gratulandam est: si obdurati conuitijs
 tui insectantur bene uolentes, relinquite uindictam Deo,
 cuius iudicium nullus mortalium potest effugere. Is enim suo
 tempo

Sufficiat e-
 nim præteri-
 tum tempus.

In quo admi-
 rantur non.

tempore iudicabit omnes, non uiuos tantum, uerumetiam
 Proppter hoc mortuos: uiuos, quos aduentus Christi deprehenderit ui-
 uentes in corpore mortuos, qui ante Christi aduentum iam
 enum et mor. excesserint e uiuis. Quamquam non uere uiuit, nisi qui ui-
 uit pietati. Qui seruiunt uitijs scelerib; cupiditatibus, deo
 mortui sunt. Hinc iudici reddaturi sunt rationem isti uere
 mortui, si nolint a suis uitijs respicere. Ille pro uobis pa-
 nam sumet de illis, uobisq; uestra tolerantie premia per-
 soluet exquisitus iudex. Cupit ille quidem omnes reuiu-
 scere ad pietatem euangelicam, & hac gratia uoluit Euan-
 gelij gratiam predicari, non modo iudeis, iuxta Moysi
 legem religiose uiuentibus, non solum gentibus, iuxta na-
 turam legem probe de gentibus, uerumetiam mortuis, omniq;
 uitiorum genere prorsus sepultis. Et horum tenebris uo-
 luit ingeri lucem euangelicam, hos uoluit cum omni man-
 suetudine tolerantiaq; doceri, ut ipsi tandem expergiscen-
 tes, contemptis his, in quibus nunc cæci collocant felicitatem
 suam, apud homines quidem habeantur ueluti corpo-
 re mortui, quod nulli corporis affectibus tangentur, sed
 apud deum uiuant sp̄ritu. Non enim uere uiuit iudice deo,
 nisi qui sic mortuus est. Nihil autem hic diuturnum, & o-
 mniū ante finis appropinquabit. minium rerum breui finis adert. Et illos citò relinquet sua
 uoluptates, & uestra afflictiones mox finientur. Deinde
 nos manet æterna felicitas, illos æternū supplicium. Proin
 de modis omnibus aduigilandum, ne uos ille dies offendat
 dormitabundos, & oscitantes et apala. socordiaq;. Quin ma-
 gi perpetuo præparetis uosmetipsos aduersus eum diem,
 sobri; ac uigilantes in assiduis orationibus. Veniet enim
 inexpectatus (sic Christo uisum est) sed in his si deprehen-
 derit, non poterit non uenire iudex. Grata est Deo sobrietas,
 turis est uigilare, libens audit Deus preces temperata uigi-
 liaq;.

hanc commendat. Sed illud multo omnium gratissimum, ut
 legi utrimque; charitate nos inuicem complectamini, mutuis
 officiis inuicem subleuantem: ut qui vigilantior est, exper-
 gificiat oscitantem: qui doctior, eruat indoctiorem: qui
 attentior, admonet cessantem: qui seruentior, extimulet
 fugentem: qui perfectior est, condonet per infirmitatem
 erranti. Nam hæc charitas ardens in proximum, operit mul-
 titudinem peccatorum, quibus obnoxij sumus deo. Quod
 in illam dei quinque, optimè deluitur collocandis in proxi-
 mam beneficijs. Vt cuique facultas obtrigit, ita hæc studeat
 prædesse fratri. Cui res est, hospitalem sese præbeat, ac lar-
 gatur illi, quibus opus est, non grauat, neque cum murmur-
 re, sed libens et alacer, existimans se beneficium accipe-
 re cum dat, et huiusmodi facultatum dispendium, ingens
 esse compendium apud deum, omnia cumulatisimè reme-
 tentè. Quin et illud cogitate, quicquid in inuicem proxi-
 mo impenditis, dei beneficium esse in hoc donatum, ut hæc
 veluti sorte creditis ditescatis usura priorum operum. Alijs
 alia dotes distribuit deus. Nemo sibi iudicet, quod ha-
 bet, cogitet dei manus esse quod per nos distribuit vult in
 alios, ut ex mutuis officijs magis ac magis adglutinetur
 inter nos mutua charitas, et singulis per occasionem cre-
 scat præmia pietatis. Nemo sibi displiceat, quod hæc aut
 illa dote non sit præditus. Nemo sibi placeat, quod dote-
 bus præcilat alios. Sic visum fuit diuiti benignoq; deo,
 vni partiri sua munera. Nemo dominus est eius, quod
 accipit. Dispensator est tantum: domini res est quam di-
 spensat. Id si bona fide, si alacriter, si sollicitè facit, ne
 mercedè expectet ab homine, quum sit recepturus à deo.
 Si cui contigit doctrina sacra, si cui donum erudite lingue,
 non abutatur ad quæstionem, ad fastidium, aut inanem gloriam,

sed ad proximi salutem, Christiꝫ gloriam. Sentiant auditores esse dei sermones, non hominũ, & eum qui loquitur nihil aliud esse, quàm organũ diuinæ uocis. Si quis magis ualet functione, quàm doctrina, sic administret dotẽ suã, ut nõ sibi uindictet autoritatẽ, sed deo trãscribat, qui tam & robur suppeditat, ut efficaciter obeat, quod agit. Ita fiet, ut & dotibus uariẽ distributis, ex manijs uariẽ obitis, undiq; glorificetur deus, a quo cœu fonte nobis fluunt omnia, non per Moysen, sed per Iesum Christũ, per quẽ, ut unicũ filiũ nobis largitur, quicquid largitur pater. Huic igitur acceptũ referet, qui officio fratris adiutus est: huic gratias ager, qui suo ministerio gaudet adiutum fratrem. Summa igitur omnis glorię undiquaq; ad deũ patrẽ redit ac filium, cui iugis est gloria & imperiũ, nullo æuo finienda. Amen. Nobis nõ est hic querẽda gloria, tantũ oportet officij nostri meminisse, quo placuimus Deo. De premio uiderit ille, cui fidimus. Ille persequentiam maliciã nobis uertet in bonum, cruciatus mutabit in gaudium, igno-

Charissimi
nolite peregrinari.

nũciam in gloriam. Proinde charissimi, ne interim, cœu re noua perturbemini, si cœlestis regni consortes futuri, temporarijs afflictionibus explorauituelat aurũ igni. Nouum nobis uideri nõ debet, quod olim precessit in probatis prophetis, quod nuper in Christo. Lenius ferẽdum est, quod uidetis cũ omnibus deo probatis uiris nobis esse cõmune. At quod hac in parte discipuli preceptorem, membra caput refertis Iesum Christum, gaudere etiã ac nobis gratulari debetis, quod ut nũc uos habet dignos, quos uelit esse socios afflictionũ, ita post eũ aperuerit omnibus maiestatem suam, pudefactis & attonitis, qui illũ & illius odio nos afflixerũt, exultabitis ineffabili gaudio, quod senti tiri potest, uerbis exprimi non potest. Interim si probris

aut afficiunt homines, nō ob uestra flagitia, sed ob profes-
 sionē Christi, quātumuis affugimur corpore, tamē hoc no-
 mine estis beati, quōd in medijs etiam cruciatibus, in me-
 dijs ignominijs gloriosus ille spiritus dei reficiatur in vo-
 bis ob animam innoxiam, sibiq; bene consecram. Dulce est
 pati cū Christo, gloriosum est pati pro Christo. Nā quod
 in ipso est, probro afficiunt Christum, sed uestra innocen-
 tia, uestra tolerantia facit, ut id cedat in illius gloriā. Ad-
 hoc autē glo-
 sit autē, ut quisquam uestrū affigatur ob homicidium, aut
 rificatur.
 pū, aut conuitiū, aut curiositatē eorū, quæ nihil ad uos
 pertinent. Non enim cruciatos mari yrem facit, sed causa.
 Quisquā autē patitur nō ob aliud, nisi quōd Christianus Si autem ut
 datur, non est quod pudeat supplicij. Purē appellari tur-
 Christianus.
 pe est: Christianū appellari gloriosum est. Beati sunt qui-
 bus uel sic licet effugere supplicia gehennæ, quibus per
 momentarias afflictiones datur aditus ad æterna gaudia. Ad
 hæc nō admittit deus, nisi multa malorū tolerantia specta-
 tū probatamq;. Olim exercebit formidabile iudiciū, ubi
 Tempus est
 misericordiæ tempus fuerit exactum, ubi pro meritis sua ut
 incipiat
 cuiq; reddentur premia. Interim mitius est iudiciam, cū iudiciam.
 temporarijs cruciatibus ad purum examinati, reddimur
 idonei consortio Christi, qui nihil admittet nisi purgatis-
 simum, ac defecatisimum. Iam tempus est, ut hoc iudiciam
 exerceatur, quō magis sit euidens, qui uerē fidant deo, qui
 uerē diligant Christum. Res prospera tranquillæq; nō ar-
 guant ueram pietatem. Mosaicæ ceremonias seruare po-
 test & hypocritæ: et iacturam rerum, probra, carceres,
 flagra, mortem, nemo fert equo animo, nisi qui fidē inui-
 sitam cum euangelicæ charitate cōiunxerit. Ad hæc se pa-
 rent, qui uolant olim regnare cum Christo. Iudiciam hoc
 Si autem pri-
 incipiet à domo dei, quæ est ecclesia. Quōd si tanta pur-
 mū à uobis.
 gatione

gatione nobis opus est, qui credimus Euangelio, & animus innocenter, quis finis, quod iudicium, quæ poena manet illos, qui diffidentes Euangelio dei, persistunt in suis flagitijs? Si sic examinantur, qui simpliciter obediunt Euangelio, relictis omnibus huius mundi delicijs, tradiderunt sese studio pietatis, quia futurum est ijs, quos Euangelij prædicatio reddidit etiam deteriores? Et si qui iusse uiuant, nullius mali sibi conscij, non sine periculo negotij; perueniunt ad portum æternæ salutis, qua spe comperibunt impij ac scelerosi in iudicio tm exacto tanq; fornudando? Itaq; tantum abest, ut illhic sibi speret ullam salutem, ut hi quoq;, qui non ob malefacta, sed ob uoluntatem dei crucientur in hoc mundo, non debeant sibi fidere, sed pro uiribus exercentes opera pietatis, hoc pacto deponant animas suas apud deum conditorem, cuius bonitas nõ sinet perire, quod condidit, si benefactis inuimorianter, siq; suis diffisi meritis, ab illius benignitate præmiũ expectent.

CAPVT V.

Hoc agite fratres, & scorsum singuli, & in commune omnes, ut Christi uestigia sequentes, ad illius consortium perueniatis. Sed par est, ut qui præcellunt etatis auctoritate, præcellant & studio pietatis. Ab horum exemplo, ab horum doctrina, ab horum auctoritate pendet reliquus grex, quibus haudquaquam satis est, si suam tueantur innocentiam, ni multitudinarius etiam curam agat. Nam his auctoritatem addit canicies, prudentiam rerum usus, fidem integritas diu probata spectatq;. Vos igitur appello seniores populi custodes, senior & ipse, qui quod doceo, re factusq; præstiti, quippe pro Christi nomine carceres & flagra perpeffus, ad crucem etiam paratus, ubi uolet deus, atq; idem optimam spem habens fore, ut quem ille dignam

Itaque & si qui patiantur.

Glorie communicatur.

dignam habuerit, ut pro ipso perpetuaretur, eundem sit ad glorie celestis consortiam admissurus, simulatq; uenerit ille dies, quo declarabit orbem maiestatem suam, & finitis certaminibus profertur premia. Obsecro uos per Christo pro nobis toleratos cruciatus, per meas afflictiones, quibus dominum meam pro uirili sequor, prebete uos uere pastores multitudinis, quæ cuiq; sorte obtigit, uigilate, errantibus, dissipatis, curate, ne quid desit gyrgi, pro quo normus est Christus, ne consolatio sancta, ne doctrina salutaris, ne uita euangelicæ exemplum. Episcopi uocamini, re prestate, quod appellamini. Pascite, curate, regite, Non coactè custodite, ne quid pereat, ne quid aberret. Idq; facite, non sed s' hōmneè grauatè, ueluti coactim metu, aut pudore, aut officij necessitate, sed promptè, sed libenter, sed ex animo, nihil aliud spectantes, quam quid deo sit gratum. Illius negotiū agitur, ab illo recepturi mercedē eternā. In hac uita, ne quaerite præmiā. Turpe est, quaerere gratia curare populum Christianum, quod nemo cū laude facit, nisi qui sponte & gratis facit. Excidit à præmio ecclesiæ, qui uenatur hic officij mercedem ab hominibus. Huic proximum est, si quis laici quidem contemptor est, sed tamen ambit honorem ac dignitatē, gaudet imperare, gaudet coli, nec huic erit præmium apud deum. Tulit hic mercedem suam. Multū abest episcopi munus à dominatu, non est tyrannus, sed administratio. Ideo præsidet episcopus, nō ut plus auferat laici, non ut regnat, utq; illi plus liceat, sed ut plus proficiat. Meminitur igitur seniores officij uestri, sic gerite uos in omnibus, ut uestra uita populo sit exemplar uitæ euangelicæ. Discant ex uestris moribus lacram negligere, discant spernari fastum, discant officiorū suorum à Christo spectare mercedem, nec aliud interuim spectare, nisi quia sic

Et cū appa-
ruerit prin-
ceps.

Similiter a-
dolescentes.

Humilitatē
insinuate.

Sub potenti
manu dei.

est honestum, sic deo gratum. Interim uel gratis agite bo-
nes pastores. Quanquam id quidem haud fiet gratis: imò
cū die praefinito proferet sese princeps pastorum Iesus
Christus, qui semet totum impendit omnibus suis, quarū cu-
stodiam nobis concedidit, tunc pro uili mortaliq; premio
lo percipietis gloriosam officij uestri coronam, quae nun-
quā marcescet. Nolite igitur uobis sumere, quod oportet
a principe uestro expectare, nolite dicam anteuertere, quē
ille nobis incertum esse uoluit. Quemadmodum autē senio-
rum partes sunt, ut sese patres praebent iunioribus, im iu-
niores uicissim oportet se morigeros & obsequētes pra-
bere senioribus: & quemadmodum seniores sese submit-
tunt per euangelicam charitatem omnibus, quò magis pro-
desse queant, ita iuuenes non debent abuti modestia facilius
teq; seniorum, imò hoc promptius conuenit illis obsequi,
quò minus abutūtur auctoritate sua. Vbi uera charitas est,
ibi nec auctoritas habet fastidium, nec iuuentus ferociam.
Qui dignitate praeminet, hoc tantū agit, ut alijs sit usus:
qui subditus est, ultero plus praestet, quam ille exigit. Sit igi-
tur omnibus penitus infixā animi modestia, ea faciet, ut
neq; grauis senioribus sua sollicitudo, neq; inuenibus mo-
lesta sit illorum auctoritas. Odit deus in hominibus animi
ferocitatem, delectatur animis submissis ac deiciensibus
sese, his libēter impartit suas dotes, qui sibi nihil tribuūt:
elatos repellit & euersatur, ut indignos suo beneficio.
Qui sese dimittunt, hos euehit: qui semet effertunt, hos dei-
cit: qui suis fidunt uiribus, hos non dignatur ope sua: qui
suis praesidijs diffisi, toti pendunt ab illius nutu, hos fouet
ac tuetur. Submittite igitur uosmetipsos, nō ob metum ho-
minum, sed freti potenti manu dei. Non est periculum, ne
cōculcemini perpetuò, ille nos euehet in altū, & attollet.

riam uenerit dies ille pramiorum. Ne circumspicite, ne diffi-
 datur, nolite metueri, ne malorum uultus indecisi neglectiq;
 inuoluntari, quoniam ille, qui nihil non potest, nihil non
 uidet, cur e nos habet, nec patietur quicquam uestri peri-
 re. Solet etas iuuentus esse propensa ad uoluptates, ad lu-
 xum, ad lasciuiam. Vos autem estote sobrii, uigilate ani-
 mas, semper attentis, semper circumspecti. Non enim dor-
 nat ille uestra salutis aduersarius furens hominum exitium,
 sed obambulat ueluti leo famelicus ac rugiens, undiq; ca-
 ptiui, quem deuoret: nullam non aditum tenens in uos,
 nunc insidians per uoluptates, nunc oppugnans persequi
 tionibus. Ne date locum illi, sed infra actis animis obstitite.
 Dicetis: Unde uires aduersus tam potentem? Potentior est
 qui coram habet uestri. Illi modo fidite totis animis, nihil
 poterit aduersarius. Erga diffidentes robur habet, erga
 fidentes imbellis est. Si hunc aut illum impeteret, fortassis
 esset iure grauis afflictio, nunc uniuersam piorum gregem
 pari impugnat odio. Christum in uobis persequitur, iuni-
 det saluti omnium, quod leuius erit ferenda communis o-
 mnium afflictio, & concordibus animis standam aduersus
 hostem communem. Ista breui finem habitura sunt. Nec
 interim uos desinitet deus, unde proficietur omni bene-
 ficentia: imo quod cepit in uobis, perficiet. Dedit istos a-
 nimos, ut ob amorem ipsius non dubitetis adire cruciatum,
 per quos uocauit uos ad eternam gloriam suam. Non si-
 net uos excidere a palma: si fortiter certetis, aderit ceru-
 tibus, uosq; fulciet, roborabit ac stabiliet, ut ad breue tem-
 pus afflicti, perueniat is ad coronam immortalitatis. Illius
 presidio uincimus, illius munificentia capiemus pre-
 mium. Non est quod nobis arrogemus laudem. Solum deo
 debetur omnis gloria, non solum in hoc mundo, uerum
 & imperium.

etiam in omnia secula. Amen. in presentia non agam vobiscum pluribus: nam hac ipsa de re vobis, opinor, nuper scripsi, licet paucis, per Sylvanum fratrem fidelem, qui non dubito, quin epistolam bona fide reddiderit. In ea vos obsecrabam & obtestabar, ut in eo, quod coepistis, perseveretis, ne qua res dimoveat animum vestrum. Verissimam ad salutem viam estis ingressi. Huc usque progressi estis dei beneficio. Perseverate fortiter eiusdem praesidio, donec pertingatis ad palmam vitae immortalis. Salvere vos iubet congregatio Christianorum, quam unam vobiscum deus sibi delegit Babylone, quae in medio impiorum idololatrarum evangelicam sequitur pietatem, in medio corruptissimam iniquitatem amplectitur vitam puritatem. Soli non estis, ubique habet deus suos electos: paucos quidem illos, sed exquisita seminaria olim latius propaganda ecclesiae. Salutem vos Marcus, qui mihi filius est vice. Salute vos invicem osculo non vulgari, quod ex more datur, non ex animo, sed sancto, puro, vereque Christiano, quod ab animo non dissideat, quod castè sincereque amantis sit non mendax symbolum. Atque (ut epistolam ibidem finiam unde sum exorsus) gratia & pax vobis omnibus semper adsit, qui insiti corpori Iesu Christi, illius spiritu vivitis, ut illa deo vos copulet, haec vos mutua conglutinet concordia: quod fixit deus optimus maximus.

IN EPISTOLAM PETRI
apostoli posteriorem argumentum per
Desid. Erasmus Rot.

HAnc, ut apparet, scripsit admodum senex et iam morti vicinus, quandoquidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad

uite puritatem, & veterum exemplis ac terrore iudicij
extremi deterrens à turpibus, vehementer insectans eos,
qui simplicitatem animos peruersa doctrina corrumpent,
negantes aduenturum Christum.

IN EPISTOLAM

PETRI APOSTOLI

posterior em per Dct. Erasmm

Rot. Paraphrasit.

SYMEON Petrus, quondam Mosaice
legis cultor, nunc seruus ac legatus Iesu
Christi, cuius Euangelium, ueluti lux dis-
cutit ac dispellit omnes umbras ueteris
testamenti, absq; delectu, seu gentis seu
trigionis, seu sexus, seu status, aut conditionis, omnibus
scribo. Omnes enim nobis cognatos ac cõmunissimos du-
tinus, quicunq; nobis æquari meruerunt in euangelica fi-
dei professione: per quam nobis contigit uera iustitia, non
per circumcisiõnẽ, aut legis hostias, sed per bonitatem dei
nostri, perq; mortem seruatoris nostri Iesu Christi, qui
gratu condonauit nobis uetera peccata: ut posthac sequa-
mur iustitiam euangelicã, que sita est non in ceremonijs,
sed in uera animi pietate, & habet quiddam longè per-
fectius iustitia Iudaica, que uera iustitie umbra duntaxat
est. Precor autem, ut quemadmodũ hæcenus abundẽ pro-
fructus in euangelica gratia, semper aliquid addentes pi-
etatis incrementis, & in dies arctius astringentes frater-
nam inter uos concordiam, ita cõsummare dignetur diui-
na benignitas in uobis sua munera: que bona hoc magis
uobis accrescant, quò magis promouetis in agnitionem

Gratia &
pax.

dei patris, & huius filij domini nostri Iesu Christi, quos
 uere agnoscere uita est aeterna. Est enim caput salutis au-
 tor salutis agnoscere, ne quid hinc errogemus meritis ac
 uiribus nostris, aut praescriptis Moisaicae legis, cum quic-
 quid ad uera uitam, quicquid ad uera pietatem pertinet, illius
 diuina uirtus nobis largita sit absq; praesidio circumcisi-
 onis, tantum per fidem, qua agnoscimus deum patrem, a quo pro-
 ficiuntur omnia, & Iesum Christum, per quem unam nobis

Propria glo-
 ria & uirt.

donantur omnia. Non haec praestantur meritis nostris,
 sed illius gratuita munificentia, quae ultro uocauit nos ad
 beneficium salutis: & in gloriae ac uirtute uacuis imper-
 titiuit suam & gloriam & uirtutem, ut qui nostris uitij
 addicti, ueluti sordida sordidique mancipia seruebamus ido-
 lis, insiti Christo, redderemur & pari & gloriosi, suble-
 uis sceleribus quibus sordabamur. Nostram ignominiam
 in se transtulit, ut ultro in suae gloriae consortium coopa-
 ret: nostra commissa in se recepit, ut nos illius innocentia

Per quam ma-
 xima & pre-
 tiosa.

gauderemus. Iam haec ipsa maxima sunt, at longe maiora
 magnificentioraque sunt, quae nobis promittuntur in poste-
 rum non per Moisi legem, ut saepe iam diximus, sed per a-
 gnitionem Iesu Christi. Quid autem promittitur? Nimi-
 rum ut etiam si ad genus Iudaicum non pertinetis, tamen
 efficiamini pariter consortes diuinae naturae, electi in nu-
 meram filiorum dei, possessuri hereditatem immortalis ui-
 tae, si modo hic interim incorrupta uita quandam immor-
 talitatem meditemini, ac refugeritis ab omni corruptione
 uitiorum & cupiditatum, quibus infestus animus ad mor-
 tem tendit aeternam. Innocentiam semel gratis largitus est

Vos autem cu-
 ram omne.

deus, eam non satis est tueri, sed omni studio adiuuantes
 sangite, ut beneficentis locupletemini, ne fides sit otiosa,
 sed hanc comitetur probitas, ne quid agatur dicatur ue-

nisi

nisi quod honestum est. Probitatem excipiat scientia, ut non solum sequamini quæ recta sunt, uerum etiam perspiciamus, quid, quo loco, apud quos, quatenus, et qua ratione sit agendum. Scientiam comitetur temperantia, ut animi inuictus aduersus omnes illecebras mundi, sine despectu constanter sequatur id, quod optimum esse iudicauit. Temperantiæ iungatur patientia, ut dum beneficis, mala fortiter toleretis. Nam quos blandimenta mundi non emolliunt, hos aliquoties frangit impatientia malorum. Patientiæ adsit pietas, ut quicquid agitis, aut patimini, ad dei gloriam referatis. Pietatem comitetur fraterna charitas, ut quemadmodum deum amatis propter ipsam, ita illius gratia diligatis omnes, qui deum propitientur. Fraternali charitatem augeat cumuletque dilectio, quæ benemereri studeat de omnibus, non solum de pijs et Christianis, uerum etiam de impijs. Hi sunt fructus euangelicæ fidei, qui si uobis adsint, atque etiam exuberent, efficiunt, ut quod per fidem agnouistis dominum nostrum Iesum Christum, non fuerit uobis inutile, atque infructiferum, etiam si sitis à circumcissione alieni. Siquidem in his sita est summa Christianæ pietatis, quæ si cui defuerint, in frustra Christum professus est, cum ab euangelica luce relabatur in ueteres tenebras: nec aliter, quam cæcus manu uiam tentans, per ambages cupiditatum mundanarum circumagitur, neque utrit uiam, qua perueniatur ad Christi consortium, in- Cui enim nõ
gratus etiam Christi beneficio, à quo cū sit semel gratis præsto sunt
purgatus à pristinis commusis, tamen uelut oblitus huius hæc.
tate clementiæ, rursus in eadē relabatur. Quapropter
fratres, ne uos securos et oscitantes reddat, quod diuina
bonitas uos nihil promeritos uocauit ad professionem
euangelicam, semel condonatis prioris uitæ peccatis
omnibus

omnibus: imò tantò magis admittamini, ne dei bonitas, qua
 uocauit nos, qua delegit, uobis uertatur in perniciem &
 cumulum damnationis, si benignitatis illius immemores,
 eò reuoluamini, unde nos sua morte redemit. Quin potius
 ambite beneficiis, ne deus nos uideatur frustra uocasse ac
 delegisse. Minus rei nonnulla pars in uobis quoq; sita est.
 etenim si cogitaueritis unde uos uocet deus, ad que uo-
 carit, que premia proposuerit, & si ad hæc isti rationibus
 contendentis, quas paulò antè communstrauit, nusquam à
 recto pietatis cursu prolabemini. Siquidem hæc cōtenden-
 tibus, aderit abunde diuinū auxilium, suppeditabitq; uo-
 bis opem suam, ut tandem uictores huius mundi peruena-
 tis in æternum regnum domini & seruatoris uestri Iesu
 Christi, potituri cum illo bonis cœlestibus, cuius amore ter-
 rena contempsistis. Ampli. inuē est premium, sed summo
 conatu ambiendū. Quapropter nō cessabo uos unquam hi-
 sce rebus commonefacere, tametsi non arbitror esse neces-
 se, cum & faciatis & memineritis, quid uobis sit agenda:
 iamq; longo progressu pietatis cōfirmati etiam sitis, iam
 diu cognita ueritate, quam hucusq; constanter sequimini
 semel amplexi: sed tamen quò magis ac magis inuigiletis
 in eo, quod cepistis, partes meas arbitror, ut memet præ-
 cepti domini mei, qui iussit ut ipse conuersus, confirma-
 rem fratres meos: quandiu uobiscum uerser hospes super
 terram in huius corpusculi tabernaculo, expergeficiam
 atq; extimulē studium pietatis in uobis, atq; eo sanè ma-
 gis, quòd sciam breui futurum, ut exatus huius corpusculi
 domicilio, terræ exiliam, cœli municipio cōmatem. Nam
 id mihi significauit dominus noster Iesus Christus, cui ha-
 bitemus milito in hoc tabernaculo. Nunc igitur dabo ope-
 ram, ut hæc interim sic infigantur animis uestris crebra
 admon

Certā uoca-
 tionē uestr.

Propter quò
 nos incipi.

admonitione, ut possitis & post obitum meum meminisse, tam non licebit uos admonere uoce. Cum enim certissimū sit, quod a nobis accepistis, non oportet ab eo desistere. Neque enim doctrina nostra cæli sit, qualis philosophorum, qui fabulis arte cōpositis, & humanis argutijs persuadere conātur, quod ipsi non intelligunt, inter se quoque dissentientes. Nos bandquaquam ista sequuti, patescimus uobis potentiam & aduētum domini nostri Iesu Christi, & illius maiestatem, quam huius oculis conspeximus, uobis predicamus. Dignatus est enim suus aliquot ante mortem suam specimen aliquod exhibere, quanta cum potentia, quantaque cū gloria sit olim uenturus, index uiuorū ac mortuorū, & quam admirabilem felicitatē sit largiturus ijs, qui illum constanter diligunt. Cū enim deus pater illum totam gloria ac decore conuestisset, ad eū, ut uultus illius solius in se luceret, ac uestimenta niuis candorem superaret, in tantū, ut humanus obtutu non ferret cælestē spectaculum, accessit & paternæ uocis multo honorificentissimi testimonium, quæ ad hunc delata est è sublimi à magifica maiestate patris. Erat autē huiusmodi: Hic est filius meus dilectus, qui cōplacuit animo meo, ipsum auāte. Nullam poterat edī testimonium, neque plenius, neque magnificentius. Atque id proditum est, non à propheta quopiam, sed ab ipsa patris maiestate. Hæc oculis nostris aspeximus, hæc auribus hausimus, cum præsentem essemus illi in monte sancto Thabor. Si maximam pondus apud uos habent prophetarum oracula, qui per ænigmatum inuoluta uaticinabantur de Christo, grauius esse debet ipsius patris de filio tam euidentis præconium. Prophetæ eam patris uoce cōsentiant, si modo quis recte interpretetur. Hi sui promissis uelati præparant animos ad ueritatē euangelicam

Sed spectatores.

Et habemus firmiorem.

gelicam, sicut adumbrant, ac ueluti deliniant, quod palam exhibet euangelica prædicatio. Proinde non improbo, quod Iudei uehementer intenti uaticinijs prophetarum scrutantur illuc aduentum Mesie. Est enim nonnulli gradus ad fidem euangelicam, credere Christum uenturum. Nam citius credit uenisse, cui iam certò persuasum fuerit uenturum esse. Bona spes est igitur de eo, qui nondum illustratus euangelica luce, prophetis attendit, eum lucerna apparet in obscuro loco. Præstat enim habere qualescunque lumen, quam nullum, donec aduenta te sole, dies illucescat, qui dispellat omnem caliginem, & obscurat etiam ipsam lucernam, iamque exoriatur in cordibus uestris lucifer ille prædicationis euangelicæ, qui solem ipsam adesse nanciat. Prophetarum uaticinia ita demum erant usui, si qui legunt inuenierint scripturam propheticam figurarum inuolacris obscuram esse, nec intelligi posse absque interpretatione. Ea interpretatio non est cuiuslibet, nec arbitraria cuius. Siquidem prophete qui uaticinia prodiderunt, non in suo sensu, minimeque arbitrio prodiderunt, sed cum essent homines sancti purique, ab omnibus humanis cupiditatibus: spiritus sanctus afflauit illorum animos, ac uelut organum abusus, per illos nobis suam mentem utcumque significauit. Quod homines humano sensu prostrant, id potest humano ingenio percipi. Ceterum quod afflatu diuini spiritus proditum est, id requirit interpretem, simili afflatum spiritu. Qui quod de Christo dictum est, ad mandatum aliquem regem accommodat: quod de celesti uita, ad huius mundi felicitatem trahit: quod de bonis animi dictum est, interpretantur de commodis huius seculi, multum aberrant a mystico sensu prophetie. Nec tam facile persuadetur uenisse Christum, cum ex falsa prophetie interpretatione terrenam quendam Mesiam sibi fixerint

xerint, qualem ille non præstitit. Et ideo non agnoscunt illum, non quia dissideat ab imagine spirituali prophetæ, sed quod discrepet ab idolo falsæ inter pretationis.

C A P V T I I.

Quisquis ex sui animi effectu, uaticinatur, falso nomine propheta dicitur. Quisquis prophetæ uaticiniũ ad suas cupiditates interpretatur, falsus est interpret. Fecerunt & olim apud Iudeos pseudoprophetae, qui uel ad principis gratiam, uel ad questum, uel in odiũ aliorum uaticinabatur, nõ quod dicitur spiritus dei, sed quod ipsi sibi confinxerant. Hi se pro ueris prophetis gerentes decipiebant stultos, ac ueris prophetis obstrepebant suis mendacijs. Sic & post obitum meũ exorientur qui se falso nomine iactabunt esse doctores euangelicos, cum futuri sint magistri falsitatis. Hi desidentes ab euangelica doctrina, inducent hominum commenta, pro salutari ueritate ingerent sectas perniciosas, ad suum questum, ad suam gloriam ac tyrannidem spectantes potius, quam ad negotium Christi: atque cõ uesaniæ progredientur, ut ingrati dominum suum Iesum, cuius sanguine redempti sunt, cui semel dederunt nomen, non uereatur abnegare. Sceleratioribus etiam ethnicis, qui Christum unquam professi sunt. Quibus factis irimunt in se diuinam ultionem, & non solum nihil eis proderit semel fuisse Christũ professus, uerũ etiam accersent sibi celerẽ interitum à uindice deo. At parum erat, si soli perirent, qui iam perditum sunt, multos etiam sicum pertrahent in exitium. Inueniet enim falsa doctrina suos discipulos, his fracti audebunt obtrudere euangelicæ ueritati, quam à nobis accepistis, neque sincere tractabunt sermonem euangelicum, quem uident ad suas cupiditates nihil conducere, sed intenti priuatis lucris suis, fictis

Et multi sequentur.

De nobis negotiabitur.

scim

sermonibus imponent simplicitati uestræ, non hoc cogites, ut nos lucrifaciant Christo, sed ut ex uobis sibi quam plurimum auferant lucri. Vident enim euāgelicam doctrinam parū esse plausibilem ijs qui capiuntur huius mundi delicijs, uident nō esse rem delicatam, id quod nos facimus, per omnes mortes cōstanter aduersus impios tueri sinceritatem Euangelicæ doctrinæ. Proinde uitiabūt illi uerum Christi doctrinam: proq; hac docerunt, quæ sunt crasso auditoribus blanda magis, quam salutifera: quæq; ipsi rem & gloriam concilient apud mundam, nō apud deum. Malleut enim ob temporariam gloriam ac uoluptatem, æternum exitium & sibi parare & alijs, quam per momentarias afflictiones corporis ad immortalem felicitatem eluctari. Cauete ne hos duces sequamini, nisi recta uolueritis abire in exitū. Neq; uos fallat quod hic falsu præmiarum, quod durescant, quod suauiter uiuunt. Haud diu fruentur hac usura falsæ felicitatis. Ut enim pijs breui contingat præmia sua, iam olim apud deū decreta: ita his sua decem poena proفسus accelerat, neq; dormitat illorum perniciem, subito securos & oscitantes oppressura. Hominum iudicij poterunt imponere, deum fallere nō poterunt. Ut illi ignoscant homines, apud quos ualent auctoritate, deus non ignoscet, qui nullius magnitudinem ueretur. Cur enim hūc nunc parcat, qui olim nec ipsis pepercit angelis, qui peccarant, sed e caelo præcipitatos, uinctos æternæ noctis catenis, in tartari carcerē detrusit: seruatos in hoc, ut extremo iudicio damnati, dedantur æternis supplicijs? An in domibus feret impunē superbiam, qui non tulit in angelos? An his erit impunē quod faciunt post euāgelicam lucem patefactam, post tot beneficia gratis collata: qui nec rati ac prisco mundo pepercit, sed offensus hominum uirg.

Quibus iudicium tam oculum non cess.

Si enim deus angelis peccantibus.

*ubi sceleribus inquinato diluuium induxit, deletis omni-
 bus, excepto Noë, quem octuam ex tam immensa morta-
 lium multitudine uoluit esse incolamem, quod ceteris con-
 traria Dei lenitate, solus extructa arca testaretur sese me-
 taere uindictam omnipotentis. An hos non punit, qui tot
 ciuitates, ac tum florentem regionem Sodomorum & Go-
 morreorum sulphurea pluuia redegit in cineres, atque ita
 funditus euertit, ut nihil supersit præter horrendum ac pe-
 fidem lacum, qui testetur, quæ poena maneat illis, qui
 similibus flagitijs in se prouocant iram Dei? Atque ut illas
 sua impietas fuit exitio, ita Loth sua innocētia saluū fuit:
 cui eam homines ne farij nim pararent, & abominandis li-
 bidinibus suis casum ac iustum uirum opprimerent, Deus
 illum eripuit è commercio sceleratorum, inter quos erat
 illi grauiumum uicere. Cùm enim esset ipse & oculis, &
 auribus purus castusq; , graue supplicium erat animo pio
 uisere quotidie, uidere quotidie, quæ toto pectore dete-
 stabatur. Ex his satis declaratum est, nunquam committe-
 re Deum, ut cuiquam sua innocentia sit frustra, aut ut
 cuiquam sua impietas sit impunita: etiamsi ad tempus leni-
 ter fert aliquos, ut aliquando resipiscant: etiam si patitur
 suos ad tempus aliquando teneri, tamen cùm tēpus adest,
 uult ab afflictionibus eripere pios: contra nouit impios
 seruare puniēdos æternis supplicijs in diem extremi iu-
 dicij. Nullam genus iniustitiæ sinetur impunitum. Sed præ-
 cipue poenas daturi sunt, qui eeu diffisi promissis Euan-
 gelicis, hic sequuntur, quicquid corpori collubatum sit, ser-
 uantes fœdis libidinibus, quibus undique conspurcant
 omnem uiam. Quo que sceleratiores sint, turpitudinem
 uolentia conduplicant, contemnunt autoritate publica
 præditos, audaces, præfracti, qui dignitate præ eminentes*

Magis autē
ros qui.

Dominatio-
nem conte-
munt.

non uerentur comitibus incescere. Et hæc audent human-
culi, cum angeli longè præstantes uiribus ac robore, licet
alias impij, non tamen eò sint audacia progressi, ut susti-
nerint deo maledicere: & qui in cæteris neglexerunt dei
uoluntatem, in hoc tamen ueriti sunt illum offendere, de-
frentes auctoritati diuinae. At isti spiritibus impijs scelo-
rationes, cen bruta peccora, nata in hoc ipsum, ut capian-
tur ac perdantur, cum non uereantur prædictis suis obre-
ctare ac maledicere: ignorantes interim illud ipsum, cuius
gratia de illis maledicunt: quemadmodum corruptis suis
moribus accersunt sibi perniciem, ita pecudam ritu peri-
bunt, percipientes impie uitæ dignam mercedem: qui qui-
dem existimant suauem ac magnificam esse uitam, si pro-
fus exuto omni pudore, luci quoque, luxu, sedusq; uolu-
ptatibus indulgeant. Nam nonnullus adhuc pudor habet
illos, qui hæc noctu faciunt. Quis istos credat homines? La-
bes sunt uerim et macule, qui in illis suis comestationibus,
in quibus miserabili errore ponunt summam felicitatis, uo-
bis insuleant, uelut insanis, qui presentis uitæ commodis
non fruamini. Atq; interim luxu inuincunt libidinem, cumq;
uino madent, oculos habent libidinantes, neq; quicquam
aliud cogitantes, quam adulterium, aut alia flagitiorum
genera. Neq; enim semel excussa ratione, semel inflamma-
ti uino, norunt a peccando cessare, sed a flagitio propera-
tur in flagitiū, adeò, ut non sat habeant, si ipsi perditæ ui-
uant, nisi & aliorum animos nondum uirtute confirmatos,
ad suam turpitudinem pelliciant atq; inescant. Iam firu-
se tolerabilis sit, si tantum luxu libidineq; peccarent.

Delicijs af-
fluentes.

Cor exercit
tum in auaricia.

Nullam uitæ genus abest. Ut turpiter prodigunt, quod ha-
bent, ita turpiter parant, quod profundant, habentes ani-
mum & ingenium ad auariciam, ad fraudem, ad rapinam

exercit

exercitatum, quæstus gratia nihil non faciētes, ob lucrum male precantes pijs ac bonis, & pecunia corrupti desle-
 liant à uia recta, & in hoc reserentes patrem suum Bala-
 am filium Bosor, qui cum sciret optima, tamen iniqua mer-
 cede corruptus, maledicere studuit ijs, quibus propitius
 erat deus: eoq; cæcitatē illam perduxit auaritia, ut ab a-
 sina corripereetur, & cum homo uesanus mentem exuisset
 humanam, brutum animal humana uoce loquens, coercuit
 propheta demētiam, plus cernens corporeis oculis, quàm
 ille cernebat oculis animi, uidelicet exoculatus pecunie cu-
 piditate. Hi sunt qui miram quādam ac nouam doctrinam
 pollicentur, cum nihil adferant dignam euangelica pro-
 fessione, similes fontibus aqua carentibus, ad quos si sitiens
 accurras, præter sordes ac lutum nihil reperias, similes ne-
 bulis, quæ huc & illuc impellantur procella uentorum, ac
 spem faciunt pluuiæ terræ sitiēti, cum interim ne gutta
 quidem ab illis destillet doctrinæ salutiferæ. Promittunt
 euangelicæ doctrinæ lucem, & inuoluunt tenebris erro-
 rum, quos æternæ manent tenebræ apud inferos. Cū enim
 uerbis mendacibus magnifica quædam professi sint, atq;
 hac spe pellexerint & inescarint eos, qui ceperunt ad
 meliorem frugem respicere, deceptos inuoluunt carnis
 cupiditatibus, & huius uitæ uoluptatibus, pollicētes se li-
 beraturos alios ab errore, cum ipsi uersentur in summis
 erroribus, promittentes alijs libertatem à uitijs, cum ipsi
 serui sint turpitudinis. Etenim à quo quisq; superatus est,
 cum arbitrio uiuit, huic iure seruus dicitur. Neq; enim il-
 li prodest semel gratis ereptos fuisse à uitiorū seruitute,
 si suapte sponte eodē relabuntur: imò hoc scdior est ser-
 uitus, hoc miserior, quia post gustatam libertatē ulro ac-
 cersus. Quod commissam est ante prædicatum Euangelium,

Quibus cali-
 go tenebra-
 rum.

Si enim resu-
 gientes.

magna ex parte datur errori, datur ignorantie. At qui semel agnito per Euangelij prædicationem domino & seruatore nostro Iesu Christo, per baptismum auferunt ab inquinamento huius mundi, ac vitam puram celestemque profecti sunt, si rursus superati cupiditatibus, involuantur pristinis foratibus, ipsi non solum nihil opitulantur baptismus, verum etiam peiore in statu sunt quam fuerint, antequam Christum agnoscerent. Leuius enim peccat, cuius peccatum subleuat ignorantia. Grauius damnabuntur, qui crimen impietatis ingratitude uitio camularunt. Ita que præstitit illis omnino non nouisse doctrinam euangelicam, quæ docet innocentiam ac puritatem, quam post cognitam & acceptam desciscere à sancto præcepto, quod illis semel traditum fuit. Quid enim aliud istis accidit, quam quod uerè solet proverbio dici? canis resorbens id quod semel euomuit, & sus lotus reuertens ad uolutationem in ceno. Frustra canis repurgauit uomitu stomachum, si repetit quod eiecit. Frustra sus limpidis aquis abluit coxi factorem, si mox à lauacro redit ad foras relictas.

CAPUT III.

Hanc ecce nobis charissimi. **P**luribus uerbis hæc inculco charissimi, atque adeo iam alteris hisce literis eadem de re uos commonefacio, non quòd dubitè de sinceritate mentis uestræ, sed ut quod scitis ac tenetis, magis ac magis memineritis, & quod facitis faciatis alacrius constantiusque. Minus erit periculi ab illorum scelerata doctrina, si memores fueritis hoc prædictum oïum à sanctis prophetis, qui monuerunt hoc hominum genus esse cauendum. Siq; memineritis, idem esse præceptum à nobis, qui sumus apostoli domini & seruatoris Iesu Christi, qui uetuit, ne quis huiusmodi, qui pro ueritate euangelica perniciosam adstruat doctrinam, aut e
præbe

prebeat. Illud igitur in primis scitote, venturos olim non predicatores, seu illatores instructos præcipijs & imposturis, quibus fallant incautos, qui non sequentur ea, quæ nos docuit Christus, sed ut uiuent pro cupiditatibus animi sui, ita etiam pro libidine sua docebant, quæ tali uite congruent. Quoniam illos turpiter uiuentibus, non erit optabilis aduentus domini, idcirco persuadebunt tum sibi, tum alijs, nunquam rursus aduenturam, dicentes: Vbi est promissa resurrectio? ubi iudicium? ubi præmia diuersa pro uite meritis? ubi aduentus eius in dies singulos frustra expectatum? Existimabunt enim nunquam futuram, quod aliquandiu differatur. Quod, inquam, negligiam resurrexerunt? Mortem obierunt alij post alios patres nostri, neque quisquam adhuc reuixit. Et quemadmodum ab orbe condito, morientium ac nascentium uicibus propagatur omnia, in hac usque manet idem cursus naturæ: cum ex mutatione mundi, quæ præcessit, colligere liceat nouationem futuram. Et ut illa accidit, non expectantibus istis, qui pro sua libidine uiuant: ita hæc eueniet, siue credimus, siue non credimus. Nam illud latet istos, aut (quod magis reor) scire se disimulat, quod olim conditi sunt cæli, simulque terra, quam aliqua ex parte nudabat aquæ, quibus prius operiebatur, magna item aquarum ni in sublimi pendente. Cumque genus humanum passim esset inquinatum uitijs, deus offensum immisso diluuitio perdidit illum temporis mundam, seruatis octo duntaxat, qui coluerant innocentiam. Hoc universale iudicium deus tum exercuit, per aquam purgans terram & innouans. Porro cæli sicut conditi sunt hæc illi persequerant, qui reseruatur incendio, per quod & ipsi purgabantur in die iudicij, cum per ignem perdentur impij, quemadmodum olim per aquam perierunt. Cum igitur

Vbi est promissa aduentus eius,

Latet enim eos hoc uolentes.

Vnam uero hoc non lateat nos.

certissimum sit venturum diem illam, non refert admodum, serius an maturius ueniat. Illud tantum curandam nobis, ne quandocumq; uenerit, offendant nos imperatos. Nobis pro nostro animo quaedam longa uidetur, quaedam breuia.

Unus dies apud dominum.

At deo nihil est neq; breue, neq; longum. In suis promissis non sequitur cupiditatem nostram, sed suum eternum & immutabile consilium, cui nihil est neq; prateritum, neq; futurum, sed omnia presentia. Nobis autem quicquid promissit, exhibet tempore, quod ipse sibi prescripsit. Alioquin nihil apud illam interest, siue intercesserit unus dies, siue mille anni. Eadem fide prestat quod serius prestat, quae quod maturius. Iam enim quod ad ipsam pertinet, praestitit quicquid decreuit prestare. Non enim mutato consilio hominum contortorum more recalcinat, ac prorogat sua promissa, quemadmodum falsò opinantur quidam, deum è suis moribus metientes: sed aliquando spatium longius prescribit uestra causa, pro lenitate ac mansuetudine sua nolens quenquam perire, quod quidem in ipso est, sed capit cunctas aliquando resipiscere, ne qui pereunt, causari possint sibi temporis spatium defuisse mundum in melius uita. Aderit autem ille dies inexpectatus, nec aliter obrepet mortalibus, quam fur nocturnus obrepet dormientibus. In eo tanta uis erit incendij, ut coeli magno impetu transiuri sint in aliam speciem. Ceterum elementa, quibus inferior hic mundus constat, citu soluantur. Però terra, quaeq; in ea continentur, exurentur igni, totiq; rerum natura purgabitur. Quòd si tunc oportet utq; alio omnia esse pura, ut haec etià dissoluenda sint, quae non peccant: quantopere nobis admittendum est, ut dies ille nos omni uita sanctorum, omnibus pietatis studij integros ac purgatos reperiat? Id interim agendum magna celeritate, quo semper parati

parati sitis, quodcumque venerit ille dies dei, cuius exactum iudicium nemini licebit effugere, qui usque adeo nihil foret impurum, ut caeli ardentes solvendi sint, ut elementa estuanti a colligiscere cogenda. Post haec iuxta promissam illius expectamus caelos novos, ac terram novam, quae nihil habeat corruptionis, nihil noxae, ut nos, in quibus nihil erit corruptae mentis, fruamur illis incorruptis. Quapropter fratres charissimi, iudicium hoc tam rigidum semper praeculis habentes, date operam, ut dominus adveniens nos reperiat puros et inculpatores, non apud homines tantum, quorum iudicia saepe numero falluntur, verum etiam apud ipsum. Nam is demum purus est, qui deo iudici purus est. Et si forte dies ille serius advenierit, nolite sic interpretari, quasi venturus non sit, sed hanc domini lenitatem, qua facit omnibus spatium ad poenitentiam, existimate consulere saluti hominum. Quibus de rebus scripsit vobis charissimus frater et collega noster Paulus, hoc copiosius, quo donam uberius sapientiae donavit illi deus, et in omnibus sanctae epistolae hortatur ad huius dei expectationem, nonnunquam ita loquens, quasi iam inderet dies domini, quo magis extimulet studium pietatis, cum dies ille (quonia incertus est) sic expectandus sit, quasi hodie venturus, sed ita, ut nemo certum praescribat tempus. Haec atque alia quaedam Paulus pro sua sublimi sapientia admiscuit epistolis suis, quae cum ab ipso rectissime dicta sint, tamen imperiti paramque firmi, perversa interpretatione detorquent, quemadmodum et ceteras scripturas, ad suam ipsorum perniciem, ut quod bonis est saluti, id ipsorum vitio veritatur istis in venenam. Vos igitur fratres tot modis praemoniti, tum a me, tam a Paulo, cavete ne fraude nefariorum hominum una cum ceteris sanctis, excidatis a

Sicut et charissimus frater noster.

Paulus.

uestra firmitate fidei, quam hactenus præstitisti: quin potius date operam, ut apudue crescatis ac progrediamini in donis & agnitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi, cui gloria & nunc in hac uita, & in æuum omne. Amē.

F I N I S.

IN EPISTOLAM IVDÆ

argumentum per Des. Erasmus

Rotterdamum.

MVLtis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditate
 bus suis excecati, aduersabantur Euangelio, quod
 tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc de-
 stinati sint, & ab apostolis prædictam sit, id genus homi-
 nes irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus
 hos sic armat eos, ut studeant & illos uel in-
 crepatione coercere, uel admonendo ser-
 uare. Quod si non queant, certe
 ipsi sese parent in aduen-
 tum Christi.

D. ERASMI

ROT. IN EPISTOLAM
IUDAE APOSTOLI
PARAPHRASIS.

IUDAS Thadæus, Iesu Christi
seruus, frater Iacobi hanc epistolam
scribo non solum Iudæis, aut Presce-
lytis, sed in cõmune omnibus, quos
clementia Dei patris ultro sanctifi-
cauit, & citra legis admniculum,
ex impijs pios, ex idololatriæ ueræ
religionis cultores facit, quos in hoc ipsum diuina beni-
gnitas seruarat Iesu Christo, ne cum ceteris abiret in ba-
rathrum æternæ damnationis, quos eisdem nunc sua gra-
tuita munificentia noceat ad salutem Euāgelicam. Nihil
nobis precari queā in hac uita felicitas, quam ut diuina bo-
nitas sua munera semper in nobis multiq̄ licet, misericor-
diam, pacem & charitatem: Misericordiam, ut in dies ma-
gis ac magis absitis à uitæ pristinæ uitij: Pacem, ut pietate
uitæ concordiam aletis, quam habetis cum Deo: Charitatem,
ut mutua concordia sitis inuicem, & alij in alios
benefici. Charissimi, quoniam Euangelica charitas facit om-
nia cõmunia, siue quid accidit boni, siue quid mali, præ-
sertim in his, quæ ad æternam salutem pertinent, tantum
mihi studium fuit scribendi uobis de uestra salute, quæ me
non aliter habet sollicitam, quam si mea esset, huc uideli-
cet extimulante fraternæ charitate, ut uobis non quiescerem
temperare, quin hac epistola uos exhorter, ut pro tucn-
da sincera fide, quæ semel ab apostolis tradita est sanctis,

Misericor-
dia uobis.

Omnem soli-
tudinem fa-
ciens.

aduersus pseudopostolos decertetis. Neque solam in hoc laborate, ut persistatis in fide uestra, uerum etiam ut alij opitulimini, ne seducantur ab impostoribus. In a se inuicibilis est fidei thesaurus, eoq; impensius aduigilandum, ne nobis interuertatur. Cum enim uobis pure syncereq; tradiderimus Euangelicam doctrinam, sicut accepimus a Christo, tamen sub pretextu religionis obiter admiscuerunt se quidam impij, ac ceu lupi in ouile domini irrepserunt, pietatis specie uenditantes sese, cum hostes sint ueræ pietatis. Ne quid autem hæc res ceu noua perturbet animos uestrorum, sic olim decretum est arcano Dei consilio, sic prædictum est, exorturos qui suis flagitijs & uestram excrarent pietatem, & sibi condemnationem accerserent: gratuitam beneficentiam Dei nostri, qua nobis semel gratis peccata condonauit, & à legis asperitate liberos reddidit, uertunt in occasiõem lasciuie, cum illius beneficio magis iuuari debuerint, ut innocentiam gratuito datum, pijs studijs & tuerentur, & ornarent, atq; inflammata charitate Euangelica copiosiore etiam atque exactiore iustitiam præstarent uolentes, quam Mosarica lex præscripserat. Nunc isti data libertate abutuntur ad turpitudinem, ad peccandi licentiam, & ultro recidunt in ueterem seruitutem, ualde suo sanguine redemerat illos Iesus Christus, abnegantes Deum, quem semel professa sunt, cum solus sit uerus omnium, quæ in cælo sunt, & quæ in terra, abnegantes & dominum nostrum Iesum Christum, qui nos sibi sacri et ueris sui pretio asseruuit. Nihil profuerit esse redemptos, nisi perseueremus in his, ad quæ sumus uocati. Non opinor opus, ut uos autem uos uo-

Gratiã trãsdonauit, & à legis asperitate liberos reddidit, uertunt in occasiõem lasciuie, cum illius beneficio magis iuuari debuerint, ut innocentiam gratuito datum, pijs studijs & tuerentur, & ornarent, atq; inflammata charitate Euangelica copiosiore etiam atque exactiore iustitiam præstarent uolentes, quam Mosarica lex præscripserat. Nunc isti data libertate abutuntur ad turpitudinem, ad peccandi licentiam, & ultro recidunt in ueterem seruitutem, ualde suo sanguine redemerat illos Iesus Christus, abnegantes Deum, quem semel professa sunt, cum solus sit uerus omnium, quæ in cælo sunt, & quæ in terra, abnegantes & dominum nostrum Iesum Christum, qui nos sibi sacri et ueris sui pretio asseruuit. Nihil profuerit esse redemptos, nisi perseueremus in his, ad quæ sumus uocati. Non opinor opus, ut uos autem uos uo-

lo.

uitute

nitate Aegyptiorum per mare rubrum traduxit in liber-
 tatem. Imò quos ad se clamantes miseratus seruanit, hos
 in deserto diffidentes & obmurmurantes deo, denno pe-
 ius perdidit. Quod illis erat seruitus Aegyptia, hoc nobis
 erat seruitus uitiorum: quod illis erat Pharaò, datus & in-
 tolerabilis dominus, hoc nobis erat diabolus, cuius tyran-
 nidi nostris uitijs eramus obnoxij. Illi si si deo, per medias
 maris undas incolames euaserunt in libertatem: nos credē-
 tes Euangelio, per baptismum euasimus ius satanae. Sed
 quemadmodum ex illis quidam non eadem fide propera-
 bant ad terram promissam, quibus dei beneficium adeò ni-
 hil profuit, ut etiam uerteretur in cumulum damnationis:
 ita nobis nihil profuerit in baptismo semel deposuisse pec-
 cata, nisi constantibus animis semper proficientes ad me-
 liora, tendamus ad hereditatem uitae caelestis. Quin & il-
 lud meminisse uos uolo, quòd ne angelis quidē profuit sic
 conditos esse, ut diuinitatis essent consortes: uerum simul
 atq; felicissimam naturam sua prauitate mutassent, neque
 persisterent in sua cōditiōe, praecipites dedit e caelis, ac
 luce caelesti priuatos, eternis tenebris damnauit apud in-
 feros. Vbi uinculis insolubilibus seruantur in diē iudicij
 supremi, quo damnati meritis poenis addicentur. Iam Sodo-
 ma & Gomorra, reliqueq; ciuitates his finitimae, quum
 omni rerum opulentia florent, quoniam dei benigne
 abusi sunt ad luxum & libidinem, inquinantes sese nefan-
 dis & abominandis turpitudinum generibus, subito ira di-
 uina extinctae sunt, caelesti igne consumptae, quò uidelicet
 alijs essent exemplo, quae Christi beneficijs ad uitae turpi-
 tudinem abutuntur. Neq; enim effugient similem poenam,
 qui similiter peccauerint. An non similiter peccant, qui
 delusi insomnijs falsarum uoluptatum, nō solū corpora sua
 consur

conspurcant, uerumetiam profectos suos, & autoritate
 praeditos aspernantur, & in eos, quibus ob potestatem, qua
 praecminent, debebant reuerentia, non ueretur maledicta
 congerere? At Michael archangelus, cum illi esset discepta-
 tio cum diabolo de corpore Mosi, tamen uertus est illi, li-
 cet turpissimo demoni, palam dicere conuictum. Sed cum
 illius impium sermonem ferre non posset, moderatus est ma-
 ledictum, hunc in modum: increpet (inquiens) te domus.
 Si Michaeli religio fuit maledicere diabolo, quantum in-
 tolerabilius faciunt, qui uiris autoritate dignitateq; praemi-
 nentibus non uerentur maledicere? At uitorum tanta est per-
 uersitas, ut cum nullam habeant causam, tamen ea maledi-
 ctis infectentur, quae non intelligant. Contra ad eum luxu li-
 bidineq; corrupti, ut in his rebus, in quibus animantia ra-
 tionis expertia, probe moderateq; degunt, ueluti cibo, po-
 tu, coituq; in his perditissime se gerat. Sed uae illis, quibus
 continget praemium conuine cum his, quorum scelera inu-
 tantur. Neq; enim sibi proponunt Iesum Christum, sed
 Cain fratricidam, cui primo liuor inuidiae persuasit homici-
 cidium: sed Balaam, qui corruptus quaestu, conatus est ma-
 ledicere populo, cui benedixerat deus: sed Chore, qui con-
 spiratione facta coortus in Moysen, cum suis contritus
 horrendo exemplo extinctus est. Si sunt, qui uobis pure ca-
 steq; uidentibus, & euangelicam amplectentibus ebarita-
 tem, ueluti maculae sunt, de honestantes gregem uerum, ac
 uobis ieiunantibus, luxuriosis comestationibus inter sese
 indulgentes. Nec ullius reuerentia metu ue a turpitudinis
 licentia cohibentur, quicquid animo collabitam est, id te-
 mere sequentes. Et cum his factis profitentur sese docto-
 res euangelicos, ac duces ad ueram uirtutem. Verum isti
 nubibus similes sunt, quae in sublimi pendentes, cum terra
 siccanti

Nubes sine
 aqua.

scienti uideantur polliceri pluuiam, tamen aride sunt, nec
 aquam habent, qua telluri subueniant, sed inanibus cupis-
 dantibus suis huc atq; illuc temere circumaguntur: similes
 arboribus, quæ sub finem autumnu proditis floribus men-
 datam fructus spem faciunt, cum mox emarcescât, non so-
 lam in frugiferæ, sed his mortuæ: qui nec ipsi uitâ habeant
 ad euangelicam pietatem, & alios secum in perniciem tra-
 hât, neq; secus deplorati, quàm arbores radicitus euulsæ,
 quibus iam nulla spes est reuirescendi. Qui cum irrequie-
 ti sint ac factiosi, semper aliquo nouo tumultu turbant ec-
 clesie tranquillitatē: similes pernicacibus undis maris, sese
 subinde in altum tollentibus, nec aliud interim efficiunt,
 nisi ut sua probra, sua dedecora, alij quantum in ipsis est
 aspergant: similes stellis, quæ cum lucis specie prouident
 se fore uicē duces, tamen quoniam erraticæ sunt, neq; con-
 stanter sequuntur quod rectum est, sed affectibus suis nunc
 huc nunc illuc abducuntur simplices & incantati adducunt
 in naufragium. Hæ stellæ quæ nunc falsa luce sese uēdunt
 quò homines, non effugient iudicē deum, etiamsi in præ-
 sentia non punie illos, sed seruat eos eterne tartari caligi-
 ni. Isti quanquam nostris temporibus exorti sunt, tamē ne
 quid noui nobis accidere uideatur, de his olim uaticinatus
 est Enoch, qui fuit ab Adam septimus, de q; horum suppli-
 cio, quo sunt olim afficiendi. Loquitur enim hūc in modū:
 Ecce uenit dominus cum innumera multitudine sanctorū
 saorum, ut exerceat iudiciam aduersus omnes ex eis qui
 sunt impij, de factis omnibus, quæ impij patrarunt, de q;
 omnibus, quæ dure ac atrociter loquuti sunt aduersus i-
 psum, non solum peccatores malè uiuentes, uerum etiā im-
 pij & cōtumeliosi in deum. Siquidē hi, quoniā huius uitæ
 iucunditatem corporis uoluptate metiuntur, impotent er se-
 rant

Quibus pro-
 cella tenebr.

rant, si quid incidat afflictionis aut incommodi, neque uerentur obmurmurare deo suis querimoniis, quod sic condiderit hominem, ut breuis esset aui, ut morbis obnoxius, operantes hanc uitam esse quam maxime longam, minimeque malis obnoxiam, uide licet de futura uita diffidentes. Haec tam sordida atque abiecta cum sentiant in animis suis, tamen os illorum loquitur magnifica quaedam, ac mirabilem quandam philosophiam profiteretur, cum non solum abiectissime seruiant uoluptatibus, uerumetiam quaesiu, quae res cum primis uitiat doctrinam Christi. Neque enim loquuntur ea, quae docet euangelica ueritas, sed quae blanda gratique sint his unde sperant aliquid compendij. In pauperes tyranni, erga diuites agunt palpones. Horum malicia hoc minus turbabit nos charissimi si memineritis, id olim uobis esse praedictum ab alijs apostolis domini nostri Iesu Christi, nominatim a Paulo Petroque. Dixerunt enim nobis, extremis temporibus exorituros illufores, qui suis prauis cupiditatibus uitarent purissimam Christi doctrinam, haudquaquam uiuentes iuxta regulam euangelicam, sed iuxta affectus suos impios ac nefarios. Hoc agnoscere licebit haec nota. Ceteris, qui iuxta Christi spiritum uiuant, et contemptis terrenis curant caelestia, concorditer agentibus, isti mouent diuidia, eo quod animales sint, et obseruantes mundanis affectibus, ac uacui spiritu uentur uoluptates, ambiant regnum, captent lucrum. His rebus qui student, non sunt apertae Christianae concordiae. Malant enim turbare gregis tranquillitatem, quam in ordinem cogi. Vos autem charissimi fratres, qui spirituales estis, date operam, ut magis ac magis ceu uiui lapides coagmentemini in structuram dei, innitentes solido fundamento sanctissime fidei ueritatis. Semel uobis persuasum est, non de futura pignora sua praemia,

quantumvis hic affugatur, ne mercedem requiratis in hoc seculo: non de futura impijs meriti supplicia, ne vos uelitis auerſi. Proinde puris ac ſpiritalibus precibus ingiter implorantes opem dei, nos inuicem mutua concordia, mutua charitate ſeruate. Non enim audit deus niſi cōcordes, nec diſfidatis, ſi hic pro Chriſto, uarijs modis affugimur, ſed expectetis dei miſericordiam, exhibendam non in hac uita, ſed in uita æterna. Vos interim modis omnibus habita ratione perſonarum, date operam, ut ſeruetis omnes, alios leniter & clementer reuocantes ad meliorem mentem alios uerò metu adhibito ſeruate, uelut ex incēdio rapientes, odio habentes non homines ipſos, ſed corpus hoc terrenis affectibus inquinatū, qua ceu tunica polluta, grauat & inquinatur humanus animus. Et hoc clementius docet alienis erratis mederi, quòd nemo uerſatus in hoc corpufculo non poſſit inquinari. Nam id humanarum uirium non eſt, ne quis ſibi gloriam arroget: ſed omnis gloria, magnificentia, iuperiam, ac poeſtus ſit ſoli deo ſernari noſtro, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, non ſolam in hoc ſeculo, ſed ante omnia ſecula, & futuris ſecula omnibus in æternum. Siquidem ſolus deus poteſt hoc preſtare conentibus, ut quanquam fragili corpufculo circōdatos, andiq; mundus tot rebus auocet à propoſito pietatis, tamen perpetuam innocentiam ſeruetis uſque in finem: ut non ſolum homines nihil reperiunt in moribus ueſtris, quòd reprehendant, ne uemetiam tales ſtatuantur in cōſpectu maiestatis dei, ut illi nihil in uobis diſpliceat, qui uidet intimos mentium recessus. Quòd cum fiet, exultabitis & gaudebitis in aduentu domini noſtri Ieſu, morrentibus alijs, qui interim uidentur ſua uiter uiuere. Quòd ut fiat, uotis omnibus comprecandum eſt.

REVERENDISS.
 DOMINO D. MATTHAEO
 Cardinali Sedunensi, Com. Valesij,
 Erasmus Rot. s. d.

NA M uidebar ad huius curriculi metas
 peruenisse, & ipse mihi serias destina-
 bam in hoc duntaxat genere studiorum,
 propterea quod omnes epistolas expli-
 casset, quas Pauli germanas esse iudica-
 bam: quibus adiunxi Petri duas & Iudae unam, quod haec
 non solum consentirent cum Paulinis in uigore doctrinae
 Evangelicae, uerum maioribus etiam tenebris, quam illae,
 essent inuolutae. Siquidem quae fertur ad Hebraeos prae-
 quam quod multis argumentis conijci potest non esse Pau-
 li, cum stylo rhetorico uerius, quam apostolico sit scripta,
 non perinde multum habet difficultatis: quemadmodum
 nec ea, quae Iacobo Ioanniq; tribuuntur. Nam Ioannes
 ipsa sermonis copia ueluti sui ipsius interpretis est, & Ia-
 cobus serè uersatur in locis cōmunibus: quod genus sunt,
 ob Christum fortiter tolerandas res aduersas, & in his Dei
 praesidijs maximè nitendum: homines non naturae Dei ne-
 uitio, sed suapte culpa fieri malos, siue seuiat fortuna, si-
 ue blandiatur. Non temerè loquendum, aut irae indulgen-
 dam. Non satis esse uerbo tenui tenere professionem Euan-
 gelicam, nisi factis & affectibus exprimamus. Inanem esse
 religionem, quae cum intemperantia linguae sit coniuncta:
 ueram pietatem fixam esse in officijs, quibus proximum e-
 gentem misericorditer subleuamus. Neminem estimandum
 è bonis externis, sed è ueris animi bonis: fidei professionem
 inutilem esse, ni ipsi factis comprobetur: nemini temerè
 suscip

suscipiendam docendam provinciam: precipuam vitæ pestem nasci ex lingua effraui, quemadmodum contra, bona moderantur; lingua nihil utilius. Plurimum interesse inter mundanam & Christianam sapientiam: non constare pacem, nisi submotis ex animo cupiditatibus humanis: nihil conuenire huic mundo cum deo: à deo destituti, qui elati suis fidant opibus, cum ipse faveat ille, qui sibi diffusi ab ipso pendunt. Deo facere iniuriam, qui condemnat ac iudicat proximum: euandam ac fugacem esse presentis vitæ felicitatem: potentes quibus hic impune licet quodlibet, post ætæ beatitudinem daturus poenas: uindictam malorum deo iudici relinquendam esse: preces piorum hominum plurimum ualere apud deum: hoc officio maxime flecti deum, ut nostris peccatis ignoscat, si nos fratri in nos peccanti condonemus, & si aberrantem amantem in uiam reuocemus: aliisq; id genus, in quibus non potest admodum esse multam difficultatis in explicando, cum plurimum sit in præstando, & tamen incidant loca quedam, in quibus erat nonnihil luctandum, uelut in illo, in quo hæret Augustinus: Quisquis offenderit in uno, factus est omnium reus. Item quod negat fidem ualere absq; factis, cum Paulus ex aduerso contendat, Abraham non ex factis, sed ex fide contigisse, ut iustus haberetur apud deum, & amicus dei diceretur. Iam quædam etiam hiare uidentur, ut in cõnectendo nonnihil fuerit negotij. Sed hæc utrunq; habet, cum primum hanc operam susceperem, non erat animus hoc honoris impendere, nisi duobus illis apostolorum & euangelicæ Philosophiæ principibus Paulo & Petro. Et ecce iam memum amplexum, iam spectantem otium tua uox me reuocat ad studium, etiam atq; etiam hortans, ne quam huius laboris portionem alijs relinquam: nõ solũ ob hoc quod iudicares

studium hoc uel præcipuam utilitatem allaturam euangelicæ philosophiæ candidatis, uerumetiam quòd cum his temporibus penè nihil sit intactum à sycophantarum morsibus, tamè hoc unū opus adhuc Momis omnibus ἀμωμῶν, ut ita loquar fuerit. Sequor quòd tua uocat autoritas reuerendissime D. Non me clam est, quàm ex animo faueat doctrinæ uerè Christianæ, in qua tu non paucos annos feliciter es uersatus, quàm non fictè faueas Erasmo, quàm sis ingenio perspicaci, quàm certo, quàm non uulgarè iudicio. Quales si cōplures haberet ecclesia catholica, multò florentiores & aliquantò tranquilliores essent res Christianæ. Quis autem spiritus agitet istos, qui suæ quoq; fame & autoritatis dispendio, cum iniuria sacrarum etiam concionum, tam perniciosè studijs conantur, ut è nostris lucubrationibus minus fructus redeat ad studiosos, ipsi uiderint. Me magis mouet aliorū iudicium, quos & eruditio non uulgaris, & morum integritas ab omni suspitione latoris ac maleuolentiæ uindicat. Ego nullius obscuro gloriā, neminem è cathedra sua depello, nullius obstrepero studijs, non ambio dignitates, non uenor quæstum, sed qualecūq; talentulū meū in cōmune prostruo. Cui mea non placeat, liberū est abstinere: nos hæc gratis largimur. Si quis uolet dare meliora, fauebimus utroq; pollice. Nulli me factioni unquā admiscui, nemo meis scriptis uel pilo factus est nigrior. Nullo seculo nō licuit alicubi dissentire à quolibet probatis autoribus. Si à solo Thoma dissentirem, uideri possem in illū iniquior. Nunc & ab Ambrosio & ab Hieronymo & ab Augustino nō raro dissentio, sed reuenter, in Thomam etiā candidior, quàm ut multis bonis & eruditis uiris gratū sit: sed hanc reuerentiā nō opinor me debere Hugonibus aut Lyranis omnibus, etiamsi Ly-

rano nonihil debemus. Nullum fuit seculum tam felix, quin optima paucioribus placuerint. Sed haud scio an ullo plus licuerit inscitiae, audaciae, impudentiae, stoliditati, linguaeque petulantiae. Libris diffidunt, qui tuta doctorum hominum iudicia subire coguntur, res geritur linguis ueneno tinctis, idque apud imperitam plebem, apud credulas mulierculas. In horum simplici credulitate, tota uictoriae spes illis sita est. O fortes uiros, qui hoc uno telo formidabiles sunt, quo metuantur et scurræ. Et postea a nobis imputant, si qui peius de ipsis sentiant, pauciores sese adiungant sacrosancto ipsorum gregi, cum ipsi publicitus etiam declarent ipsa re, quanto propius absint ab impijs sycophantis, quam à uera pietatis cultoribus. Sed illis continget aliquando sua Nemesis, uidelicet ipsis suo sibi iam ento malum accersentibus, et continget alicunde malo nodo malus cunem. Neque enim consultum arbitror, dimicare cum uentribus contrariis, qui nec aures habent, nec mentem. Et uero Christiano dignius est ferre scurras, quam imitari. Nos tuo tuique similitum hortatu, sed in primis auspice Christo, pergemus et nosipos et alios huiusmodi uigilijs ad meliora prowohere. Bene uale patrone cum primis colende. Louanij xviij. Calend. Ianuarij. Anno m. d. xx.

IN EPISTOLAM IACOBI

argumentum per Des. Erasuum

Rotterdamum.

Iacobus, quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit et ceteris Iudeis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans, atque instituens.

D. ERASMI
ROT. IN EPISTOLAM
IACOBI CANONICAM
PARAPHRASIS.

IACOBUS quondā Mosaicæ legi cultor, nūc cultor & seruus dei patris, qui post Euangelium proditum, spiritualem requirit cultum, huiusq; filij Iesu Christi domini nostri, scribit hanc epistolam cū omnibus, qui Christiana professione censentur, tum peculiariter ijs, quos ex omnibus Iudaicæ gentis tribubus persecutionis, quæ sub Stephani mortē coorta est, procella alios aliò dispersit, propulso ab patrijs sedibus, at nō depulso ab Euangelij consortio: eiectos adibus suis, at nō eiectos ab ecclesia Christi, precās ijs uerā salutem, nō hanc corporis tantū, quā mūdus operat, sed eā, quā Christus suis etiam in medijs exitijs ac mortibus largitur.

Omne gaudium.

Cum communis Euangelij professio, cum idem baptismus nos fratres efficiat, atque inter uerè fratres oporteat letorum pariter ac tristitiam esse societate, uehementer discrucietur animum meū ista uestra calamitas, ni de uestra pietate considerem. Neque enim nescio ijs, qui felicitatem huius uitæ commodis metuntur, exilium esse morte grauius, miserrimū uideri à charissimis diuisos ac possessionibus auitis excussos, agere peregrè. Vos autem qui in uno Christo beatitudinis puppin ac prorā collocastis, qui felicitatem uestram non in hoc mundo, sed in futuro seculo expectatis, oportet ab horum sententia longissimè abesse.

Siquidem

Siquidem ista non immittuntur à deo irato, sed maxime propitio: nimirum hoc agente, ut temporarijs afflictionibus, quas immerentes patimini, & patientia uestra reddatur spectatio, & præmium uestrum cumulatiu: ut quoties varijs malorum procellis undiq; tundimini, non solam intelligatis uos non oportere conspiciari animis, quasi destitutos à deo, sed potius toto pectore gaudendum esse, quòd hoc argumento deo chari curæq; sitis, exploranti tolerantiam uestram: quæ si perdititerit, nec cesserit ullis malorum assaultibus, nimirum liquebit esse solidam euangelicæ fidei fundamentum. Nam nisi uobis penitus persuasam esset, immortalitatis præmium esse paratum ijs, qui hic pro Christi gloria malis affliguntur, non tantum malorū uolentes & alacribus animis toleraretis. Porro cum deus uestram salutem fidei potissimum uelit acceptam ferri, pertinet hoc ad Euangelij gloriam, ut certis argumentis homines intelligant, uestram fiduciam non esse uulgarem, aut uacillantem, sed firmam & inuictam. Etenim quod fucatum est, aut uanum, aut imbecille, ad ingruentem malorū procellam loco duntaxat. Verum ac solidam sit oportet, quod nec exilio, nec inopia, nec ignominia, nec carceribus, nec flagris, nec morte deniq; uincitur, aut expugnatur. Admirabilis animi constantia habetur, si quis aduersam fortunam infracto toleret animo. Cæterum ubi conspiciant uos res per se graues & acerbæ, alacribus etiam & gaudentibus animis perpeti: ignominia ob Christi professionem inflatam, pro summa gloria ducere: faculatum iacturam, pro lucro opimo habere: molestos corpori cruciatus, æternæ uoluptatis pignus existimare: mortē qua nihil horribilius, nihil aliud arbitrari, quàm lumen & ingressum immortalitatis futuræ: nimirum intelligēt spem

uestram, qua fulti ista cōtemnitis, non esse vulgare, nec ab humana duntaxat persuasione profectum, sed afflatu numinis confirmari. Ceterum ut fides nondum est probata, nisi sese per vitæ pietatem & officia erga proximos ex-
Opus perfe-
ctū habeat. erat, ita tolerantia nō habebit laudē absolutam, nisi quō-
 admodum in malis tolerādis fortis est & alacris, ita in bonis operibus exercendis sibi constet. Magnum est mala libenter perpeti, sed ob Christi gloriam duntaxat: at perfectum est, cum ipse malis afficiaris, omnibus benefacere, nō solum his, qui promerentur, verumetiam his à quibus affigeris. Sic enim fiet, ut membra respondeatis capiti, discipuli præceptorī, filij patri, si sitis undiq; perfecti & integri, neq; quicquā in vobis desideretur, quod ad absoluen-

Si quis autē
geat sap. dam evangelicæ pietatis orbem pertinet. Hoc fateor, non uestrum inuī exigebat Mosi lex, hoc stultum etiam videtur huius mundi sapientibus, sed hanc novam sapientiam nos docuit nova philosophia, quam Christus cælestis doctor inuexit orbi. In ea si quis nondum satis confirmatus est, non est cur confugiat ad huius seculi philosophos, quorum doctrina dilutior est, quā ut ad rem tantam præstandam sufficiat. Supra vires mortaliū est quod præscribitur. Cælesti opus est præsidio. Proinde cæleste præmium paratum est. Qui res suas omnes huius mundi bonis ac malis metiuntur, si quando premuntur malis, ab hominibus cōsiliū petunt, ab hominibus implorant auxilium. Vobis sapientiæ cælestis præsidium à deo poscendum est. Is enim impartit omnibus, non modò iudæis, verumetiam gentibus, & impartit pro sua benignitate affluenter, nec exprobrat cuiquam suum beneficium. Non reposcit à nobis gratiam, nec eget ullius officio. Natura bonus est, ultrò cupiens omnibus benefacere. Ab hoc quisquis petet, non petet frustra. Vult

omnibus beneficere, et potest quicquid vult. Nihil moratur merita nostra, tantum fiduciam erga se requirit. Pharisæica vox est, Domine fac quod peto, quia ieiuno bis in sabato. Vire pius sic orat, Indignus sum tua munificentia, dignus ira, sed tamen respice famulam tuam, quoniam natura bonus es ac misericors. Proinde si quis ab hoc velit impetrare quod petit, petat nihil diffidens, nihil hesitans. Ne circumspectat afflictionum moles, ne vires expendat suavitatis, tantum cogitet optimam ac potentissimum esse deum a quo pendet. Qui totus fuit opi divine, solidus est ac firmus. Porro quisquis hesitat ac circumspectat, sic a deo pendens, ut interim respiciat humana præsidia, neque toto pectore credit promissis divinis, sed velut ex parte diffidens, ergutationibus humanis secum disputat de rebus divinis, ita baudquaquam stabilis est, sed quæadmodum unde maris nunc huc, nunc illuc voluuntur ac revoluuntur ventorum et ætus arbitrio, ita hic rationibus humanis, et opinionibus variis circumagitur inæqualis, ac dissimilis sui. Itaque qui talis est, fallitur, si credit se quicquam impetraturum a domino, cum male sentiat de eo, cuius auxilium implorat, diffidens ei, quasi aut parum bene velit hominibus, aut parum possit, aut parum verax sit in promissis. Simplex est Christiana fiducia, nec usquam vacillat, semper illi unum respiciens, qui neminem sibi fidentem destituit, sine vitæ contingat, sine morti. Porro cuius animus bifariam divisus est, hac parte deum respiciens, illa mundum, ita inæqualis est et inconstans, non tantum in precibus suis, sed in omnibus etiam que agit, aliud habens in ore, aliud in pectore, proque tempore, nunc hoc, nunc illo affectus modo. Non oportet pro slata reflatuque fortune vertere animū, quemadmodum vulgus hominū facit. Quis potius Christianus

Vir duplex animo inconstans est.

humilis, ac uarijs malorum molibus pressus, erigat animū,
 & hoc nomine gloriatur, quod mundo contemptus, nō sit
 contemptus apud deum, qui nihil offensus humilitate con-
 ditionis aut fortune, dignatus sit illum consortio sancto-
 rum, nec excludat ab hereditate regni caelestis. Contra di-
 ues hoc nomine sibi gratuletur, quod qui ob falsa huius
 mundi bona magni fiebat apud mundi cultores, nunc ob
 Christi professionem spretus sit, & contemptus: & quem
 antē tumidum inanibus bonis fastus agitabat, nunc apud
 homines deiectus & calcatus, ueris bonis ditescat apud
 deum. Hoc pacto fiet, ut nec pauperem sua deiciat humi-
 litas, nec diuitem insolentem reddat sua fortuna, maxime
 si cogitet uterq; & mala, quibus grauatur inopes, & bo-
 na, quibus sibi placent diuites, non esse diuturna, sed cele-
 riter euanescere non aliter quā in herbarum flosculos, qui
 ut blandiēte Favonio, ad uernum rorem subito prostrant
 sese, ita mox ad Boreæ flatum, ac solis ardorem emarce-
 scunt atq; emoriuntur, ad cō ut flosculum, qui natus ad so-
 lis exoriū gratissimo colore blandiebatur oculis hominū,
 sol occidens uideat morientem. Arborea quoniam altis ni-
 tuntur radicibus ac solido robore fulciuntur, diu uirent,
 quaedam etiam perpetuō, nec kentoram iniuria, nec bru-
 mæ rigore uiroris gratiam ponentes. At herba quoniam
 hisdem rebus non fulcitur, mox ubi sol efferbuit, succo suo
 destituitur, quo temporariam illam floris gratiam ale-
 bat. Itaque caulis languescens, iam florem suum nec alit,
 nec sustinet, sed arefcit, senescit, emoritur, collabitur, quod
 paulō antē tanta gratia blandiebatur oculis hominum.

Et decor nul-
 tus eius.

Ne quis igitur in his, quæ nec solida sunt, nec diutina,
 Christianus gloriatur: magis ea spectet, quæ sunt æterna,
 quæ blandiuntur oculis dei: magis studeat esse palma sem-

peruissent, quam herba mox ad leuam iniuriam emortitura. Vides modò natum florem, qui decor, quæ species, quæ coloris, quæ odoris gratia; quæ foliorum uirentium pompa, qui uitor, qui succus, quæ iuuentus? At mox ad Austri flatum, ad solis arctum, qui languor, quod senium, quis interitus? Idem dies & nascentem conspicit florem, & pubescentem, & adultum, & senescentem, & mortuum. Huic assimilis est diuini felicitas. Qui nunc purpura cõspicimus, auro lucens, gemmis resurgens, magifico similitio stipatus, supinus uehitur, ac ueluti numen quoddã inter homines colitur, si reslauerit fortuna, aut exutus bonis omnibus, mendicabit exul, aut plorabit in carcere, aut sublatus in crucem pascet coruos, & si nihil horum acciderit, certè mors inopina subito strepitum omnè auferet. Gentium est huiusmodi bonis metiri felicitatè, quæ præterquã quòd à fortune pendent arbitrio, præterquam quòd (ut nihil aliud) unã cū hac uita nos deserunt, nisi cõtemnantur, peruicim adstrunt. Christi anorum est ea sequi, quibus æterna parantur bona, in quæ neq; fortuna, neque seniam, neque mors ullom ius habet. Non enim ideo beatus quisquã est, quia diues, sed ita demum beatus erit, si ob Euangelij prohibitionem spoliatus ijs quæ possidebat, si spretis uoluptatibus huius uitæ, quibus assatim fruebatur, pro Christo suffert cruciatus & carceres: si eius amore in malis omnibus ad mortè usq; perdurat infracto pectore, sic interpretar, quò pluribus huius mundi malis prematur, hoc se chariorè esse deo, qui ad suam gloriã explorat cultoris sui tolerantiam, quo simul & alijs exẽplo sit ad contemptum huius mundi, & ipse posteaquã se strenuè gesserit in ceramene, uerèq; uirtutis ac fidei documentũ dederit, palmã & coronã stræt, nõ quercuam, ac laureã, nam marcescunt & he,

Q q q 3 quod

quod genus accipiant, qui præmiam ac laudem venantur ab hominibus: sed coronam immortalis vite, quam pollicitus est nõ homo quispiam qui fallere possit, sed deus. Pollicitus est autẽ, non isti, qui plurimum opum congefferint, nõ isti, qui corporis robore præcilluerint, qui plurimum hostiã puerint, sed qui ipsius amore, huius mundi bona spreuerint, huius munit mala fortiter pertulerint. An sincerus sit amor dei, explorant huius mundi blandimẽta, sed multo magis tumultus afflictionum. In nobis autẽ est firmam, ac dei præsidio fultam, nec blandimẽtis emolliamur, nec terribilamentis frangamur. Quod si quem illicetbra secularis demouent a recto mentis statu, aut si quem afflictionum molestita delucit à vera pietate, non est quod imputet deus. Qui vincit, dei præsidio vincit: qui vincitur suo uitio vincitur. Neq; enim deus præbet hominibus occasionem peccandi, sed quod ille largitur pro sua bonitate in materiam segetemq; pietatis, hoc nos ter affectibus corruptus ac velut inescatus, sibi vertit in occasionem exitij. Deus enim in hoc aliquando nobis donat rerum affluentia, uitæq; commodis frui, ut ipsius benignitate prouocati, gratias illi agamus. Rursus patitur aliquoties nos rebus aduersis affigi, quo & nostrã pietatẽ reddat spectatorem, & præmiam augeat. Quod si res in diuersum cedit, nostra culpa est, non illius. Siquidem ut ipse natura bonus, nullis malis sollicitari potest, ita neminẽ ad mala sollicitat. A nobis est illud, quod nobis dei bona vertit in malũ. Largitur ille ciborum copiam, largitur vini liquorẽ, ut moderate refecti, laudibus uehamus autorẽ. An hunc in ius uocabit, qui uino temulẽtus est? nequaquam: accuset animum suũ, cuius nitiosa cupiditas illexit ac pertraxit ad ebrietatem. Ex primorũ parentum uitio iustia est animus nostrus

quædam

Nemo cum
tentatur.

*quædam ad vitia proclivitas, ea ceu peccati seminarium
 est. Quod si in animū admissum coaluerit, iam mens ueluti Deinde con-
 cœpit peccatū. Et ni vitiosa cupiditas pellatur ab animo, cupiditas
 paulatim grandescit & inualefcit malus ille factus, donec posteaquàm
 pariatur capitale peccatum. Quod ubi suis numeris fuerit com-
 consummatū, rursus incipit & ipsum gignere. Gignit au-
 tem sortam omnū pessimum, nempe mortem aeternā: atq;
 hic est fructus longē tristissimus uoluptatis illius in specie
 blandæ, & nescio quid suauē pollicētis, dam mortiferā et
 uoluptatis esca prætexit. Quemadmodum igitur hic mun-
 dus inferior nihil habet undiq; purū ac perfectum, sed bo-
 na malis uitiantur, & quæ leta sunt, tristiū uicissitudine
 miscentur, aërem uitiat lues, corporum ualetudinem infe-
 scti morbus & senium, lucis gratiam interrumpunt tene-
 bræ: ita in nostris animis, donec his corporibus obnoxij
 sunt, uix quicquam est ex omni parte beatam ac puram,
 quod non aliqua labe cupiditatum humanarum, aut erro-
 rum & ignorantie tenebris uitietur. Sed quicquid in nobis
 est mali, nobis imputare debemus, non deo. Etenim si pu-
 ri essemus affectibus, si toto pectore fideremus deo, si totis
 uisceribus ad aeterna caelestiaq; aspiraremus, quicquid
 hæc uita nobis obijceret, seu triste, seu letum, uerteretur
 in pietatis incrementum. Proinde fratres dilectissimi, nolite
 facere quemadmodum uulgi stultorum hominū facit,
 qui quò suis uitijs blandiantur, naturæ conditorem in ius
 uocāt, uelut autorem peccati. Procul absit hic error à uo-
 bis, qui didicistis euāgelicam philosophiam. Ut deus sua
 præ naturæ puræ summeq; bonus est, ita nihil ab illo profi-
 ciscitur, nisi bonum. Si quid igitur in nobis est uitiosū, non
 deo, sed nobis ipsis feramus acceptum: si quid bonæ rei,
 si quid ueræ lucis, si quid illibate sapientie, id totum
 autori*

Nolite itaq;
 errare frat.

Omne datū
 optimum.

autori deo ascribamus. Si quid lucis habet hic orbis et as-
 sior, à celestibus illis corporibus habet, & potissimum à
 sole. Quicquid in nobis est vere cognitionis, quicquid pu-
 ri syncerique affectus, id à nobis non oritur, qui alioqui ni-
 hil aliud sumus, quam peccatores & ignorantes, sed à sub-
 limi proficiscitur: ab autore honorum omnium venit, qui-
 quid vere bonum est: à fonte totius perfectionis obtingit,
 quicquid legitimè ac perfectè est, necque, ut nos deo com-
 det: quicquid vere lucidum est, id nobis ex sese mittit ille
 pater & princeps omnis vere lucis. Hæc non impertit me-
 ritis nostris, sed gratuitò nobis largitur, ut est natura be-
 nignus. Dona sunt verius, quam præmia: liberalitas est po-
 tius, quam merces. Fas igitur non est, ut hinc quicquam no-
 bis arrogemus, sed pro nostris malis dei misericordiã in-
 terpellemus, pro bonis non nostris, illius liberalitati gra-
 tias agamus. Ut ille sua natura optimus est, ita non potest
 dare, nisi quæ sunt optima: ut incommutabilis est, semperque
 sui similis, ita nihil est apud eum, quod ulla vicissitudine ca-
 liginis offuscetur. Nostrum hunc diem nox succedens ex-
 cipit, nubes intercedentes obducit: humanam sapientiam
 obnubilant errores opinionum, humanam probitatem in-
 faciunt humane cupiditates. Apud illum nulla malorum mi-
 xtura, nec ulla caliginis nices. Ad huius igitur simplicita-
 tem oportet & nos pro viribus adniti, ut pijs studiis præ-
 bentes nos magis ac magis capaces donorum illius, velut in
 illum transformemur. Conuenit enim, ut filij naturam pa-
 rentis reserant. Male reddidimus Adam huius crasse corru-
 ptæque naturæ principem. Is peccatorum tenebris obscu-
 ratus, genuit nos tenebris obnoxios. Quod fastidimus ce-
 lestia, quod inbiamus terrenis, illius ingenium reserimus.
 Quod cæcutimus, quod allucinamur, quod labimur, ter-

Voluntarie
 enim genuit
 nos.

tem oportet & nos pro viribus adniti, ut pijs studiis præ-
 bentes nos magis ac magis capaces donorum illius, velut in
 illum transformemur. Conuenit enim, ut filij naturam pa-
 rentis reserant. Male reddidimus Adam huius crasse corru-
 ptæque naturæ principem. Is peccatorum tenebris obscu-
 ratus, genuit nos tenebris obnoxios. Quod fastidimus ce-
 lestia, quod inbiamus terrenis, illius ingenium reserimus.
 Quod cæcutimus, quod allucinamur, quod labimur, ter-

veri parentis est. Sed filicium nos genuit pater ille cœles-
 tis, ut iam ueluti denuò conditi, innocentia uitæ, ac uerita-
 tis æternæ cognitione, non æ origini respondeamus. Ille
 seductus fallacibus promissis serpentis genuit nos tenebris.
 Hic rursus nos genuit, non ex corrupto semine terreni pa-
 tris, sed ex purissimo semine sermonis æterni ac ueridici.
 Meudax erat sermo serpentis, et à statu innocentie dete-
 rit. Verax est sermo doctrinæ euangelicæ, per quæ coopta-
 mur in hæreditatem immortalitatis, et asciscimur in con-
 sortium Iesu Christi filij dei. Erat ille lux uera de summa
 luce profectus, cuius doctrina mœtes hominum illustrauit,
 et ab huius mundi tenebris asseruit. Tam efficax autem est
 sermo cœlestis, ut nos non mutarit solam, sed uelut pro-
 fectus in alios homines transformarit, execrantes iam, quæ
 prius adæmabamus, adæmantes, quæ prius execrabamur.
 Atque hoc honore dignatus est nos pater cœlestis, non no-
 stri meritis prouocatus, sed sua gratuita bonitate, quæ sic
 illiusam est ab æterno, ut inaudita ratione cõderet in ter-
 re nouam creaturam, nosq; huius nouæ cõditionis, ueluti
 primitias quædam noluit, qui inter primos sumus ad euan-
 gelicam uocati doctrinam. Hoc igitur honoris cû nobis deus *Scitis fratres*
 gratis impartierit, superest ut nos uicissim illius munifi- *charissimi.*
 cæ pro uirili respondeamus. Gratuitò sumus admissi ad
 hanc fructuosam, sed à qua interire possumus nostro uitio
 exadere, nisi quod gratuitò donatum est, pijs studijs tueri
 studeamus. Frustra cooptati fuerimus per baptismum et
 euangelicæ doctrinæ professionem in consortium filij dei,
 nisi castis purisq; moribus nostræ professioni respondeamus.
 Ut quemadmodum nobis æterna lux illuxit per filium
 dei, ita uita nostra omnis tescetur, quòd ad lucis cõsortium
 pertineamus. Semel eximus ueterem hominem cum erro-
 ribus

ribus, cum affectibus, cum uitijs suis, nunc æquum est ut di-
 uersa sequamur. Antehac maluistis uideri magistri, quam
 discipuli, nam id uobis persuadebat ambitio, quòd doctior
 habeatur, ualgiò, qui loquacissimus sit: maluistis irasci ro-
 ctè monèti, quam agnoscere culpam: maluistis obsequi li-
 bidini perniciosa, quam ea sectari, quæ salutem adferant:
 nunc fratres mei charissimi, quisquis uult haberi noui ho-
 mo, tardus sit ad loquendū, uelox ad audiendum, paratus à
 quouis discere. Ceterū docendi partes ne quis sibi temerè
 sumat, neq; præproperè. Et quemadmodū non abest à pe-
 riculo lapsus, qui præceptus est ad loquendum, ita uertit ad
 iniuriam, qui facile cōmonetur animo. Oportet autē pios
 homines procul abesse nō solum ab omni uindicta, uerum
 etiam ab omni maledicentia. Tutior autē erit à conuittio,
 qui nihil respondet: nulli faciet iniuriam, qui nec lacefitus
 irascitur. Apud homines fortassis iustus uidetur, qui conui-
 tiam conuittio, qui maleficium maleficio retaliat, sed idem
 multū aberit à iustitia dei, qui per filium suum nos docuit
 bene loqui de his qui nobis obtrectant, bene uelle his qui
 nobis male uolunt, benemereri de male merètibus. Hæc nō
 facit, qui lingua laxat habenas, mēbro uolubili & labri-
 co, qui iram habet in consilio. Huinsmodi cupiditates, ut
 obruunt ac suffocant semen diuini sermonis, quò minus
 subolescēs fructificet in uobis, ita obstant ne possint in ani-
 mū segetem inseri. Non hæret in solo senticoso, non in pa-
 lustris, non in harena fluitante: puram, purgatā, ac solidam
 terrā postulat. Preinde si uultis ut semen sermonis euan-
 gelici, quod iactum est, fructum adferat in uobis, fructum
 inquam, non temporariū aut uulgarem, quo ad tēpus risti-
 ciantur corpora, sed æternam salutem animarum uestra-
 rum: repurgate uestri pectoris aruū, non solum à tumultu

Sit omnis ho-
 mo uelox.

Nā ira uiri.

Propter quòd
 abijcetes.

medicentia & iracundia, utrumetiam ab omnibus capi-
antibus, quibus inquinatur animus humanus, à spinis au-
arie, ab harenis temeritatis, à limo libidinis, à petris su-
perbia ac pertinaciæ. Siquidem his rebus onusta mens,
non est capax sermonis euangelici, qui frustra pulsat tym-
panum aurium, nisi altè subsidat in cordis penetrantia. Atq;
si semel subsederit in animos uestris, haudquaquam fue-
rit perilis, sed emerget ac proferet sese p̄p̄ factis. Iudæi le-
gem suam memoriter tenent, nec eam expriment uitæ. Phi-
losophi ediscunt bene uiuendi rationes, & id satis esse pu-
nt, longè fallentes semetipsos, cum non in lingua, sed in
uita sita sit hominis felicitas. Vobis autem satis esse non de-
bet, quòd catechumeni audistis euangelicam doctrinam,
quòd baptizati admisi estis ad magis abstrusa euangelicæ
doctrinæ mysteria, quòd uniuersam Christi philosophiã,
omnèq; illius uitam perdidicistis, quòd accepistis pro-
missionem immortalis uitæ. Quòd Christus docuit, mori-
tus est exprimendum: quòd ille gessit, nobis est pro uiri-
tutis imitandũ. Mortui cupiditatibus huius mundi, cum illo
sepeliatur oportet, cum illo reuiscamus ad innocen-
tias, cum illo stramur in cælum, denique sic uiuamus in
terris, ut ne indigni uideamur premijs cælestibus. Vultis
audire, quàm nullum fructum refrat, qui leuiter & inco-
gnanter euangelicum sermonem audierit? Similimut est
huic cõttemplanti faciem suam in speculo, cõtemplatur, Quia si quis
sed cõtemplatur tantum. Nec enim potest mutare faciem auditor est
uitam, nec aliis discedit à speculo, quàm accesserat. uerbi.
Imò quoniam ideo tantum accessit, ut uideret qua forma
esset, ne cogitat quidem de mutandis formæ uitijs, sed si-
mul atque recedit à speculo, ne mentitur quidem, qualem
se conspexerit. At euangelicæ doctrinæ speculum non
ostendit

ostendit naevos, aut tubera corporis: sed omnibus animi tui morbos tibi ponit ob oculos, nec solū ostēdit, verum etiam

Qui autem
perspexerit
in lege.

medetur. Lex Mosaica magis prodebat animi mala, quam sanabat. Erat enim lex iuxta literam imperfecta, & magis metu deterrebat à malis, quam efficiebat, ut homines sponte recta sequerentur. At evangelica lex per charitatem à nolentibus ac liberis plus impetrat, quam extorquebat illa, & quod incipit perficit, quum illa nihil ad perfectum adduxerit. Ad hoc igitur speculum quisquis diligenter contemplabitur & mentē & vitam suam, iūq; fecerit assidue, nunquam dimouens oculos ab exemplo doctrinaq; Christi, hoc est, quisquis sermonem sacrum non sic leuiter audierit, ut mox ad curas huius mundi uersus, uideatur oblitus quod audiit, sed ad eius normam vitam omnē componat, pijs operibus exprimens, quod animi medullis penetrat infixit: hic demum beatus erit, non quod audierit, sed quod affectibus, ac moribus praestiterit. Audis à Christo supplicium gehennae manere illū, quisquis dixerit fratri suo, fatue. Ac mox oblitus quod audieras, ad leue conuictum moues arma. Audis negligendas opes, tunc ac furibus obtortias, sed ueras esse recondendas in caelo. Veram degressus à predicatore, sic omnibus studijs pergis perfunctusq; cōgerere diuitias, quasi crederes post hanc uitam

Si quis autē
putat se reli-
giosam esse.

non esse premia pietatis. Quod si quis inter uos abunde sibi religiosus uideatur, si manus contineat à furto, & pugnis, ceterisq; uitijs, sed interim non refranans linguam suam ab obrectationibus, à conuictijs, à turpilouijs, neq; cor suum à turpibus cogitationibus, huius inutilis infragiferaq; religio est. Fortasse non punitur humanis legibus, qui loquitur tantū adulteria, non etiam patrat: at is apud deum iam adulter est, qui animo patrat adulteriū. Non

dat pe-

dat peccatis hominibus, qui rem alienam concupiscit, si licet impune, sed apud deum fieri reus est, qui furtum concipit in animo. Ex actis illis manifestis estimamur apud homines, quibus animus non est conspicuus. Caterum deus intimos animi affectus intuetur, & ex ijs nos estimat. Porro corruptus animus plerunq; solet in linguam erumpere. Apud Christianos conuittum homicidij genus est, tantum abest ut cum lingue petulantia cohaereat uera pietas. Neq; uerò sufficit ad Christianam religionem, abstinuisse à peccando, oportet & bonis operibus abundare. da & immaculata & innoxia à malo temperant & serui, nimiram supplicij culata, metuat filios decet ebaritas, ea non est res otiosa, sed efficez, in omne bonum opus sese promens altro. At dixerit aliquis, quæ nam igitur sunt ista facta, quæ nos uerè reddunt religiosos? Qui Iudaismam sapiunt, religionis laudem constituunt in pallijs ac phylacterijs, in delectu ciborum, in lotionibus, in prolixis precibus, cæterisq; ceremonijs, quæ sic aliquoties aspernande nō sunt, si per hæc uelati signa commonefaciamus eorum, quæ sunt propria pietatis, uerò, si quis arbitretur per hæc hominè fieri religiosam, quæ sola citius reddūt hypocritam. Attamen hæc seruare religio uidetur apud homines, qui perpetuam ponunt pietatem in rebus uisibilibus, quæ signa sunt fortasse pietatis, non causa, quum per se neq; bonæ sint, neq; male, nisi quòd tales uel usu, uel hominū opinione uideantur, cū uera pietas sit in ipsis animis, etq; alijs signis longè certioribus sese promat. Vultis igitur audire, quæ sit uera religio apud deum patrè, qui nō humano iudicio uos estimat? Nimiram hæc est pura & immaculata religio, ut quæadmodū nos experti sumus dei erga nos & misericordiā & beneficentiā, ita nos uicissim erga proximū et misericordiā

cordes simus & benefici, idq; non aliqua spe redituri ad nos officij nostri, sed ex mera syncteraq; charitate premium officij nostri non aliunde quam à deo expectantes, qui sibi patitur imputari, quicquid in fratrem ipsius amore collocauerimus. Pius ac purus est apud Iudæos, qui morticinum non contigerit, qui lotus sit nivo flumine: apud deum pius ac purus est, qui orphanus ac uiduus adfuerit afflictis, qui fratrem oppressum subleuauerit, qui egentem pecunia iuauerit. Apud Iudæos impurus est, qui carnè suillâ ederit: apud deum impurus est, cuius animus fuerit huius mundi cupiditibus infectus & inquinatus. Sed quæ nam, inquires, sunt illæ cupiditates? Mundi iudicio nilis habetur quisquis pauper est: honoratior, qui plus opum possidet, ideoq; precipuum illis studium, ut quàm maximâ pecuniæ nim sibi cõparent. Ignarus & abiecti spiritus habetur, qui ad iniuriam illatâ obmutescit. Stultus habetur, qui pro maleficio refert beneficium. Splendidus habetur, qui luxui indulget: sordidus, qui sectatur sobrietatem. Magnus habetur, qui fastu turget, qui inferioris notæ homines è sublimi despicit. Felix habetur, cui res interim è sententia succedunt, qui delicijs ac uoluptatibus affluit, qui uetri gulæq; seruit. Hæ res sunt, quæ uere reddunt impium & impuram hominis animam, à quibus quisquis abfuerit, is demum uere religio sus est apud deum patrè, qui nos exemptos à terrenis euocauit ad cœlestia, à perituris & caducis ad æterna, docuitq; nos, ut ueris bonis dignitatè hominis estimaremus, utq; in omnibus quæ agimus, non aliò spectaremus, quàm ad ipsius gloriâ, à quo solo speranda est benefactoris compensatio, qui uere pietatis officia nõ rependit fluxis ac mox perituris premijs, quemadmodum hic mundus solet, sed beatam immortalitatem largitur. Humilis est, tenuis est cui impen

pendis officium, restituere gratiam non potest, sed tamen in hanc longè præstat collocare, quàm in aliam quamlibet ditam aut potentem, à quo nullus fructus redire potest, nisi uilis ac temporarius, quum pro tenui fratre sublemato Christus reponat uitam æternam.

CAPUT II.

Qui proximum amat propter Deum, & qui Deum amat in proximo, non habent illam metitur, quòd aut in proximo sit, aut dives, aut nobilis, sed quatenus diuinus bonus abundat. Ceterum ad hanc estimationem nihilo potior est rex aut dives, quamuis humili aut paupere. Pro omnibus ex æquo mortuus est Christus, & omnes ex æquo uocantur ad immortalitatis hereditatē. Proinde fratres mei, si uerè fidei promissis domini nostri Iesu Christi, nolite facere discrimen personarum iuxta rerum mundanarum estimationem. Christus iuxta mundū humili fuit & pauper, & tamen hanc principem omnis gloriæ uoluit esse patrem. Non opulentis, sed pauperibus pollicitus est regnum celeste. Iam si quis ingrediatur in confessionem uestri auro insignis annulo, aut splendida ueste conspicuus, ac simul ingrediatur pauper quispiam, nec annulam gestans in dignis, & ueste uili sordida, & tectus, & continuo coniectis in diuertem oculis, non ob aliud, nisi quòd uestitu splendido pauperē obscurat, deferatis ei locū honoratiore, dicentes: Tu sede hic bene: Rursus pauperi dicatis ueluti contemto, pro ob aliud, quàm ob uestem uiliore: Tu sta illic, aut sede illic subter scabellam meū: queso an nō statim animus noster reclamet, & condēnet tacite factū uestrū, qui honorē, qui uirtuti debebatur, per adulationem tribuatis auro & purpura, ob harum rerū inopiam contēnentes eū, qui deo ueris animi bonis multo cōmendatior est illo diuitem? Illum

vobis commendat digitulus annulo gemmaq; nitens, & corpus opertum serien: hunc vobis non commendat fidei sinceritas, animi modestia, sobrietas, castitas, ceteraq; doctes, quae verè magnum ac splendidiū reddunt hominem?

Audite fratres.

Cur vestram iudicium dissentit à iudicio dei? Aequus auribus audite fratres mei dilecti, quod res ipsa clamat esse verissimū. Quantumvis mundus deficiat dixitibus, deus ipse prætulit pauperes, pauperes quidem iuxta mundum hūc, qui gēmas & aurū, qui magistratus & regna nec habēt, nec ambiūt in hoc seculo. Hos præteritis diuitibus cū suo fastu, delegit, præsentiū quidem rerū inopia tenues, sed expectatione regni caelestis & hereditatis æternæ diuites ac potentes, nimirum fretos eo qui promisit, qui nec fallere potest, si velit, & prestare potest quicquid vult. Quibus autem is promisit hūc admirabilem felicitatē? num regibus aut opulentis? nequaquam, sed iis, à quibus verè diligitur, quicūq; fuerint illi, siue serui, siue liberi, siue diuites, siue tenues. Et nos inuito diuite ad honorificum confessam, paupere ad ima subsellia relegato, prætulistis eū, qui deo nilior est, & cōtemptui habuistis eum, qui deo & diues est & honoratus. Illi habitus est bonus, qui forasse diuitijs fraude quesitis, aut rapina partis, sese uēdit: hic contemptus est, qui pauper esse maluit, quàm cum iactura pietatis ditescere, qui exhaustus in pauperum subsidia dixitiss, ultrò pauper factus est, ut pietate ditesceret. Non est quidem impius quisquis diues est, tamen haud temerè diuitibus huius mundi conuenit cum ewāgelica pietate, uerū ex hoc hominum genere potissimū existunt, qui repugnant Euangelio Christi. Nam qui sunt tandem, qui tyrānidem exercent in nos odio pietatis? non ne diuites? Qui sunt qui nos peragunt reos & pertrahunt ad tribunalia?

non ne diuites potissimum? Qui sunt qui male loquuntur
 & execrantur sanctum nomen domini nostri Iesu Chri-
 sti, per cuius inuocationem uos affectu estis salutem, & in
 quo gloriamini? non ne diuites? Qui intantum non fauent Si tamen le-
 uis tra professioni, ut nomen quod uobis est salutiferum & gem perfici-
 adorandum, illis sit exitiabile & abominandum. Sic autem tis.
 professio nominis huius carpit uobis esse salutifera, ut ti-
 men uestro uitio possitis excidere à promissa salute. Rex
 premium ostendit, sed ei qui factus præstiterit legem re-
 gnam: ea neminem potest latere, quam iam olim literis sit
 prodita: est autem huiusmodi: Diliges proximum tuam si-
 cut teipsum. An proximum ad hanc regulam diligit, qui
 pro pauperi præfert diuitem impium? Euangelica lex, cha-
 ritatis lex est: quicquid aduersus hanc committitur, etiamsi
 non sit nominatim uictum, tamen peccatum est, & uos ipsa
 lex tacite redarguit, quæ præcepit omnibus, & in omni-
 bus diligendum proximum tanquam teipsum. Quisquis ab
 hac regula desleclit, legis transgressor conuincitur. Neque Quicquid au-
 uerò sibi quisquam ita blandiatur: Leue est admissam, hac tem tota le-
 parte duntaxat lex est uiolata. Imò lex euangelica talis est, gem serua-
 ut si tota seruetur, tota uideatur esse uiolata. Cum enim
 summa totius legis cõtineatur in charitate dei ac proximi,
 quisquis excidit à charitate, quæ radix est totius legis, ni-
 mirum totam legem uiolauit, & legis auctore offendit, cui
 hactenus factus est omnium reus, quòd qui semel aberrauit
 à scopo totius legis, quòd quidem in ipso est, aberraturus
 uideatur, quoties se dederit occasio. Veluti quisquis in te-
 nebris ambulat, non refert in dextram aberrat, an in sini-
 stram, certè cuilibet errori expositus est, qui semel excidit
 à luce. Proinde qui per adulationem diuitem immerentem
 prætulit pauperi promerenti, quoniam hac in parte uio-

Leuit legem charitatis, affinis est, omnibus commissis, quæ solent aduersus proximi dilectionem patrarī. Neque leuiter offendit Deum, qui legem illius ausus est aliqua in parte uiolare. Qui semel præcepit charitatem, semel eadem opera uetuit quicquid pugnat cum charitate proximi. Et enim qui legem tulit, ne mactheris, idem statuit, ne quem occidas. Quod si abstinueris quidem ab adulterio, ceterum perpetraris homicidium, an ideo non uiolasti totam legem, quod una in parte uiolasti? Idem utrumque uetuit, & eadem de causa uetuit, nempe quod aduersetur charitati proximi. Sed non ea tantum uetuit, quæ legibus puniuntur etiam ethnicorum, ueluti furtum, homicidium & adulterium, sed omnia prorsus, quæ dissiident ab Euangelica charitate. Mosaisca lex nõ puniret eum, qui modicum

Sic loquimini, & sic facite.

pauperem superbo diuiti posthabuisset, aut qui proximo male uellet, sed tamen hunc punit lex Euangelica. Ad huius igitur normam, non solum facta uestra, uerum etiam sermo nem & animi cogitationes cõponite, ne quid unquam sit, quod à proximi charitate discrepet. Lex est libertatis, non quod per eam liceat peccare, sed quod Euangelica charitas ulro impetret à uolentibus, quod leges humane meta

Iudicium enim sine misericordia.

penarum extorquent à uolentibus. Ad hanc itaq; legem uitam omnem componite, summam laturi præmiũ, si quod præscriptũ est præstiteritis: cõtrã grauissimas daturi penas si semel excideritis ab eo, unde lex tota pendet. Gratis uobis cõdonata sunt uita superioris commissã. Gratis collatum est donum spiritus celestis, per quem estis Deo non modo reconciliati, uerum etiam in uita conglutinati charitate. Quo plus uobis collatum est, & collatum est gratis nihil promeritis, hoc acrius punietur, qui tantam Dei misericordiam in se experti nõ se uicissim præbent mites ac mi
 sc̄ti

fericordes in proximum. Quis fratre petet à iudice deo misericordiam, qui seruum in conseruum se præbuerit immisericordem: quo ore postulabit à deo diligi, qui proximum suam non diligit? Si uis iudicium uancisci dilutum misericordia, fac te præbeat misericordem erga proximum, uel peccantem, uel egentem. Atq; in hac sanè parte præstabilis est deflectere, ut misericordie, quam iudicio niturur. Cum enim penè totum sit misericordie diuinæ, quod habemus, magis quam iustitiæ, potius admitendam est, ut deum misericordem, quam ut seuerum experiamur. Ille nos seruum suæ misericordia, æquū est et nos uicissim erga proximum ad misericordiam, quam ad seueritatem esse propensiores. Nec enim paulo plures colliguntur lenitate, clementia, beneuolentia, quam austeritate: ut hoc nomine merito gloriatur misericordia præstrens sese iudicio, quod qui iudicium experti fuerant perituri, misericordie beneficio seruantur. Nemo nostram non labitur quotidie, talem experturus deum in condemnandis admissis suis, qualem se præstiterit erga fratrem suum. An satis per se patimur ad salutem consequendam, solam fidei professionem? Quid autem est fides absq; charitate? Porro res est uiuida charitas, non cessat, non est ociosa, exerit sese beneficiis ubique, adest. Quæ si desint fratres mei, queso an inane fidei nomē seruabit hominem? Infrugifera fides est, quæ per charitatem non operatur, imò titulo tenui duntaxat fides est. Quod dixi, clarius fiet exemplo collato. Si quis fratri aut sorori, cui uestis desit, aut uelut quotidianus, dicat blandis uerbis, abite cū pace, calefcite, et saturamini, atq; hæc loquutus nihil dederit eorū, quæ corpori sunt necessaria, non ne huius blādiloquentia inutilis erit egentibus? Nihilominus algebunt aut esuriant ob huius orationem, quæ necessitati

Superexaltet aut nunc iudicium.

nō opitulatur. Verbo tenus subleuat, re nihil prestat. Sic nimirum inutilis erit fidei professio, quæ verbo tenus constat, neq; quicquam agit, sed veluti mortua torpet, neque magis est dicēda fides, quam cadaver hominis meretur hominis uocabulū. Quod corpori est anima, hoc est fidei charitas: hac igitur subducta, mortua quædā & inefficax res est fidei uocabulum. Neq; magis tibi profuerit apud deum ore profiteri fidem otiosam, quam proximo egenti oratio blanda, cum re fuerit subleuanda. Ridere se putant quibus dicitur, calefcite, saturamini, quibus neq; uesim datur, neque cibum. Ita deum ridere uidetur, qui quotidie repetit, Credo in deum, credo in deum: cum nulla præbeat argumenta fidei. Ut inutilem habet charitatem, qui uerbo tenus amat, ita superuacaneam habet fidem, qui uerbo tenus modo credit. Iam exorietur fortasse quispiam, qui separare cupiens ea, quæ natura coniunctissima sunt, & quorum alterum ab altero diuelli non potest, dicat: Tu fidem habes, ego facta habeo, sit sua uterq; portione contētus. Tibi sufficiat tua fides, mihi sat est, quod adsunt benefacta. Imò neutri suffecerit sua portio. Tu fide gloriaris: eam, si uerā habes, factis declares oportet: si mortuā habes, frustra habes. Tu facta iactas, nec ea sufficiunt ad consequendam immortalitatis coronam, nisi proficiantur à charitate, quæ fidei salutaris comes est inuidua. Quod in arbore sunt flores & frondes, hoc in nobis sunt officia charitatis, quæ si prorumpunt suo tempore, declarant arboris radicē esse uiuam, cuius succo aluntur. Proinde ita demum proderunt benefacta, si non præsentur ad inanem gloriam, nō ad humanam gratiam, nō ob metum aut pudorem, nō spe lucri, sed ex uera fide, quæ nobis persuasit deo præstari, quicquid præstat ob ipsam proximo, nec ab alio, quam ab illo

Sed dicit
quis.

lo sperandum esse premium. Tu tibi placet, quod persuasum habeas unum esse deum, cum error paganorum credat innumeros esse deos. Recte factum, nam isthoc nomine Tu credis
 precellis. Sed frustra credis esse deum, & esse deum unum, quonia unus
 nisi sic credas, ut ab illo salutem consequaris. At id non facis, nisi fidei iungas charitatem, & pijs operibus testeris deus est.
 & quod credis & quod amas. Si deum credis esse, crede et saluus auctor esse, crede promissis illius, & in viuas, ut il
 lus dignus uideare promissis. Promisit misericordiam, sed in, qui hic misericordiam exercent in proximum. Promi
 sit vitam aeternam, sed isti, qui huius mundi gaudia spernunt. Ita non solum credes unam esse deum, sed omnem praeuiciam
 in uno illo collocabis: alioqui quis erit fructus credulitatis tuae. Daemonia quoque credunt esse deum, credunt Iesum esse
 filium dei, & adeo credunt, ut contremiscant. Sed quomiam credunt tantum, non etiam amant, suppliciam ab illo
 Vit autem sci-
 re o homo.
 metuant, premium non sperant: & iniustum sentiunt, misericordiam sentire non merentur, cum ipsi crudeles sint in
 alios. Quod si adeo stultus es, ut adhuc tibi blandiaris in a
 ni fide, age prostram exemplum familiaris ac notius, quod te doceat inuilem ac mortuam esse fidem, quae per dilectionem non operetur. Abraham, quo generis autore potissimi
 mum gloriamur, primam ac precipuam fidei laudem meruit apud deum, a quo tributum est illi inuitiae elogium: sed in hoc fides haudquaquam sterilis fuit. Neque enim solum ore professus est se illius promissis fidere, utrum etiam non dabimbat Isaac unicum filium altari impositum ma
 ctare, iubente deo, cum iuxta naturae ordinem, non aliunde sperari posset illi posteritas: sed fretus dei promissis, quae sciebat & mortuos reuocare in vitam cum liber, nihil contempsit peragere, quod iussus erat. Ex factis igitur iu
 stitiae

stitiæ laudē meruit, sed quæ ex fide proficiscerentur. Sunt enim & opera legis Mosaicæ, quibus frustra fidunt, qui sunt expertes euangelicæ fidei. Quis autem non facturus erat egregius ille patriarcha, qui proptus & alacer accedit ad maculationem uicini filij Isaac, quem eo etiam tenerris diligebat, quod in extrema senectute natus esset, quodq; huius nomine promissa esset filix illa posteritati.

Pronatius est iustus & antequam immolaret, sed a deo, qui nouerat uiam & efficacem semis fidem nihil recusaturam, si se dedisset occasio. Ergo res utraq; alteri fuit auxilio: Fides addebat animum, ut non trepidaret immolare filium, quem nō dubitabat mox iussu naminis reuicturum: sed factū insigne, ueluti colophonem imposuit, etiam apud homines, declarans, Abrahamæ fiduciam nec mortuam esse, nec uulgarem. Neq; enim fugit, neq; dubitat, qui non conatur in unico filio unice charo periculum facere. An grauetur pecuniam pro Christo negligere, qui filium, patri chariorum quam ipse sit sibi, promptus ducit ad mortem?

Ex hoc igitur tam insigni documento fidei perfectū esse constat, quod dixit scriptura: Credidit Abraham deo, & imputatum est illi ad iustitiam, & amicus dei uocatus est. Quod si Abraham fidei fructum & iustitiæ laudem amissurus erat, si grauatus fuisset ad dei iussam immolare filium, an illi proderit sua fides, qui iubente deo, grauetur impartire uentrem egenti proximo, qui grauetur impartire cibū esurienti, potam sitienti, quasi deus passurus sit eum perire frigore aut fame, qui de suis facultatibus aliquid erogabit in fratris necessitatem? Porro si prescis illis non contingit laus iustitiæ, nisi factis fidem comprobantibus, multominus id sperandum est ipsi, qui perfectæ charitatis legem profitentur. Tantum autem ualet apud deum misericordia

Ex operibus
fides cōsum-
mata est.

Et ac beneficentia in proximum, ut mulier, ut meretrix, ut alienigena, hospitalitatis officio commendata, meruerit in catalogo piorum, in catalogo civium, in catalogo proborum Patriarcharum annumerari. Rhabab iudaea Rhabab memorat, meritorio diversorio prefecta erat, quæ cum non meretrix, admodum probato vitam parans: & tamen in divinis libris iustitiæ laudem promeruit: non ex fide tantum, quod persuasum haberet Deo remuneratore nulli sua beneficia perire, præsertim quod in bonor, aut carit. Dei respectu conferretur: sed ex eo, quod contempto periculo vitæ suæ, exploratorum vitæ consuluit: quod nuntios, quos exploratum miserat dux iudeorum, ne perirent, fortim aliena emiserit. Poterat inire gratiam non modicam apud suos, si (quod ipsi erat in manu) prodidisset exploratores. Sed valuit servire voluntati diuinæ, quam suo cõpendio: neq; diffidebat, quin ab illo premium copiosius rependeretur, quam ab hominibus. Quemadmodum igitur Abraham nõ ex fide nuda iustitiæ laudem promeruit, si d ex fide factis comprobata, ita & Rhabab frustra credidisset, Deum iudeorum esse verum Deum, nisi cum esset obiectus occasio, factis declarasset sese ex animo credere: alioqui fides, ut dixi, quæ friget ex charitate, nec se profert cum res postulat, nec fides quidẽ est, tantum est inane fidei nomen. Etenim quemadmodum corpus anima destitutũ mortuum est: & inutile, ita fides, si desit charitas non otiosa, mortua est & inefficax.

CAPUT III.

Magna est humane lingue utilitas, si quis ea doceat, quæ pertinet ad veram pietatem, sed periculosa siu cõsilio est, doctoris obire manus, & hominem requirit primum insigniter eruditum in his, quæ sunt Evangelicæ doctrinæ:

doctrina; deinde purgatissimis affectibus, cuique non satis sit docere recta, sed qui non aliò spectet, quam ad Christi gloriam. Talis doctor ut plurimum prodesse ualeat, si quòd docet etiam amet: ita cuius est corrupta doctrina, aut cuius animus est corruptus prauis cupiditatibus, odio, ira, inuidia, auaritia, ambitione, libidine, magno plebis exitio doctoris locum occupat. Proinde fratres mei, ne passim ambuletis esse magistrum. Tutius est auscultare, quam loqui. Et pauci doctores sufficiunt pluribus erudiendis. Proinde, qui locum episcopi ac doctoris cepit, etiam atque etiam semetipsum excutiat, an par sit oneri suscipiendo: atque illud in primis secum cogitet, quòd prouinciam aggreditur ingenti obnoxiam periculo, rationem exactissimam redditurus supremo iudici, si secus docuerit, quam oportet. Siquidem huius sermo hoc latius ac periculosius spargit suum uenenum, quòd autoritate dicentis commendatur. Nihil autem difficilius, quam sic undique moderari linguam, ut nunquam

In multis enim offendimus omnes.

labaris. Etenim cum ea sit humana nature infirmitas, ut nemo non quotidie labatur in multis, si quis lingue lapsus omnes uicere potest, hic uir perfectus uideri potest, et idoneus qui totum etiam corpus, ueluti rationis freno moderetur, posteaquam membrum illud maxime lubricum potuit cohibere, ne quid peccet. Ab hoc periculo longius abest, qui mauult discipuli, quam doctoris uices gerere. Est aliquid imperare uentri, est non nihil temperare oculis atque auribus, est aliquid continere manus: Sed omnium difficilissimum est perfecte moderari linguam. Pusillum est membrum lingua, sed à quo serè pendeat corpus uniuersum. Efficax quaedam ac prepotens res est hominis oratio, siue ad utilitatem, siue ad perniciem multorum. Penetrat in animos auditorum, inserit aut exerit pestilentes opiniones,

excitat aut sedat odia, commouet ad bella, componit ad pa-
 cem, & auarorem huc aut illuc impellit. Sic frenos equis
 in ora ioumittimus, ut nobis obediant, ac exiguo ferro to- Si autem e-
 tum corpus belluæ pro nostro arbitrata circumagimus, quis fræna in
 Quod os frenatum fessori, hoc lingua domica homini. Vi- ora.
 detis quantæ sint nauium moles, hæc cum passis uelis miro
 impetu uentorum rapiantur in undas, tumè minimo guber-
 naculo circumaguntur, quocumque naucleri, temonem re-
 gentis, animus inflectere uoluerit. Impellit arte clauam,
 & tam ingens illa moles sentit minimæ partis imperium.
 Non est igitur contemnenda linguæ moderatio. Pusillum
 est membrum, sed turgidum & iactabundū lateq; miscens
 exitium, & ingentes excitans tumultus, ni freno animi co-
 lebeatur: hæc totos populos, tota regna inter se commut-
 it. Libet intueri simulinam exemplam. Ecce quantulus
 ignis, quàm ingentem materiarū nimis incendit. Vnde se uū
 illud & latissimè uolens incendium! ex una scintilla na-
 tam est. Ea initio minimo negotio poterat opprimi, negle-
 cta colligit undiq; uires, & eò tandem euadit, ut nulla ei
 possit obrui. Ut autem ingēs ac uariis est usus ignis, si re-
 ctè adhibeatur: summa perniciēs, si sinatur quò uolet ena-
 gerit: ita ex hominis lingua plurima utilitas, & ex eadem
 extrema perniciēs humana uitæ. An nō uidetis hoc ipsam Lingua
 nature opificem significasse, qui linguam hominis & spe ignis est.
 cie & colore ignis esse uoluerit, nec aliter uolubilē ac ro-
 nilem, quàm est flamma? Nec tumè in hoc simplex est ma-
 lus, uelut in alijs firmè membris. Mundus est & cōgeries
 uiriorum ornatum. Quemadmodum enim exigua scintilla
 ueluti seminarium est totius incendij, ita quicquid est ma-
 lorum in uita, ex mala lingua, uelut è mundo promitur. Et
 quemadmodū materiarum aceruo miscetur paulum ignis,
ut pan

ut paulatim totam congeriem incendio misceat: ita lingua sic adusta est membris corporis, ut in coarceatur, inficiat & inquinat sua laxe corpus uniuersum, totumq; hominis vitam, ab incunabulis ad extremam usque ætatem inflammet omni uitiorum incendio. Porro ueni huius mali non illa indidit natura, quæ uallo dentium & maceria labiorum ad-mouuit, oportere lingue usam circumspectam esse, ac moderatam: si ad afflicta est ex igni gehēna, unde primam per impiis spiritus inficitur animus, & animi lites per organum lingue prorumpit in manus, & hominem è malo red-dit pessimum, ac pestis contagio corripit & ceteros, si ut nulla ui, nulla ratione possit cohiberi malam impotens. Quid autem est usquam tam impotens, quod non aliqua ratione mansuesciant humana cura? Nulla est fera tam feroxa, nulla est auis tam immanis, nullus serpens tam pestilens, nulla mors bellua tam inuitis, quin hominum ingenio be-neficijsq; mansuescat. Cicurantur leones, mansuescunt ti-grides ac dracones, seruiunt etiam elephantī. Subiguntur & crocodili, mitescunt aspidēs, redūantur familiāres aquī-le & uultures, ad amicitiam etiam alliciuntur delphini. Nulla adhuc ratio, nulla ars reperta est mortalibus, quæ linguam intemperantem domaret, cum & olim domitum sit, & quotidie dometur omne genus animantium, quot-quot habet terra, quotquot mare, quotquot aer: usque ad è malum, hoc est, efferum ac uolentum, nec impotens modo, uerū etiam letali ueneno tinctum. Unguibus ac dentibus sauiunt leones, ut uenenam non habent. Veneno sunt ar-matæ uiperæ, ceteram nec ungues habent, nec cornua. So-la lingua gemino modo noxia est, & firmitate insuperabi-li, & ueneno letali, quod procul etiam afflat quibus uult, um scorpion non ledant, nisi caudæ cuspidē istos, uiperæ

Omnia enim
natura besti-
arum.

non ledant, nisi infixo denticulo fistulato. Atq; hæc pestis minus esset formidabilis, si simplex foret, & unico modo moria. Nunc uarium est malum, & in omnem se uertens speciem, quo grauius ac facilius ledat, sepe nocetius, cum ueni speciem præ se fert. Nihil melius, nihil apud omnes commendatius pietate. Huius prætextu ledit potissimum, ea miscuit, quæ non possunt coherere. Neq; enim potest esse pius in deū qui crudelis et maledicus est aduersus pro In ipsa bene
 umum. Et tamen hoc organo laudamus deum, patrē illum dicimus deū & patrem,
 appellantes, cum eodem uituperemus & infamemus pro-
 ximum, ad dei similitudinem conditum. Lingua canimus
 deum omniam bonorum aut orē, quam eadem summis ma-
 lis affigimus hominē, quasi huius cōtameliæ nō pertinerat
 ad deum conditorem. Deus neq; laudibus nostris honesta-
 tur, neq; cōnitij læditur. Homo homini uel pœulens esse
 potest, uel salutaris. Et quod in hunc præstiterimus, hoc
 deus patet ad se pertinere. Proinde ne quis credat suos
 hymnos deo gratos esse, quos lingua promit, non animo,
 cum eadem lingua maledicentiæ uirus euomat in proxi-
 mum. Quid enim pugnantius, quàm laus & uituperium?
 tamen res tam diuersæ ex eodem ore proficiuntur: atque
 hæc quidem geruntur inter impios. Inter nos, qui profissi Non oportet.
 estis euangelicam simplicitatem, non oportet hæc eodem fratres mei
 modo fieri, quibus turpe est aliud sonare lingua, quàm sen hæc ita fieri.
 tiat animus, qui didicistis amare deū in proximo, & pro-
 ximum in deo: qui didicistis ad deo neminē esse ledendū lin-
 gue petulantia, ut ad exēplam Christi iubeamini bene lo-
 qui illis, qui uobis ingerūt conuitia. Lenius autem nocens
 est, qui simpliciter & absq; fūco malus est. Ceterum ma-
 ledicētia pietatis imagine cōmendata, quid aliud est, quàm
 acuta admixta uino, quo præsentius sit uenenum, quod
 rei

rei saluberrime miscetur. Habent in ore, Domine misere-
 re, cum ipsi crudeliter lingua seuiant in fratrem. Habent
 in ore, Pater noster, cum a spide lingue spiculo proximis
 confodiant, pro cuius salute confusus est Christus. Prædi-
 cant dei bonitatem, qui sua clementia seruauit hominem,
 cum ipsi lingue ueneno properent extinguere. Prædica-
 Christi bonitatem erga mortaliū genus, cum ipsi aduer-
 sus exemplum Christi linguas acuant aduersus cōsortem.
 Effrunt Laudibus Christi mansuetudinem, qui placide re-
 sponderit maledicis, cum ipsi mendacijs etiam incessant be-
 nemerentem. Profitentur sese angelos et præcones Chri-
 sti, cum sint organa diaboli. Pollicentur semen doctrine
 celestis, cum merum serant aconitum. Atq; hæc cum diuer-
 sa non solum faciunt eadem lingua, sed frequenter etiā ex
 eodem suggestu, a Landibus diuinis exorsi prorumpunt in
 infamiam proximi, tanto perniciosius inficientes animos
 concionis, quod ficta specie religionis tegant ac disimu-
 lent mortiferum uenenum, quod ex infecto corde per lin-
 guæ organum depromunt. *Quæso fratres, an non hoc pro-
 digij simile uidetur? Sunt fontes scatentes aquis salubri-
 bus, sunt quos gustasse mortiferam sit: sunt qui suffundant
 aquam dulcem ac potabilem: sunt rursus, qui præbeant
 aquam amarā salsamq;. Nec id mirum uideri potest, cum
 per diuersas uenas fluens liquor, calcis, aluminis, sulphu-
 ris, alterius uel metalli, seu terræ dulcis saporē referat. At
 qui sit, ut quam ex eodem corde proficiatur oratio,
 quam per eandem scateat linguam, adeo sit sui dissimilis,
 cum inter tot fontium discrimina nullus reperiatur, qui si-
 mul ex eodem ore dulcem et amarā aquam proferat.
 An eadē arbor diuersi saporis factus edit? Videte fratres
 mei, nū ficus natura dulcis producit amarā olea baccant*

Nanquid
 fons ex eodē
 firamine.

Nam vitis edat ficus minime, sed suæ quisq; arbori fructus respondet, & radicis succum sapore refert. An non igitur monitri simile videtur, eundem hominem ex eodem corde per eandem linguam, pietatem & impietatem, veritatem ac mendaciam, salutem & exitium, deponeret. Itaq; cum in proba lingua nihil sit perniciosius, bona & erudita nihil salubrius, cumq; rarus inuentu sit, qui membrum hoc modis omnibus queat moderari, etiam atq; etiam a multis de legendus est, qui doctoris provinciam suscipiat. Hinc oportet & animum esse ab omni cupiditate tumultu tranquillum, & vitam ab omni turpitudine semotum, ut non solum ea doceat, quæ sunt veræ pietatis, verum etiam cum omni mansuetudine doceat. Nam contentiosa pertinaxq; doctrina nihil aliud gignit, quam factiones & dissidia. Atq; in ter huius mundi sapientes is primas tenet, qui pertinacissimè disputat, qui linguæ volubilitate nulli cedit. Nec hoc agitur, ut auditor discat melior, sed ut elatior qui uicit, incitior qui uictus est. Vulgus interim uarijs studijs inter se distrahitur, ut nec dicenti sit ullus solidus fructus, nec audienti. Inter uos autem qui philosophiam euangelicam profitentini, quisquis uerè sapiens est, & scientia neris præditus, ne fastu sermonisq; contentione declaret sese sapientem, sed pijs & integris moribus testetur qualis sit potius quam uerbis. Ut enim inutilis est fides, ut inutilis charitas, quæ uerbo tenui præstatur, ita inutilis est sapientia, quæ non prius se probat mansuetudine morum. Hoc nam præcipuum est argumentum, quo liceat humanam philosophiam ab euangelica dignoscere. Illa morosos, pertinaces, ac feroces habet professores. Hæc quo sincerior est, quo præstantior, hoc minus habet supercilij. Cuius præcipua uis sicca est nō in argutijs syllogismorū, aut phaleris

Qui sapiens
& disciplina
tut inter uos

In mansuetu
dine sap.

eloquentiæ sed in sinceritate vitæ, in lenitate morum, quæ
 cedit cœlestis, & allicit dociles, nec aliud spectat, quam
 salutem auditorum. Cœlestis est sapientia, hæc qui docet,
 mētē habeat oportet ab omnibus terrenis cupiditatibus
 repurgatā, è sincero vase depromatur necesse est. Quod
 si habetis animos amarulentos inter vos emulatione vitia-
 tos, si cor habetis cōtentionibus, & perniciosa vincendi stu-
 dio, invidiaq; corruptum, cedite potius docendi manus,
 quam ut gloriæ vestræ contentioniq; seruientes, mentiamini
 aduersus euangelicam veritatem, quam nemo sincerè
 tradere potest, nisi cuius animus liber fuerit ab omnibus
 humanis affectibus. Proinde quisquis ad hanc professionē
 accedit, si senserit animum suū infectum amore, aut odio
 humano, si liuore, si studio gloriæ, si cupiditate pecuniæ,
 si uoluptatum amore, prius diligenter expurget intima pe-
 ctoris, ut ad purissimā doctrinam purus accedat. Alioquin
 qui præteritis istis, quæ uerè faciunt ad pietatem, fumos ob-
 iiciunt perplexarum questionum, qui loquuntur ad gra-
 tiam principum, qui dicunt ad questum, qui doctrinā eu-
 gelicam detorquent ad uentris sui negotiam, qui uenatur
 gloriolas humanas, qui grauem sarcinam imponunt hume-
 ris aliorum, quam ipsi digitulo nolunt attingere, pro diu-
 nis præceptis docēt ceremonias & humanas constitutio-
 culas, qui pro Philosophiâ euangelicâ tradunt nouum In-
 daïsimum, deniq; qui se ipsos prædicant uerius quam Chri-
 stum: horum sapientia non est illa sapientia, quam pater
 nobis per filium demisit è sublimi, ut nos à terrenis studiis
 auocatos in cœlum subueheret: sed crassa atq; terrena, &
 ideo terrana sapit: sed animalis est, & ideo magis illa spe-
 ctat, quæ conducunt ad hanc uitam, quam ad uitam eter-
 nam: sed demoniaca est, quia non est ex afflatu spiritus di-
 uini

Quod si zelum amarum habetis.

Nō est enim ista sapientia.

xini, sed ab instinctu demonum, qui ea suggerunt, que nos
 alienant ab Evangelica sinceritate. Inter mundane sa-
 pientie professores, videtis quanta sit emulatio, que pu-
 gue, que dissidia, quod vincendi studium, quanti opinio-
 nam ac morum inconstantia, & interim omnis vita, quam
 omni vitiorum genere contaminata! At est diverso nostra sa-
 pientia, que est supernis proficiscitur à spiritu Christi, pri-
 mum casta puraque est, nullis pravis affectibus inquinata:
 deinde pacifica, & ab omni studio contentionis abhorrens:
 ad hoc modesta minimeque torua: præterea tractabilis ac
 morigera, neque gravatè cedens ei, qui doceat meliora: ele-
 mens & misericors erga lapsos & errantes, quas magis
 studet servare, quam perdere, leniter toleras, & nihil non
 tentans, ut resipiscant: plena fructibus bonis, dum nunquam
 cessat de omnibus benemereri, impios convertens ad pietatem,
 errantes reuocans, indoctos docens, lapsos erigens,
 cessantes extimulans, afflictos consolans. Nec interim quen-
 quam damnat: sanandi quam damnandi studiosior, nihil ha-
 bent fuci neque simulationis, sed ex animo sincero bene vo-
 lens omnibus. Ad hunc modum qui puram tranquillamque
 servant doctrinam Evangelicam, & sibi metunt fructum vite
 eterne, & alios ad studium vite coelestis adducunt, quos
 erant contentionibus ac seuitia alienaturi. Habet & mun-
 dana sapientia suam fructum, sed aut inanem, aut mor-
 tituum. Ceterum fructus iustitie, qui confertur & hic in-
 nocentiam, & post immortalitatem, non seminatur per con-
 tentionem, sed in concordia paceque ipsi, qui pacem ample-
 ctuntur. Neque enim boni doctoris est odiose digladiari cum
 illis, qui videntur obstinatioribus, quam ut obtemperari sint
 Evangelicæ doctrine. Hos prestat suæ pertinaciæ relin-
 quere, si spes non est fore ut resipiscant.

Vbi enim ze-
 lus & conten-
 tio.

Fructus au-
 tem iustitie.

Vobis omnibus modis admittendum est, ut concordibus animis agatis. Atqui id fieri non potest, nisi cupiditates mundanas, concordie pestem & dissidiorum semina, penitus ex animis uestris exigatis. An negabitis uos esse cupiditatibus huiusmodi obnoxios? Unde igitur bella, unde pugnae ac lites inter uos? unde contentio ac dissidiorum tumultus? Pacem & concordiam uos docuit Christus, & unde dissentio, nisi ex eo, quod magis seruitis libidini cupiditatum humanarum, quam charitati euangelicae? Eae nisi militarent, & exercitum ducerent in membris uestris, neque lingua proximum laceraret, neque manus frateret fratrem. Adhuc ueteris uitae reliquiae deprehenduntur in uobis, nondum exuistis totum hominem ueterem, alius concupiscit gloriam, alius inhiat lucro, hic studet regno, ille uoluptatem uenatur. Ac dum non assequimini quod quisque uehementer appetit, protraditis competitorem, inuidetis assequuto, decertatis cum eo, qui uidetur assequuturus. Animo discerniamini, uariisque curarum tumultibus distrahimini, dum quod impense petitis, non potestis adipisci. Ita nec inimicus secum pax est, neque cum alio. Cupiditates tumultuantur in pectore, lingua, manus caeteraque membra pugnant ac belligerantur foris cum proximo. Atqui interim neque satisfat cupiditatibus uestris insatiabilibus, & a ueris bonis exciditis. A deo postulandum erat, si quid opus esset, aut si quid ad ueram felicitatem pertineret: a mundo petitis, quod a deo petendum erat: ab hoc aut non petitis, aut si petitis, non petitis quod oportet, neque quemodo oportet. Siquidem aut noxia petitis pro salubribus, aut petitis dissidentes, aut in usum impium petitis, nimirum ut quod ex benignitate contigisset ad subleuandam uitae necessitudinem

Unde bella
& lites.

Concupiscitis
& non habetis.

cessitatem, aut egestatem proximi refocillandam, id explē-
 dis uoluptatibus uestris insumatis. Cum ista faciatis, quo
 tandē nomine uos compellabo? Christianos? Facta uestra **Adulteri &**
 reclamant, titulum Christianorum audio, ceterum adul- **adultera.**
 terorum & adulterarum facti uideo. Semel addicti estis
 sponso Christo, semel in illius uerba intrastis, ille uos rede-
 mit a tyrannide uitiorum, ille uos suo sacrosancto sangui-
 ne purgauit, ut sibi exhiberet sponsam immaculatam. Et
 quomodo profpiciatis obliti, obliti beneficii sponsi, obliti
 fidei conjugalis, in adulterinos huius mundi amores rela-
 bimini? An nescitis deum zelotypum esse amatorem? totus
 emari uult, solus emari uult, nō patitur mundum riualem,
 à cuius amore uos tanto pretio uindicauit, solus ille suffi-
 cit ad omnia prestanda. Quid igitur est quod à mundo pe-
 tatis partem uestrae beatitudinis? An nescitis quod deus o-
 dit utroque genu claudicantes? non tolerat ille seruam
 non contentū unico domino. Quis est maritus tam patiens,
 qui ferat inimicum riualem in uxoris consortium? Et uos **Amicitia ha-**
 existimatis fieri posse, ut simul & mundo placeatis & **ius mundi.**
 deo? An non intelligitis, quodā quemadmodum sponsa, si se
 iuxerit adultero, protinus excidit ab amore mariti, ita
 Christianus si deuō tentet amicitiam habere cum mun-
 do, protinus suscipit inimicitiam cum deo, cui nihil conue-
 nit cum mundo? Illud igitur habete certam, quicumque
 studuerit esse amicus huius mundi, is eadem opera reddit
 sese inimicum deo. Nihil est commercij luci cum tenebris,
 nihil deo cum Belial. Sponsus homo non fert sponsam cum
 adultero colludentem, non patitur diuidi connubiales a-
 mores, & tamen duxit dotatam, duxit ingenuam, duxit re-
 bus integris. Christus sponsam suam, quā seruauit ab exi-
 tio, quam asseruit à seruitute, quam abluuit à peccatorum
 SSS 3 sordibus

sordibus, quam uestiuit nudam, quam tot donis gratuitis abunde domuit inopem, rursus patietur cum diabolo adal-

An putatis ternu habere commercium? An putatis sine causa scripeum quia inani- esse in sacris uoluminibus, quod spiritus qui habitat in uo- ter dicit scribit, concupiscit ad inuidiam? In lege Mosaiica nonnihil da- ptura.

batur humanis afflictibus, licebat quatenus impune erat, odisse inimicum, fas erat studere parandis opibus, nō habe- batur inastus, qui nimis ui, qui conuictum conuictio retulis- set. Sed spiritus Euangelicus, qui nunc habitat in uobis, xe- lot; pus est, & ut ita loquar, inuidus, plus exigit, uult re- damari uehementer usq; ad uxoris, usq; ad libererum, usq; ad uitæ contemptum. Non fert domicilium mundanis cu- piditatibus inquinatum: pura requirit, requirit caelestia, refugit, & fugit, offenditur, si mundi huius sordes in ipsius templum inuexeris. Sed ut exigit à nobis eximium quen- dam amorem, longeq; puriorem, quam lex Mosaiica, ita confert uberiorem gratiam. Difficilimū est prestare quod exigit, sed in hoc ipsum largitur uires, ut facile possimus. Amanti nihil est difficile. Hoc ipsum illius donum est, ut il- lum amemus, uel red amemus potius. Attraxit nos charita- te sua prior, auersos sibi reconciliauit. Augebit in nobis sua dona, si modo nos illi uacuos ac totos prestemus, si ab ipso solo pendeamus, si nihil habeamus commune cum hoc mundo, nihil cū huius mundi principe diabolo. Cum mun- dum dico, nihil aliud sentio, quam prauos cupiditates re- rum uisibilibus, quibus hic mundus falsam quandam felici- tatem pollicetur. Magna sunt, quæ exiguntur, sed maiora sunt, quæ promittuntur. Qui largiri potest immensa, idem & robar addere potest: qui summa largiri uult inmeri- tis, idem & uires addere dignabitur infirmis. Tantum nostris & huius mundi presidij diffusi, totam spem ac fi- duciam

daci in nostram in illo collocemus. Desistit eos, qui suis Subditi ergo
 opibus arroganter fidunt: opitulatur ijs, qui sibi nihil tri- estote.
 buant, sed fidunt bonitati diuinae. Nimirum hoc est quod
 olim per Solomonem dixit dominus: Deus elatus ac feroci-
 bus resistit, sed humilibus & abiectis impartit suum fau-
 rem. Deus uult nos sibi quam coniunctissimos esse, praebe-
 re nos illi morigeros, quemadmodum sponsa obtemperat
 marito. Quod si uos diabolus conatur ab huius amore se-
 tangere, repellite adulterum cum suis praedigijs, & desi-
 net esse molestus. Metuet uos, si uiderit in amore sponsi
 firmos & constantes. Ab hoc igitur se iungite uos, siue ter-
 reat, siue blandiatur, & pijs studijs, sanctis castisq; uotis
 applicate uos deo, & ille uicissim applicabit se uobis.
 Quocumq; uergunt animi cupiditates, eò tenditis. Si affe-
 ctus rapiunt ad honesta, ad coelestia, ad deum acceditis: si
 ad illecebras carnis, ad diabolum properatis. Eodẽ perpe-
 tuo properandam est, nõ oportet nunc huc, nunc illuc uacil-
 lare. Si Christum sponsum agnoscitis, pari sitis oportet. Emundate
 Proinde qui adhuc estis peccatorum coeno oblitri, emunda manus pec-
 te manus uestras, abstinentes ab omni genere malefacto- cato.
 rum: purificate corda uestra, ne quid illuc resideat impia-
 rum cupiditatis: qui nunc estis animo duplici, partim amã-
 tes quae sunt dei, partim quae sunt mundi, totum pectus unum
 Christo dedicate. Cur hic felicitatem queritis, quae promissa
 est in caelis? Cur inanibus huius seculi uoluptatibus delin-
 ti, negligitis aeterna gaudia? Si uultis uerè felices esse, hic Miseri
 suis affecti: si uultis aeternam gaudere, hic plorate: si sine estote.
 sine lacrimis, hic flete. Stultus iste & perniciosus risus uer-
 tur in luctum saluorem: exitiale gaudium commutetur in
 salutiferum uiciorum. Inanis ista celsitudo conuertatur
 in humilitatem. Nemo semet erigat in altum, quin potius

deſcende nos ipſos in conſpectu dei, ipſe ſic deſcendens eriget ac uere ſublimis reddet. Quamò minus ipſi uobis arrogabitis, tamò maiora largietur ille. Arrogantia comitem habet liuorem, ex liuore naſcitur detractio. Sceleratiſſimum

Nolite detractum autem ſuperbie genus, fratris ſimæ detrabere, quò tu uidebere alterius deari honeſtior: perinde quaſi quis alienam faciem into-
trum.

cūſpergat, quò ipſe uideatur formoſior: alienam ueſtè ſordibus cōtaminet, quò ipſe uideatur cultior. Quid autē turpius, quàm ut frater ſi atri detrabat, inter quos oportet omnia eſſe communia, non ſecus quam ſi dextra manus ſiniſtram mutilet, quaſi futura felicior, ſi peius habeat ſociam membrum? Et tamen qui uicant adulterium, qui fur- tum, qui periuriam, detractiōnem non horrent, quaſi leue ſit crimē, cum hoc ſit pernicioſius, quò ſe magis tegit ſpecie religionis. Nam qui in aliena uitia debacchatur, primum uideatur ab his uitijs abhorrere, quæ in alijs deteſtatur: deinde ſimulat ſe ſe non liuore, non odio commoueri, ſed ſtudio probitatis. Et habet hoc uenenum ſuam etiã blãditiam. Mala detractio facit, ut de utriſq; peius ſentiant ceteri, nec aliud uenenum præſentim Chriſtiana concor-

Qui detraxerit fratri, aut qui iudicet, non ſolum facit iniuriam ei cui detraxerit, uerumetiam legi, cui detraxerit, quamq; condemnare uidetur. Si frater eſt innocens, ſi non eſt lege ueritum, quod ille facit, qua fronte tu damnas, quod non damnat lex euangelica? ſi peccat, cur eum obreſcitricē lingua traducis, quem oportebat lege puniri? Lex euangelica uocat, ne nos uicim iudicemus, ne uicim condemnemus, et ſub legis pretextu noſtris affectibus indulgemus. Habebit is qui peccat ſuum iudicem, cur tu huius partes occupas ante tempus? Non enim das operam ut corrigatur, ſed ut traducatur. Itaq;

quisquis

quisquis obtreccat proximo, is aut legem cōdemnat, quōd nō corrigat turpia: aut detrahit, ueluti nimium dilute lē-
 teg, cuius officium occupat detractor. Habet mundus hic
 publicas leges coercendis sceleribus. At Christiane mans-
 uetudinis est, studere corrigēdis omnibus magis quam iu-
 dicandis. Vnus est legis cōditor, qui potest & seruare &
 perdere. An hūc putas latere quid quisq; peccet? Tolerat
 ille fortasse peccantem, ut aliquando resipiscat, tolerat ut
 suo tempore grauius puniat. Cur tu quilibet ē plebe iu-
 dicas tibi iudicis partes? Cur ante tēpus pronuncias? Mo-
 nere fraternum est, rogare charitatis, increpare beneuolē-
 tia est, sed obtreccare pestilens, iudicare superbum. Si legi
 obtemperas, cur legis nices arroganter occupas? Si legi
 prauis, non es obseruator legis, sed iudex. Qui legi prauis,
 prauis deo legis auctori. Is non sinet quicquam inultum, &
 nouit quid quatenus sit puniendum, qui solus nulli crimi-
 ni est obnoxius. Tu qui es qui iudicas alterum? Conde-
 mnas fratrem ipse grauioribus cōmissis obnoxius. Etenim
 tendis perdere, quē seruare non possis. Postremō in seruitū
 alienum ius tibi iudicis, haud circa contumeliam domini
 communis. Relinque illū suo domino, qui solus iuste iudi-
 cat. Tu tibi iustum esse persuades, quod tibi dictauerit aut
 bitio, quod odium, quod ira, quod luor, ac frequenter of-
 fenderis festuca in oculo fratris, cum trabē habeas in tuo.
 Nemo uerulentius detrahit alienae famae, quam qui longis-
 sime abest à uera laude. Nemo leuius fert alienam imbecil-
 lantem, quam qui plurimum in uera pietatis studio profe-
 cerit. Iam qui tanto studio moliuntur ea, quae sunt mundi, Ecce nunc
 neglectis bonis caelestibus, uel ipsa uita huius incertitudi-
 ne breuitate q; debebant admoneri, clementiam esse, in his
 bonis collocare felicitatem, quae ut contingant, inueni-
 alii

quoties arbitrio fortunæ subitò auferuntur, aut si illa non auferat fortuna possessori, mori ipsum possessor è eripit bonus. Hoc ita esse quam quotidianis discant exemplis, tamè uelut horum ontium obliti, somniant longæuitam, et quasi semper uicturi, in plurimos annos sibi congruat opes unde uiuât, quam hoc ipsam sit incertissimam, quandiu uicturi sint, certissimam autem sit, non diu uicturos, ac non potius uaticinî sibi parant in eam uitam, quæ nunquã est habitura finem. Agite stulti, qua nam igitur fronte dicitis, hodie aut cras proficiscemur in hanc aut illam ciuitatem, peracturi illic annum unum, facturiq; lucrû amplû quod sufficiat in multos annos, quam incerti sitis quid futurum sit die postero? Vitam per se breuissimam tot casus, tot morbi reddunt etiam incertissimam, et uos uelati patelli cum morte, per maria uolantis ac terras, quò uaticinû parctis senectuti, firmis is nunquam uenturæ, quam nemo sibi crastinum queat polliceri. Quid ita uite huic fiditis, quasi rei firmæ stabilisq;? Quæ tandem est ista uita uestra, cui uni prospicitis, cui uni laboratis ac molimini? Nimirû uapor est ad breue tempus apparent, ac mox euanescent. Absit igitur istiusmodi oratio ab ore Christianorum: Ibi mihi, peragemus annû, mercabimur, lucrû faciemus: quasi nobis in manu sit euentus futuri. Vos in diem potius uiuite, à dei pendentes arbitrio, dicentes: Si dominus uoluerit, et si nobis uitam superesse uolet, hoc aut illud faciemus. Leuiter curanda, quæ faciunt ad breuem iuxta et incertam corporis uitam, sed omnis sollicitudo constrenda est ad eas res, quæ faciunt ad uitam immortalem. Et tamen quam hęc uita nihil habeat quo possitis tutò fidere, cum tot casibus, tot morbis sit exposita, cum tot arumnis sit obnoxia, cum tam sit euaniida tamq; fugax, tamè perinde quasi

Nunc autem exultatis.

falsis immortalis, sic erigitis animos, & iuuentutis opumq;
fiducia turgetis. Diuini præsidij fiducia fortes & animo- Scienti igitur bonis fa-
sus esse, rectam est: celestium honorum expectatione ala- tur bonis fa-
eres esse, pium est: sed omnis ista exultatio, qua uobis pla- cere.
etis de bonis, primum falsis, deinde mox auferendis, non
solum impia est, uerum etiam stultæ. Fortasse tolerabilius
sit hoc in his, quibus persuasum est à maioribus, à rogo ni-
hil hominis superesse, & excusatius tam auidè fruuntur
hac uitæ, qui non expectant aliam. Vos Euangelica Phi-
losophia docuit hanc uitam esse negligendam, omniq; stu-
dio properandum ad uitam illam celestem, quæ non opi-
bus, sed pijs factis paratur. Porrò grauius peccat, qui cum
ex Euangelica doctrina sciat quid sit agendum, tamen cor-
rumpit malis affectibus sequatur eadem, quæ sequuntur is,
qui Christum ignorant.

CAPYT V.

Agite nunc diuites, qui felicitatem uitæ q; delicias, quas
eternas oportebat expectare in caelis, hic in terris
occupatis præproperè, ponite cantus, omittite uolupta-
tes, & insana gaudia. Si mentem habetis, plorate & ulu-
late, repatantes eternas illas calamitates, quæ mox immi-
nent uobis. Fingite iam aduenisse tempus, quod propè-
diem est uenturum, cum ablati istis opibus, quibus nunc stul-
tissime fiditis, sero sapietis, agnoscentes præclaras illas
possessiones iam non esse uobis præsidio, sed pro fuceta
felicitate adesse ueram & eternam calamitatem. Vbi nunc
sunt opes, per fas nefasq; congestæ? Diuinitæ uestræ pu-
trefactæ sunt, uestimenta uestra uincis obnoxia facta sunt,
aurum & argentum uestrum ærugine uitiatum est apud
parcam & sordidum heredem. Eaq; ærugo testabitur
uestram impicitatem, qui malueritis situ perire, quam in
usu

usui egentiam expronere. Harum rerum impendio poteratis emere vitam aeternam. Nunc desisti etis et ergo excedet intima animarum uestrarum, non secus atq; ignis. Sero frustra q; macerabis nos male seruata pecunie paruitate. Duplicabit infirmitatem uestram, quod male parua male seruastis. Pro misericordia dei qua licebat opum talia uera mercedi, collegistis uobis iram & ultionem aeternam. Non

Thesaurizastis uobis iram.

solast non fuitis benigni in fratrem egentem, sed tenuem debitis quoq; mercede fraudastis. Ecce fraudatur sua mercede uisus, qui sudans demersit segetes uestras, clamat ad deum, & uindictam flaginat, & ira clamatur, ut uox illorum penetret in aures domini sabaoth, qui uobis etiam est firmandus. Non poterant illi uolisci potentiores, non audiebantur ab homine iudice, qui frere suet opulentiorebus, obtice se habent illa, sed ipsa impietas nocifera apud iudicem deum, qui nec metuit opulentes, & oppressi pauperum iniuriam ad se pertinere pame. At uos nihil interim commouebat pauperum esurientiam & sitientium calamitas. Alienus sudor uos aiebat. Aliena fimes ac sitis uos saginabat. Illi ringebatur, illi algebant, illi fame sitiq; euecabantur. Vos interim suauiter & in delicijs uinum transigebatis in terra, lasciuiebatis, & omni uoluptatum genere pascebatis animas uestras, agientes quotidiana conuiuia, non tantum splendida, quam alij solent scilicet die macerare uictima. Neq; contenti fraudasse pauperem, condemnastis & occidistis innocentem non reuoluentem. Putastis hoc uobis impunitum fore semper, quod apud homines impune licebat. Homicidij genus est tenues suo fraudare uictu. Nec tamem crudelitas sufficiebat inhumanitati uestrae. Sitiebatis illorum sanguinem, & innocentium supplicijs pascebatis animas uestras. Nunc rebus in diuersam uersis illi fruan-

Patentes igitur estote usque.

tur æternis voluptatibus, uos breues & insanas delicias æternis cruciatibus luitis. Proinde fratres ne despōdeatis animum, ne nos pœniteat fortis uestræ, ne diuitibus, quibus hic res uidentur ex sententia succedere, inuideatis: ne quã moliamini uindictam in illos, sed toleretis usq; ad aduentum domini. Nunc sementis tempus est, tunc metendi tēpus erit. Nondum apparent præmia pietatis uestræ, sed tamen in tuto sunt, suo tempore reddenda. Ecce qui terram colit, quãtã laboris sumit suo interim impendio, nimiram expectans futuram, ut terra suo tempore multo cū fœnore reddat quod accepit. Et tamen terra prouētus nō usquequaque certus est. Ni cœlum fineat, pluuia tempestiua, quæ solam proficissum humectet, & serotina quæ grãdescens segetem ab æstu tueatur, luserit operam agricola. Atqui quam hic bona spe fructus temporarij diuturnos toleret labores, neque postulet ut protinus appareat quod seminauit, quantò magis æquum est, uos ob immortalitatis fructum, huius uitæ incommoda patienter ferre, præsertim cū uestra merces in tuto sit, modò uos interim bonam sementem feceritis? Et uos igitur ad exemplam agricolæ, bona certisq; spe confirmate, & obdurate animos uestris, neque uindictæ cupidi, neque in pijs operibus lassescentes. Aderit dominus, & impios ulturus, & uos pro temporarijs afflictionibus immortalitate donaturus. Nec procul abest ille dies, ueniet citius expectatione. Proinde fratres mei, ne quis sibi uideatur infelicio, quòd pluribus malis affligitur: ne uisus inuideat ei, qui mitius habet. Nec enim ille qui graviora patitur, à deo destitutus est, sed exercetur ad maiora præmia: nec hic ideo deo charior est, quòd rebus utitur tranquillioribus, sed esse uult aliquos, quorum pietas subleuet aliorum calamitates. Ne

Nolite inge
miscere fra
tres.

sit igitur inter uos impius ille gemitus, index linoris et diffidentiae, ut ne cōdemnemini. Nam huiusmodi gemitus, animi praeludia sunt uergentis ad desperationem, consoletur uos ipsa temporis breuitas. Ecce index ad fores accessit, in promptu sunt praemia sua cuique pro meritis actae

Exemplum uitae. Interim sanctorum patrum exemplis fulcite animos accipite fratres: si uobis solis ista contigissent, erat fortasse quod admiraremini. **Graviora passi sunt Prophetae,** qui promebant impijs oracula Dei. Ut tum non ferebant impij diuites uaticinia Prophetarum, ita nunc non ferunt doctrinam Euangelicam, uide licet aduersam et pugnantem ipsorum studijs. Nemo tamen illorum sorte deplorat, nemo iudicat infelices, quod carceres et compedes perpessi sint, quod uarijs cruciatibus eneati, sed felices ducimus, deoq; charos, quod ob iniustitiam occisi sint. Audistis nobile patientiae exemplum Iob. Quantum malorum ille pertulit, impetente satana! Spectastis certantē, sed spectastis et uincentem praesidio domini, cuius bonitate pro singulis malitia satanae ereptis recepit dupla. Non destituerat dominus athletam suum, sed obiectis tot malis, testatam ac spectatam esse uoluit illius patientiam: sed misericors dominus, ac natura propensus ad clementiam, alienam malitiam nobis uertit in camalum lucrumq; felicitatis. Sit animus uester purus ac simplex, et animo respondeat oratio. Ne

Ante omnia mo fucatis uerbis imponat proximo: sed in primis fratres autē fratres, mei nolite iurare, ne paulatim assuescatis peierare. Inter Iudeos et ethnicos fidei causa interpouitur iusiurandum. Inter Christianos, qui nec diffidere debent cuiquam, neque uelle fallere, superuacaneum est iusiurandum. Affinis est autem peierandi periculo, quisquis assuescit iurare. Neque solum religiosum uobis, iurare per Deum in negotiis

negotijs humanis & leuiculis, uerum etiam ab omni genere iurisiurandi temperare, ut neque per caelum, neque per terram iuretis, aut aliud quouicumque, quod uulgo sanctum ac religiosum habetur. Quisquis audebit mentiri in iuratis, idem & iuratus audebit, si libeat. Porro qui bonus est, fidet etiam iniurato: qui malus, diffidet etiam iurato. Inter uos autem euangelica simplicitate praeditos, nec diffidentiae locus est, nec fallendi studio. Sed sermo uester simplex, non minus habeatur uerax ac firmus, quam quodcunque, quamlibet sanctum Iudeorum, aut paganorum iustiarandum. Quoties confirmatis aliquid, ex animo confirmate, & re praestate quod dicitis. Quoties negatis aliquid, ex animo negate: nec aliud sit in pectore, quam sonat in ore, ne sit in uobis simulatio, quum sitis ueritatis discipuli. Quod si quis afflictus est inter uos, ne confugiat ut non sub ad huius mundi remedia, ad amulos, ad incantamenta, ad iudicio decibulnea, reliquaque leuicamenta uiciorum, sed ad preces uersus datis. erigat animum in Deum cum summa fiducia, & experietur praesentaneum maestitiae lenamen. Rursum si quis est aequo animo in rebus prosperis, ne semet effirrat insolenter, aut ineptè gestiat, sed sanctis hymnis celebret auctoris dei *Tristatur au* benignitatem. Iam si quem affligit aduersa ualetudo, ne tē aliquis ue confugiat ad magica remedia, ne nim immensam pecuniae strum, consumat in medicos, quorum curatio frequenter est eiusmodi, ut praestet animo aequo à nim deccdere: sed accersat ad se seniores Christianae congregationis. Hi fufis pro egroto precibus ad deum, ungant cum oleo, non adhibitis precaminibus magicis, quemadmodum ethnici solent, sed inuocato nomine domini nostri Iesu Christi, quo nullum est incantamenti genus efficacius. Adsit autem precibus fiducia, & audiet deus seruabitque laborantem.

Nec

Neq; solum restituetur ei sanitas corporis, si quidem expediat egrototo; uerum si forte fuerit peccatis obnoxius, ut plerunq; morbi corporis ex animi malis oriuntur, remittetur ei ad seniorum preces, si modo fides commendet & hos qui precantur, & illum pro quo deprecatur. Et quoniam uita humana non constat sine leuib; & quotidianis offensis, conueniet uti quotidiano remedio, ut uos uicissim mutuis precibus subleuetis, suum quisq; delictum agnoscentes. Ita demum ualebit remedium, si morbum agnoscas, & opem implores. Superstitiosi putant occultam inesse uim incantamentis & precaminibus suis, sed reuera plurimum ualeet hominis iusti deprecatio, quae per fidem nihil non impetrat à Deo. Hac lege nobiscum pactus est Christus, ut quicquid ipsius nomine petierimus cum fiducia, impetremus, nisi tale sit, ut expediat non impetrari. Queritis huius rei documentum? Helias homo purus erat, mortalis erat, quemadmodum & nos, & tamen ad huius preces pluit super terram annos tres, & menses sex. Rursus orauit ut plueret, & mox caelum, uelut auditis precibus, dedit pluiam, terraq; produxit fructum suum. Si precibus unius pii uiri caelum obtemperat, ueluti incantatum, mirum est si deus ad ignoscendum facilius placatur precibus multorum! Iam illud perpendite fratres, si pius est, si Christiana Charitatis est, communibus precibus subleuare morbum corporis alieni, quanto magis par est, ut animi morbo laborantibus subueniamus? Neque enim magnam est hoc impetrare precibus, ut huic aut illi mors aliquantò serius accidat, omnino tamen aliquando uentura, sed magnum est uitaf-

Fratres mei se mortem animi. Itaque si quis extiterit inter uos, qui si quis ex uobis aberrat ab euangelica ueritate, siue nimium adhuc adhaerens legi Mosaeicae, siue paganis à maioribus traditi per-

tinax

tinax cultor, ne quis hunc existimet conuictis exagitan-
 dum, sed huic potius oportet omnibus studiis adniti, ut con-
 uictus resipiscat ab errore suo. Quisquis enim hoc fecerit,
 magno sacrificio demerebitur Deum, qui non optat mor-
 tem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Rem
 enim magnam praestat, qui seruat animam à morte, fra-
 trem liberans à peccatis, per quae morti tenebatur obno-
 xius. Nec interim is carebit suo premio, siquidem Chri-
 stus uicissim huic sua peccata condonabit etiam quamlibet
 multa, qui fratrem ab exitio renouarit.

F I N I S.

R. D. D. M A T T H A E O
 C A R D I N A L I S E D V N E N S I,
 Com. Valesij Erasmi Roterod.

S. D.

N V P E R Iacobum dedimus & Latinè lo-
 quentem, & explanatius, nunc Ioannem da-
 mus, ut & nos paulatim carpamus operis
 partes, nec tuam celsitudinem negotijs im-
 perialibus occupatissimam obruamus, si quod tamen datur
 tempus uacuum hisce nostris lucubrationibus cognoscendis.
 Bene uale uir eximie. Louanij. v 111. Id. Ian.

I N E P I S T O L A M I O A N N I S

Primam argumentum per Desiderium
 Erasmus Roterodanum.

H A N C epistolam esse Ioannis Apostoli, qui scripsit
 Euangelium, uel ipse sermonis character arguit.
 Multus est in mentione lucis ac tenebrarum, uitae ac mor-
 tis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis

T t t ex ser

ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus fiat dilucidius) Nolite diligere mundū, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundū, nō est charitas patris in eo, quoniam omne quod in mundo est, & c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mūdo est: & mūdo transit. Quoties hic iteratur mundus? Postremo est in toto huius sermone quiddam minus astrictum, ac fufius quàm in sermone reliquorū apostolorū. Est autem dilucidior epistola quàm ut egeat argumēto, quemadmodū & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidā presbytero nō apostolo tribuuntur.

D. ERASMI

ROT. IN EPISTOLAM

IOANNIS PRIMAM

PARAPHRASES.

NEQUE de rebus mediocribus lenibus ne aut incompertis uobis scribinus fratres charissimi, sed de re noua: uerū ita noua nobis, ut apud deum fuerit ab æterno. Is est sermo dei, Iesus Christus, idē deus & homo: qui cum nūquam non fuerit dei filius, nuper uoluit esse uirginis filius: & qui iuxta diuinā naturā erat humanis oculis inuisibilis, dignatus est humanum corpus assumere: dignatus est inter homines uersari familiariter, ut nos ab ignorantiæ nostræ tenebris subueheret ad lucē euāgelicæ cognitionis, & quem coram oculis corporeis cōspeximus, inciperemus et mētis oculis intueri, postulabat quidem humani cordis incredulitas, ut crastis experi

experimentis fides astrueretur ueritati: sed tamen illorum
 pietas ipsius uoce prælata est, qui cum nec oculis uidissent
 Christum, nec manibus contrectassent, tamen certissima
 persuasione crediderunt eum esse dei filium, & unicū hu-
 mane salutis autorem. Nostram est igitur quod sensibus
 corporis compertissimum habemus, narrare ijs, quibus ui-
 dere non contigit: & tamē expedit credere, quod nulli sit De uerbo ui-
 speranda uita, neq; salus æterna, nisi qui credat euāgelicæ te.
 doctrine, cuius nos & testes sumus & præcones. Non est
 humanus sermo, neq; leuis momenti, sed diuinus est & coe-
 lestis, uitam æternam conferens ijs, qui præbuerint aures
 morigeras, ac liberans à morte peccatorum, à quacunque
 religione, à quocunq; uitæ genere sese huc conuerterint.
 De hoc quod referimus optima fide referimus, nimirum Vidimus &
 quod assidui sectatores nostris auribus audiuiimus, oculis perspeximusq;
 nostris uidimus: nec uidimus tamen procul, aut in tran-
 situ, sed coram ad plenam perspeximus. Ad faciendam fi-
 dem hi duo sensus principes sunt: atq; si id quoq; parum
 est, non solum audiuiimus docentem, præcantem, imperan-
 tem uentis ac demonibus, patrem non semel attestantē fi-
 lio, nō solum uidimus edentē miracula, morientē ac resur-
 gentē, uerumetiam hisce manibus cōtrectauimus. Siquidem
 rediuiuus à morte, quò plenā faceret fidem se non esse spe-
 ritum inane, sed eundem hominē uiuum, quem prius uide-
 ramus mortuū, prebuit se nostris manibus contrectandū,
 & ad motis digitis nostris, ostēdit uulnerū cicatrices. Mor-
 tuum erat mortaliū genus, nimirū uitij ac peccatis obno-
 xium: ille pro nostris sceleribus dependit mortem, ut illius
 beneficio iam uiuamus innocentie. Diffidebamus & nos Et uita manū
 eum mortuam, cum sepultam cerneremus, sed ille reui-
 fescens spem certam uitæ nobis attulit. Nulla erat mor-
 talibus

talibus aeternae vitae spes, nisi ille se nostris oculis in-
 gesisset, nisi certissimus experimentis omnem dubitationem no-
 bis ademisset. Homo poenas luit pro nostris peccatis, sed
 idem deus largitur immortalitatem ipsi fidentibus. Semper
 ille uiuabat apud patrem, semper haec uita nobis erat per
 filium decreta, sed nondum erat hoc consilium orbi prodi-
 tum, licet ex prophetarum oraculis id ueluti per somnium
 expectabat natio Iudeorum, sed sola. Interim regnabat
 mors, uita latebat. Alii spem suam fixerunt in Mose, alii in
 mundana sapientia, sed salus ac uita omnium gentium erat
 Iesus Christus, sermo dei patris, magister innocentiae, &
 immortalitatis largitor. Neque enim uiuit, nisi qui pie uiuit:
 neque uero mortem effugit, nisi qui consequitur immortali-
 tatem. Is sese tandem per seipsam patefecit orbi, omnibus
 sensibus humanis semel exhibens, atque ita insinuans sese in
 animos hominum. Nos autem ideo uoluit esse spectatores
 ac testes omnium, quae gesit in terris, ut nostro praeconio cum
 fide diuulgaretur per uniuersum orbem terrarum: ut quem-
 admodum nos per Iesum sumus assequuti uitam ac salutem,
 si modo perseuerauerimus in doctrina euangelica: ita &
 uos nobiscum ueniatis in societatem & consortium huius
 salutis, si quod ab ipso non audistis, neque uidistis, nostra
 praedicatione discitis, nostro testimonio creditis. Non su-
 mus neque uani testes, neque ultronei. Mandauit ille, ut fidei te-
 stes essemus, & testificamur apud omnes magno capitis
 nostri discrimine, nec aliud, quam quod omnibus corporis
 sensibus habemus copertissimum. Nos felices, quibus aures
 & oculi fide fecerunt: sed uos nihilo minus felices, si testi-
 bus illius fidem habueritis. Nostra fides conglutinauit nos
 Christo, reddiditque filios dei ac membra Christi: uestra
 quoque fides inseret uos eidem corpori, ut nobis societate
 fidei

fidei coniuncti, constituatis unum corpus. Itaq; fiet, ut non solum unanimes simus inter nos, velut unius corporis mēbra, verum etiā pacem ac fœdus habeamus cum Iesu Christo, & per hunc cum patre illius deo, à quo prius dissidebamus: ut quemadmodum filio cum patre summus est consensus, & omnium rerum communio, ita & nos per consensum Evangelicę professionis coagmentemur in unum corpus Christi, participes futuri bonorum omnium capitis nostri. Scio nos gaudere de tam felici contubernio, sed hæc scripto refrico vobis, quò plenius etiā gaudeatis, si non sibi quisq; tantū de sua salute gratuletur, sed omnū felicitas singulos afficiat voluptate. Facit enim hoc Christiana charitas, ut quisq; de bonis alienis non secus gaudeat, ac de suis. Quò pluribus erit cōmunis hæc felicitas, hoc erit uberius singularum gaudiū. Inter nos non constabit unanimitas, nisi adsit glutinū mutue charitatis. Cum deo pacem habere non possunt, nisi capiti nostro Iesu Christo respondeamus. Quicquid habet ille patri fert acceptū, nos quicquid habemus Christo feramus acceptū oportet. Christus lux est vera à patre lucis omnis proficiens. Nos esse Christi membra non possumus, nisi lucidi simus: nec lucem habere possumus, nisi in illam transformemur, & in illius consortio iugiter perseueremus. Veritas & innocētia lux est animi, peccata praveq; cupiditates tenebrę sunt: ubi lux est, ibi vita est, ubi tenebrę sunt, ibi mors est. Quid igitur est, quod vobis annunciamus, quo plenius gaudeatis? nimirum hoc est, quod ab ipso etiam audivimus, & auditum vobis communicamus: quòd deus, totus ac sua natura bonus est, totus sapiēs, totus purus, totus etiā lux est, & vita, neq; quicquam est in illo tenebrarum. In nobis nō itidem est: sed ex nobis ipsis multam habemus caliginis: si

Ut gaudium
vestrum sit
plenum.

Et hæc est
annūciatio.

quid habemus lucis, hoc totum illi debemus, cuius gratuita benignitate liberati sumus à pristinis peccatis, liberati ab ignorantie prioris tenebris, per euāgelicam doctrinam didicimus pietate uiuere ad Christi capitis exemplum. Si quis gloriatur, se per baptismum insitum esse corpori Christi,

Si dixerimus
quoniam so-
cietatē habe-

et per hoc societatem habere cum deo patre: cum interim uersetur adhuc in erroribus ac uitijs uitæ pristinae, planè mentitur. Etenim cum (ut dixi) deus absit ab omni consortio tenebrarum, qui potest cum hoc illum habere commercium, qui totus adhuc uersetur in errore, uitijsq; pristinis? Errat enim tota uita, qui se putat innocentiam assequi posse, nisi per Christum: errat rursus, qui satis esse putat baptismum locum esse, nisi per innocentiam uitæ professioni suæ respondeat: errat qui hoc sentit, mentitur qui dicit. Christus autē ueritas est, cui nihil commune cum mendacibus. Primus ad lucē gradus est, agnoscere suas tenebras: primus ad innocentiam profectus, agnoscere sua peccata. Uultis igitur audire, quo argumēto cognoscere possumus nobis esse uerum cum deo consortium? nimirū hoc, si quæadmodum ille lux est, omnis caliginis expertus, ita nos ad exemplum illius ab omnium errorum, ac uitiorum tenebris abstinēbimus, ad lucem euāgelicam uitam omnē attemperantes: et si quemadmodum filius summam habet concordiam cum patre, ita et nos innocēter uiuētes unanimes simus inter nos. Non imputabit nobis pater ueteris uitæ commissæ, quæ semel abolita sunt uniuersa pretioso sanguine filij ipsius Iesu Christi, si modo nos in reliquum ab omni peccato temperemus: quod quidem in nobis est. Omnes sordes abluit sanguis Christi, et ab omnibus abluit: sed non abluit, nisi agnoscentes sua mala. Quod si negauerimus nos obnoxios esse peccato, nos ipsos fallimus inter

in errore uersamur, in tenebris agimus: & Christus qui lux est, qui ueritas est, in nobis non est. Etenim si uiré in nobis esset, discenteret hanc arrogantis ignorantie caliginem. Quod si post acceptum baptismum continget, in aliquam culpam ex infirmitate humana relabi, lucemq; nostram ceu nebula quæpiam obscurari: cauendum est, ne nos arrogantia longius ac longius semotos à luce reducat ad pristinæ tenebras. Sed adnitendum, ut per modestiam admoneamur luci, caliginem omnem dispulsuræ. Si quid obiter deliquerit frater in fratrem, alter alteri condonet offensam, ut deus uicissim condonet illis, quæ in ipsam admittuntur. Siquidem hac lege deus pollicitus est nobis se remissurum, quicquid in illum deliquimus, si fraterni delicti gratiam faciamus, ad extremum usq; quædam autem debitum exigens ab eo, qui domini clementiam expertus, se param elementem præbuerat in conseruum, uidelicet eum indignum iudicant diuina misericordia, cum si semel gratis uersa commissa condonerit, qui leuem offensam condonare recuset ei in quæ ipse quotidie uel peccet, uel peccare possit. Facile ignoscet delinquenti, qui repetet quam multis modis ipse delinquat & in deum, & in proximum. Atq; ut difficilissimam est homini præstare, ne quid peccet, ita facillimam est mederi delictis huiusmodi mutua condonatione. Ignosce tu proximo, & proximus uicissim ignoscet tibi, & utriq; uelut ex pacto ignoscet deus. De his loquitur erratis quæ & inter bonos incidunt, sed homines timè, quæq; lucè euangelicæ ueritatis offuscant magis, quam extinguunt. Nam deus auertit, ut homicidium, aut adulterium, aut sacrilegium incidat in uitam eorū, qui semel cooperati sunt inter filios dei. Nihil autem magis inuitat dei misericordiam, & mitigat iram, quam si quis apud deum agnoscat pec-

Si confitemur peccata nostra.

catum suum. Si ferox etiam homo condonat agnoscenti delictum, quanto magis id faciet Deus, quous bene clementior? Natura propensus est ad misericordiam, & hac conditione nobis pollicitus est veniam. Remittite, & remittetur vobis. Si non ignosceret, quia bonus est: ignosceret, quia iustus est, ac bone fidei. Tu modo prescriptam conditionem prescriptam, ille non obliviscetur pacti. Si nos ex animo condonaverimus proximo, qui nos offendit, Deus vicissim nobis condonabit, non solum unam aut alteram noxam, sed omnia peccata: modo pro viribus admittamur, ut aliquando simus immunes ab omnibus vitijs. Id si nos ad plenam non poterimus assequi ob humani corporis fragilitatem, ipse tamen de sua benignitate supplebit, quod deest nostris, utribus, ac repurgabit nos ab omnibus commissis nostris, qui fortassis ob hoc ipsam patitur in nobis residere nonnulla vestigia pristina vitæ, ut agnoscamus imbecillitatem nostram. Siquidem plus illi placet peccator sibi displicens, quam iustus sibi placens. Vult ille salutem humanam sue misericordie ferri acceptam, non meritis nostris. Jamque testatus est neminem esse mortaliū in terris, qui non alicubi labatur. Quod si nos negaverimus in nobis esse peccatum, Deum mendacem facimus, qui mentiri non potest, etiam contradicimus, cui quisquis contradicit, mentiatur oportet.

CAPUT II.

Hæc scribo filioli mei, non ut paratæ clementiæ fiducia peccetur licentius, sed ne quis omnino peccet, quantum in nobis est. Posteaquam Christus semel nobis omnia commissa condonavit, hæc oportet omnibus studijs eniti, ut innocentiam servemus illibatam. Et tamen si fors evenerit, ut relabamur in aliquod peccatum, non est quod desperemus de venia. Deum habemus exorabilem, & apud
hanc

Fidelis est
& iustus.

hunc habemus patronum amanti ac fidum, qui nihil non impetrat à patre filius, ac nobis ex animo bene uult, qui se metipsum impendit seruandis nobis, modò nobis ipsi penitus atq; ex inuis præcordiis displicuerimus, & rursus ad Iesum Christum meliora nitimur. Solut ille non habet quod ipsi condonetur, & interpellat pro peccatis membrorum suorum, ac patrem offensum nobis reconciliat, propitiumq; reddit: neq; nobis solam, qui iam illius doctrinam sumus amplexi, sed uniuerso mortalium generi, si modo pectore sincero sese peccatores esse fateantur, & innocentis uitæ propositum suscipiant, susceptum urgeant, ac mordicus retineant. Non enim ideo nos liberat baptismus ab obseruatione Mosai- cæ legis, ut in posterum impune peccemus, sed ut tenacius adheramus Euangelicæ charitati, quæ plus impetrat à uolentibus, quàm extorquet tot Mosi leges ab inuitis. Multa cõpendio præcepit, qui præcepit charitatem erga proximos, qualem ipse præstitit nobis. Non adigit ad se redamandum, sed inuitat, sed prouocat, sed inflamat. Quisquis uerè Deum nouit, non potest illam nõ uehementer amare. Nec enim quisquis Deum ore profitetur, Deum nouit: sed qui charitatis Euangelicæ flamma succensus, uolens ac libens præstat, quod ille prior præstitit, ut & inimicis bene faciamus, ut pro salute proximi, non dubitemus uitæ sub- Et hoc sci-
mus quia co-
gnouimus eum
tre discrimen, is se declarat nosse Deum. Quòd si quis ia-
ctet se nosse Deum ob hoc, quòd catholicum diuiciter my-
steria fidei, quòd baptizatus illius nomen professus sit, nec
interim imitatur illius charitatem, is mendax est, nec adhuc
Deum plenè diuicet, qui non cognoscitur, nisi fidè imbuat
charitas. Quisquis autem mentitur, in hoc non inhabitat
Christus, qui est ipsa ueritas: & quisquis hunc non habet
in se manentem, nõ est uiuum membrum corporis eius. Fi-

des absq; charitate res est inanis ac mortua. Porro charitas otiosa non est, nihil emittit eorum, quæ nonit esse grata ei, quem amat. Christus negant se agnitorum discipulum, qui sublata cruce se non sequeretur, perfectæ charitatis uestigijs ingredientem. Huius igitur sermonem qui seruat, is ipsa re declarat se tenere perfectam, uereq; euangelicam charitatem. Hoc experimento cognoscemus quod in

Qui autem seruat uerbum.

illius corpore sumus, quod illius spiritum hausimus. Quid tu te taltas, ut Christi membrum, quod per baptismum receptus es in gregem Christianorum? Non est otiosa, non est delicam professio. Non professio facit ueram Christi membrum, sed imitatio. Qui profitetur ore se renatum in Christo, debet illius uestigijs ingredi. Non uixit ille sibi, non sibi mortuus est: totum se nobis impendit, in omnes beneficus fuit, nulli regebat cõuitium, sed in cruce fixus, pro istis, qui probra congrebant in ipsum, patrem deprecatus est. Hæc est euangelica perfectaq; charitas, quam factis oportet amulxeri, qui se profitentur Christi discipulos.

Charissimi nō mandatū nouū scribo.

Charissimi non est nouum hoc præceptum de ebaritate, quod scribo uobis, sed iam olim hoc prodidit & lex Moisaica, uel per hanc potius Christus, qui suum præceptum renouauit in Euangelio, & sic renouauit, ut illud peculiariter suum fieret: Hoc, inquit, est præceptum meum, ut diligatis inuicem sicut dilexi uos. Neq; nouum est igitur, neq; meum præceptum, quod nunc trado uobis, neque uobis hæcenus inauditum, sed hoc ipsum est, quod uobis in ipso statim initio tradidimus ex autoritate Christi. Sed idem rursus nouum est, quod nunc scribo uobis. Vetus erat, sed antiquatum moribus hominum. Iudæi memoriter tenebant: Diliges dominum deum tuum, diliges proximum tuum, sed suo quiq; compendio seruiebant. Christus hoc

nobis

nobis renouauit, plus etiam nos diligens quam seipsam, &
 diligens non proximos, sed hostes, sed uersos ac malo di-
 gnos. Id tamen si scio uobis quondam auditum, tamen cre-
 bra iteratione subinde renouandum, ut altum insidat ani-
 mo, quod est euangelicæ professionis caput. Verum erat
 præceptum hoc in Christo, qui quod docuit præstitit: Sed
 uerum non erat in uobis, donec laborabatis odio proximi,
 donec conuitiam conuitio, iniuriam iniuria pensabatis.
 Nunc & in uobis uerum est, posteaquam exorta uera lux
 euangelicæ doctrinæ dispulit tenebras uitæ prioris, docuit-
 que non esse deo gratum, nisi qui bonos amaret ob Chri-
 stum, & malos diligeret in hoc, ut conuerterentur ad Chri-
 stum. Hanc doctrinam qui sequuntur, in luce ambulat, nec
 offendunt in tenebris malarum cupiditatum. Odium pro-
 ximi caliginem offundit animo. Proinde qui sic lotus est
 ac professus Christum, ut non desierit odisse fratrem suum,
 is falso se credit in luce uersari, cum adhuc sit in tenebris.
 Neque enim huic deus remittit peccata, qui non remittit
 fratri suo. Neque enim satis est reliquisse furtum, adulte-
 rium, & homicidium in baptismo, nisi simul ex animo re-
 uellatur omnis simularis, & in odij locum succedat chari-
 tas. Qui perseverat in amore proximi, is manet in luce,
 qui est Christus Iesus, nec impingit uelut in tenebris am-
 bulans: adeo neminem ledit uera charitas, ut omnia suffe-
 rat, omnia uertat in bonum. Rursus qui odit fratrem, etiam si
 desijt immolare simulachris, etiamsi desijt esse fornicator,
 aut sacrilegus, tamen adhuc in tenebris est, & obseruans
 cæcæ cupiditati, in tenebris ambulat, neque cernit rectam
 uiam ad salutem, quanquam illi præluceat Euangelium. In
 causa est, odij fraterni caligo excæcavit oculos eius. Vbi
 regnat odium, ibi cæcum est iudicium. Ego uos omnes ma-

Quod uerū
 est in ipso,
 & in uobis.

Qui dicit se
 in luce esse.

Scribo uobis
filioli.

terna charitati profsequor, & ob id scribo, partim gratulans felicitati uestræ, partim adhortans, ut ad meliora proficiatis. Omnibus uobis gratuler, ut charissimi filii, quos per semen euangelicæ doctrinæ regenerati Christo, quia uobis cõdonata sunt peccata uitæ superioris, & gratis cõdonata sunt, nõ ob aliud nisi quod professi estis nomẽ domini Iesu Christi, ut memineritis huius exemplo gratis item cõdonare suo quisque proximo. Scribo uobis, quos non tam ætatis progressus, quam morum grauitas, & erga inuiores pia sollicitudo patrum uocabulo dignos reddat, gratulans uobis, quod non solum uulgari prudentia præditi sitis, qua senes ob usum rerum serè commendantur, & imperitis iuuenibus rectius consulant, sed quod cognouistis Iesum Christum salutis autorem, qui non solum longæuus est, uerumetiam semper fuit apud patrem. Aeternum nouistis longæui, & quod plenius hunc nouistis, hoc diligentius cum prædicatis ætati rudiori. Multa uetere meminerunt ac tenent senes, nos eum tenetis, qui fuit ante tempus omne. Scribo uobis adolescentes, qui uigore fidei superastis facinram improbum, & importunum. Vulgus iuuenum hoc uidetur felix, quod robore corporis nemini facile cedant. Vos feliciores, qui robore mentis nec uoluptatum illecebris, nec ullis mundi terroribus patueritis superari. Aliorum uirtus emicat in bello, uestra uirtus clarius emicuit aduersus insultus demonum, carnis & mundi. Scribo uobis pueri, qui tamen si per ætatem nondum sapitis peritia rerum mundanarum, tamen hoc iam nunc estis assequuti, quod uobis æternam conciliet felicitatem. In alijs infantibus primum mentis specimen est, si patrem agnoscant, uos nouistis patrem celestem, per quem estis celo renati. Teneatur quisque quod habet, et proficiat in eo quod habet

habet. Ob hanc causam & gratulor singulis & cōmone-
 facio singulos ordines ac status, ut agnoscentes felicitatem
 uestram, agatis gratias auctori deo, & memores quò per-
 uenire oporteat, semper euitamini ad perfectiora. Repetā
 igitur, ne queat elabi. Scripsi uobis patres, quia nōstis
 eam qui nec initium habet, nec finem, ne quid uos commo-
 ueat huius uitæ desiderium ad eternam properantes uiam.
 Scripsi uobis adolescentes, quòd molliciem ætatis animi ro-
 bore superastis, quodq; constanti pectore sermonem euan-
 gelicum seruastis, & opitulante Christo superastis dia-
 bolam pernicacem humani generis hostem. Perseuerate
 in uictoria, pergite contemnere, quod hætenus cōtemp-
 sistis, magis ac magis amate, quod amare coepistis. Sollicitat
 mundus falsis honorū fluxorum simulachris, territat ina-
 ni falsaq; specie malorum. Vos ea terreant quæ uerè mala
 sunt, nec unquam sinē accipiunt. Ea capiant, quæ uerè bo-
 na sunt, & sinem nesciunt. Lucem euangelicam sequentes
 amate celestia, quæ pollicetur celestis ille pater, cui per
 Christum estis renati. Fugite tenebras malarum cupidita-
 tum, per quas mundus hic inescat fucatis bonis. Fieri non
 potest, ut utrunq; simul ametis, utriq; simul seruiatis. Ni-
 hil cōuenit deo cum mundo, nihil luci cum tenebris: quis-
 quis amat mundū, excidit à charitate dei patris. Non hūc
 mundū dico, cuius opifex est deus, in quo, uelimus nolimus,
 uiximus. Improbos cupiditates rerum inanium, in quibus
 hominum uulgus constituit felicitatē, uerorū bonorū obli-
 tus, mundam appello. Non nos locus quamlibet semotus,
 non uos cultus, non cibus, nō uos titulus eximit à mundo,
 sed animus purus ab his, quas dixi, cupiditatibus. Quid au-
 tem habet hic mundus, quod non sit exitiabile? Tria sunt
 quibus potissimum imponit stultis & incautis, uoluptas
 carnis

Nolite dili-
 gere mundū
 neq;.

carnis, irritamenta oculorum, & fistus strepitusq; uite. Obijcit enim præstigias quasdam inanum uoluptatum, quibus ad tempus corporis sensus demulceat, ut interim animus, à celestium bonorum studio auocetur. Nam huiusmodi bonorum cupiditates suggerit spiritus ille celestis, quæ deus pater impartit filiis suis uerè per Christum renatis. Habet & satanas suam spiritum, per quem suggerit perniciosum amorem rerum neque uerarum neq; perennium ipsi, qui sese huic mundo deuouerunt. Suggestit Venere mala gaudia, quæ stulta fœdaq; prurigine membra corporis titillent. Suggestit edulcorum ac potus cupedias, quæ gulæ palatoq; blandiantur. Suggestit otij somniq; dulcedinem, quò magis situ torpescat animus. Suggestit lasciuas cantiones & impudicas fabulas, quibus aures deliniant. Suggestit formarum illecebras, & uaria spectaculorum genera, quibus oculos oblectet. Suggestit bonorum pompas, ac diuitiarum strepitus, ambitionis irritamenta. Deniq; nulla non parte mētes hominum à ueris æternisq; bonis auocat ad inania bonorū simulachra. Horum cupiditate qui capitur, sciat se non incitari spiritu patris celestis, sed spiritu mundi. Mandus, ut constat elementis temporarijs, ita nihil præbet nisi mox periturū. Deus ut est æternus, ita largitur æterna præmia. Ergo qui pendet à mundi præsiidijs, euanidam quandam ac mox aufrendam felicitatem sectatur, quam frequenter & hic aufert casus præter opinionem exortus, aut senium eripit. Certe mors, nulli non uentura, tollit totum illud falsorum gaudiorum somnium. Subducta materia, perit uoluptas, & succedunt dolores. Sublato homine, pereunt omnia, & succedit cruciatus æternus. Ceterum qui patri obtemperat uocati ad amorem uite celestis, huius felicitatis nullum est habitura

finem

Et mundus
trāsit & cō-
cupiscētia e.

finem. Nescit enim finem, qui illam largitur. Innoxius huius mundi commodis utendum pro tempore, sed parce, sed moderate, ad necessitatem nature, non ad uoluptatem libidinis. Ceterum summum animi studiū ad res æternas uertendum est, ad quod etiam oportet referri ceterarum rerum usum. Nondum apparet piorum felicitas, sed ea patefiet in aduentu domini nostri Iesu Christi. Videntur interim hic suauiter agere impij, sed imminet illis æterna calamitas, idq; breui. Videtur enim adesse tempus illud extremam, quo mutatis rerum uicibus, cum Christo regnabunt ij, qui nunc ob Christum affuguntur, ac ad nihilum redigentur, qui nunc Christo rebellant. Audistis uenturum antichristum, qui omnibus huius mundi presidij ac prestigij armatus, belligeretur aduersus Christum, moxq; antichristo reuictio liberabitur omnibus malis corpus Christi, & onerabuntur omnibus malis membra diaboli. Huius igitur antichristi aduentus, de quo uobis prædictum est ab apostolis, haud longè uidetur abesse. Inextant enim inualuit hic mundus aduersus doctrinā euangelicā, ut iam nūc complures esse cœperint, qui uocabulum antichristi merentur, quorum & uita & doctrina, & studium omne Christo aduersetur. Quid enim aliud hi quàm antichristi illius antea ambulones uidentur, & uenturae tēpestatis extrema præludia? Minus enim ledunt Christi populū, qui prorsus à Christo sunt alieni, quàm hi, qui semel in illius castris uersati, mox transfuge facti, Christi presidij & armis Christum oppugnat. Simulant enim etiam ea, quæ in Christianis declarant Christa uirtutem, sanctimoniam, doctrinam, autoritatem, miracula. Atq; hi quidem exierūt è nobis, uerū nihil est quod nos magnopere perturbent: uersabantur inter nos, sed nostri non erant. Hostes erant
Christi

Christi, etiam cum in illius castris agebant. Quod si uerè nostrarum fuissent partium, perpetuo perseverassent apud nos. Titulo cultuq; Christum profitebantur, ceterum animo mundum adamabāt. Et idcirco cum uentum est ad tempestates persecutionum, cum ad incendium afflictionum, prodidere semet, quales antea fuissent. Nunc a nobis sero ti subleuant nos, ueluti corpus grauatum malis humoribus, ac minus ledunt hostes aperti, quam fucati socij. Sic uisum est Christo, quò palam fiat nō omnes pertinere ad Christi corpus, qui loti sunt in illius nomine, qui nomine illum profitentur, qui sacramentis ecclesie communicant. Verus ac constans mundi cōtemptus arguit Christianum. Animus aduersus omnes illecebrat, aduersus omnes iniurias infractus & inuitus arguit Christianum. Qui ad occasionem desciscit à doctrina Christi, simulabat Christianum, non erat. Expediit autem hos palam à nobis sciungi,

Sed uos un-
tionem ha-
betis.

ne specie boni magis etiam noceant incantis. Etiam si uobis ignoti non erant, & antè quàm se palam subducerent. Siquidem unclio Christi, unde & uobis est nomen afflatus spiritus Christi satis indicat uobis, qui sint uerè Christiani, qui secus. Etenim qui spiritualis est, omnia diiudicat. Non erant ignoti, sed tolerabantur, si firtè resipiscerent. Quod dico uerum est, neq; hæc scribo uobis, quasi uos latuerit ueritas, qui doctorem habetis Christi spiritum, qui non patitur uos quicquam ignorare, sed in memoriã re uoco quod scitis, quò fixius adhaere atis ueritati, neq; perturbemini successu malorum. Pauciores estis, sed sanctiores, sed purgatiore, sed tràquilliores. Nihil decessit corpori, si re

Et quoniam
omne mēda-
ciã ex uerit.

secta est uomica, si pus extillanit. Scitis q; Christus est ueritas, ab hoc dissiidet omne mendacij genus. Quisquis fucatus est, cum hoc nihil habet cōmercij, quantum illi ore profiteatur

ficatur. Multæ sunt mendaciorum formæ. Quisquis quocumque modo mendax est, Christum negat, qui ueritas est, nullius mendacij mixturam recipiens. Quisquis aduersatur ueritati, Christo aduersatur: quisquis aduersatur Christo, antichristus est. Nullum autem sceleratius mendacij genus est, quam negare Iesum esse Christum, et quod id faciunt multi pseudoprophete Iudæorum, qui negant illum fuisse, quem Moses & prophetarum oracula iam olim mundo pollicita sunt uindicem ac salutis autorem, & alium nescio quem antichristum pro Christo pronuntiant. Nimirum quisquis est huiusmodi, palam est antichristus. Rursus sunt, qui licet ore profiteantur, Iesum esse Christum, tamen sic uiuunt, quasi uana sit eius doctrina, quasi uana sint præmia quæ promisit. Ille docuit beatos esse pauperes spiritu, quod eos maneat regnum cælorum. Et alius huc toto incumbens studio, ut dilatat latifundia, ut extruat magnificentæ aedes, ut augeat redditus, ut expleat arcaus nummis per fas nefasque quesitus, ut fictione ualeat, ut inopes opprimat, ut tyrannidem exerceat, an non reclamatur Christo, cuius doctrinam, quod in ipso est, mendacem facit? Docet ille beatos esse qui esuriunt & sitiunt inlicitam, & alius in luxu, in gula uentrisque uoluptatibus felicitatem ponens, nonne Christo refragatur? Docet ille beatos esse mitet, quod si possessuri sunt terram cælestem, unde rursus depelli non poterunt. Et alius ita se denique felicem indicat, si pauperibus oppressis suam stabiliat opulentiam. Docet beatos esse qui lægent in hoc mundo, quod his debeatur æterna resuscillatio, Et alius per omnia sectans huius uitæ delicias nonne Christo refragatur? Docet ille beatos, qui misericordes sunt in proximos. Et hic sibi placet, quod malis ultro affugit meliorem se. Docet ille beatos qui conuicti &

afflictionibus nexentur ob iustitiam evangelicam. Et hic omni futorum ac technarum genere studet placere mundo. Agnoscat ille discipulam, qui sublata in hameros cruce, sequatur ipsam. Et alius nihilominus sibi Christianus videtur, si omnem effugerit molestiam. Dicit ille suis, In mundo cruciatum habetis, in me pacem habebitis: & istis Christus gratias agit, mundus suus. Tabet ille benemereri etiam de inimico, & alius etiam invidenter afficit iniuria. Non ne qui sic vivit, Christo refragatur? Non reclamant os, sed reclamant nicta. Cū diversa doceret filius, pater dixit, hunc audite. Ille vero quid dicit? non hunc audite, dura sunt quae docet, mundam audite. Proinde quemadmodum obsequit filio, ita repugnat & patri: & iam mundanae factionis est, semovet se à grege eorum, quas Christus selegit ab hoc mundo. Nihil Christo commercij cum hoc mūdo, haic qui sese adglutinat, Christo repugnat, & antichristum agit, simul & patrem abnegans & filium.

Omnis qui
negat filium
nec pa. ha.

Siquidem patri cum filio individua societas est. Hic mihi reclamabit Iudeus: patrē agnosco, filiū non agnosco. At qui quicquid in filium cōmiseris, idē commiseris in patrē. Filius nihil neq; gessit, neq; docuit, nisi autore patre. Qui filio derogat, derogat patri. Ergo qui se alienavit à filij cōsortio, ut nec ad Christi corpus pertinet, quod est ecclesia catholica, nec cum patre deo cōsortium habet, cui perennis cōvenit cū filio. Videtis quāto cū periculo se stulti diuellunt à filio. Vos igitur perseverate in euāgelica veritate, quam à probatis apostolis primū accepistis. Ne nos abducat pseudapostolorum mēdax oratio. Si perstiteritis in eo, quod primū tradidimus vobis, permanebitis in consortio dei patris, ac filij eius Iesu. Si cui durū videtur perseverare in euāgelica professione, propter afflictiones im-

Vos audistis
ab aeterno.

piorum

plorum, cogitate præmiū. Rem arduam exigit deus, sed ingens est præmiū, quod pollicetur. Neq; enim pollicetur opes, aut regnum, aut uoluptatē huius mundi, sed uitā æternam. Id paruo emittit, quisquis emittit etiā uitā dissipatio. Hæc tot uerbis refrico, & inculco uobis, salicitur, ne quos furī ē seducant præstigijs suis impij, qui à Christo desciuerunt. Quinquā uel citra nostrā cōmonitionē satis, ut arbitror, docet nos ipse spiritus Christi, quē habetis apud uos monito rem ac doctore in cordibus uestris. Is quā diu perseverat in uobis, non est necesse, ut quisquā nos doceat, quid sit ca uendam. Is doctore est arcanus, sed longē certissimus. Is se mel à uobis hantus, docet nos de omnibus, quemadmodum & filius promissit. Siquidē natura uerax est spiritus, neq; mentiri nouit. Proinde perseueretis in eo quod ille nos semel docuit. Tenetis rectā doctrinā, meminitis, nihil superest, nisi ut in ea persistatis, usq; ad aduentum Christi, quem conicio non procul abisse. Iteram atq; iterum rogo filioi, persistite in doctrina spiritus, ut cum apparuerit princeps ac iudex ille noster, bonæ uitæ conscientia nobis tribuat fiduciam apud illum, talesq; prodeamus, ut nec illum pudeat nos agnoscere suos discipulos, neq; nos pudeat in conspectum illum uenire. Nam quo ore compellimus eum præceptorem ac dominum, si nec docēti auscultamus, nec præcipienti paruimus? Quo ore deum appellabimus patrem, si tota uita degeneris fuerimus ab illius institutis? Non simplex baptismus, sed seruaia iustitia facit nos filios dei. Quid enim auditi sunt, qui in nomine Iesu eiecerant demonia, qui prædixere futura, qui miraculis inclaruerunt? nescio nos. Pro alienis ducit, in quibus non uidet iustitiam euangelicam. Quod si uobis persuasum est, deum esse huius iustitiæ autorem, simul & illud

Et sicut un-
ctio eius do-
cet nos.

Si scitis quo-
mā iustus est

illud scitote, quòd quisquis non professione, sed studiis, factis, ac moribus præstat iustitiam euangelicam, ex deo natus est, ad quem sibi bene conscius poterit ea fiducia accedere, qua solent obedientes filij ad patrem propitium. Similes agnoscet, dissimiles non agnoscet.

CAPUT III.

Vbi sincera charitas est, ibi fiducia est et metus abest. Videte igitur, nobis qui contempto mundo cum suis & illeceamentis & terriculamentis, perseveramus in euangelica doctrina, quam insignem dederit charitatem, ut non solum serui fideles, nò solum amici, sed filij dei & nominemur & simus. Sic enim docuit Christus, ut celestem patrem appellemus, si qua re sit nobis opus. Summus est honos appellari filios dei. Summa felicitas est esse filios dei. Huic quoniam constanti pietate adhaeremus, & ab illo agnoscimur, mundus nos non agnoscit, sed ut diversæ factionis horret & execratur. Nec mirum si nò agnoscit filios dei, cum deum ipsam non agnoscat, abnegans illum filium Iesum. Ne quid perturbet animos uestros charissimi, quòd uos habet despicabiles & abiectos. Apud deum habemus etiam nunc hanc eximiam dignitatè, quòd sumus filij dei, & gaudemus in sinu, sentientes in nobis spiritum non seruitutis, sed filiorum, cuius fiducia clamamus, abba pater. Adest dignitas, sed nondam apparuit dignitas. Adhuc pugnae tempus est, nondum uenit dies triumphi. Ille declarabit uniuersis, quanta sit dignitas quanta felicitas eorum, qui còstanter sese præbarrunt filios dei. Nondam eluxit, quòd sumus futuri in aduentu Christi, uerum illud certa spe tenemus, simul atq; apparuerit ille redditurus cuiq; pro suis factis præmia, nos qui sumus hic consortes afflictionum, erimus & gaudiorum socij, quiq; sumus illi similes in mundi contemptu

Charissimi
nunc filij dei
sumus.

contēpta, erimus eidem similes in maiestate glorie. Vidimus hic illam affectam, uideamus humilem, tunc uidebimus, sicuti est, & semper fuit, excelsum, ac sublimem, & uidentes ad illius similitudinem transfirmandi sumus & ipsi, nō solum animis, uerumetiam corporibus. Videmus & nunc illū, sed ueluti per nebulam oculis fidei. Tunc ineffabili modo uidebimus. Sed quod tunc futuri sumus perfecti, id nūc interim pro nostra uirili meditandum est. Ut illi tunc similes simus in gloria, hic puri simus ab omnibus sordibus. Ut ille Et omnis lam tunc uidere possimus, nunc purgemus oculos, ne cum qui habet ille splendidus apparuerit, nobis tantē formidabilis sit magis quam amabilis. Nec enim feliciter uidetur, nisi a similibus. Proinde quisquis habet hanc fiduciam in Christo, ut tunc confertur sit illius glorie, interim pijs studijs purificat se à mundanis affectibus, quemadmodum in illo nihil erat inquinamētorum huius mundi, sed totus purus est ac celestis. Itaq; pro nostris uiribus huc existendum est, ne quid in nobis resideat terrenæ fidei. Nec uerò sibi quisquā blandiatur dicens: Mihi satis est ad innocētiam, si nihil horum admiserō, que lex Mosi uetat, quæq; Cæsaris etiam legibus puniuntur, quod genus sunt, furtum, sacrilegiū, adulteriū, homicidiū, imò prorsus omne peccati genus est fugiendum. Quisquis enim ullo modo peccat, etiamsi non peccet aduersus præscriptæ Mosæ, peccat tamen aduersus legem euangrlicam, Mosæica longē sanctiorem. Atque hanc ob causam Christus semel uenit in mundum, ut uiam ostenderet, qua reditus illius nobis fieret salutaris ac felix. Venit ut semel tolleret non unum aut alterum peccatum, sed omnia peccata nostra, cum ille solus nulli peccato esset obnoxius. Semel nos gratis purgauit ab omni in eo manet, peccato, ut sui similes redderet, quod nec lex ulla, nec non peccat.

mortalis illius prestare poterat. Per baptismum insiti sumus illius sacrosancto corpori. Sed nostrum interim est adniti, nec excidamus à capite. Per gratiam illius clementiam insiti sumus, sed excidemus, si in pristina vitia relapsi fuerimus. Quisquis in Christo manet, perseverat in innocentia, & adòcæuet ab omni peccato, ut in dies magis ac magis adolescat in virtutibus, reddaturq; capiti suo similior. Quisquis non abstinere à peccatis, quanquam tinctus est, quanquam dedit nomen Christo, nòdum plene videt eum, neq; novit eam. Quis enim si oculis fidei videret, quanta sit dignitas cooperiri in numerum filiorum dei quanta turpitudine dedit patri diabolo, sustineat à tali corpore anelli, à tali desistere patre, & ad tam sordam degenerare tyrannidem, à tantis premijs ulro prolabi ad tantam calamitatem? Filioli ne quis nos seducat, blandiens nobis professione Christiani nominis, quasi id satis sit ad felicitatē. Non qui profitetur iustitiam, iustus est, sed qui vita ac moribus prestat iustitiam, is iustus est, quemadmodum & Christus se dictis ac factis prebuit exemplum omnis iusticie. Huic qui verè ac totus adberet, quo ad potest ab omni vitiorum inquinamento temperat, & ipsa morum puritas arguit illum esse filium dei, qui natura bonus est, & peccatum nescit. Quisquis autem peccat, etiamsi Christi sacramētis est initiatus, tunc è patre diabolo progenitus est, qui princeps est & autor omnis peccati. Hunc quisquis imitatur, parentem suum refert, hoc ipso quod peccat, seq; filium illius esse declarat. Non admittit deum consortium cum vitijs: nam in hoc ipsum misit filium in hunc mundum, ut aboleat opera diaboli, hoc est, omnia quæ pugnāt eum euangelica ebaritate. Ex Adam nascimur omnes obnoxij peccatis, ex deo renascimur per semen evangelica doctrine.

Huius

Filioli nemo
uos seducat.

Huius seminis nos quamdiu manet in homine, non peccat, nec potest peccare, videlicet utante divina charitate, que rapit eum ad studium benefaciendi, & avocat ab omni cupiditate peccandi, eò quòd vere sit filius dei, germanè referens indolem atq; ingenium patris & capitis sui. Non titulus, non baptisimus, non sacramenta discernunt filios dei. In hoc mani- à filijs diaboli, sed vitæ puritas, sed charitas exrens & fælli sunt si- explicòs sese benefactis. Non est ociosa, si adsit. Quisquis hujus dei. hanc nõ declarat, nec se declarat sibi charum esse fratrè, si ex deo natus non est. Si vivum esset membrum corporis Christi, diligeret cætera membra, pro quibus mortuus est Christus. Hæc est Christianæ iustitiæ summa: hoc est, quod in primis nobis tradidit Christus: hoc est, quod nobis ante omnia committimus: ut mutua charitate declaretis nos esse filios dei, ac discipulos Christi. Siquidem odium proximi gradus est ad homicidium. Et licet ex diametro pugnat cum charitate. Cain non erat filius dei, sed ex diabo- Non sicut Cain qui ex lo progenerat erat. quomobrem? quia degeneravit a bono maligno er. conditore, ac referebat diabolum, qui stimulatns invidia primus occiderat hominem in instinctu letifero. Parentis ingenium referebat Cain, occidit Abel fratrem suum. Que fuit autem odij causa? Nimirum vitæ dissimilitudo, qua- propter & diversi generis erant, quanquam iuxta corporis propagationem fratres erant germani. Vterq; suum parentem exprimebat. Abel erat innocent, & ad benefa- ciendi studium accensus. Cain contra fratris odio conce- pto, non de se corrigendo, sed de fratre trucidando cogita- vit. Quemadmodum hic non ferebat impius pius, & dia- boli filius dei filium: ita nobis mirum videri non debet fra- tres, si nos aversantur homines mundo dediti. Oderit im- merentes. Ne quis illos mutuo oderit. Illi quomiam morti

deuoti sunt, & seruiunt auctori mortis, mortē alijs machi-
nantur. Nostrum est illorū misereri, nō uicissim ledere. Si
quidem euangelica charitas nos abduxit à studio ledendi
ad studium benemerendi: & hoc argumento cognoscimus
quòd destinati simus eterne uitae & exempti a mortis
tyranniā, quòd diligimus fratres. Qui diligit, bene uult,
ac benefacit. Corpus halitu uiuit, anima uiuit spiritu Chri-
sti. Vbi non est fraternā charitas, ibi non est spiritus Chri-
sti. Quisquis igitur odit proximum suum, mortuus est,
neq; uiuit intus. Nam & si fidē habet, mortuā habet, cum
non adsit charitas. An eum leuē culpam contemnitis odium
fratris? Quisquis odit fratrem suum, homicida est. Non
iērixit ferrum, non miscuit uenenam, non adortus est, non
maledixit, tantū malē noluit. Non damnat illum lex ho-
minum homicidij, sed apud deum iam homicidij damnatus
est. Qui semel admisit odium in pectus, quantū in ipso est,
homicida est. Multa sunt homicidij genera. Qui ferro tru-
cidat, etiam prophanis legibus dat poenas. Qui ueneno ne-
cat, punitur & ab impijs. Ceterum qui fratrem uirulente
linguae spiculo confodit, etiam si legibus humanis absolu-
tur à parricidij crimine, tamen ad euangelicam legem ho-
micidij reus est. Viuit adhuc ille, cui malē uult esor, & ta-
men ipse iam mortuus est: illi uita est incolumis, & hic ui-
tam amisit eternam, sui ipsius homicida. Vultis uidere fra-
tres quantum nos abesse oportet à cupiditate ledēdit Ver-
tite oculos ad exemplam Christi. Ille sic dilexit nos nihil
meritos, imò mortem commeritos, ut uitam suam nobis im-
penderet. Quanto magis debemus pro fratribus seruan-
dis uitae subire discrimē, si res ita tulerit! praesertim qui in
Christi pastoris uices successimus. Nō cōcredidit oues su-
at Petro, nisi ter amorem professio, ac mox illi mortis ge-
nus

Qui nō dili-
git fratrem,
manet in.

In hoc co-
gnouimus
charitatē.

nus indicat, ut intelligeret & sibi gregis crediti salutem
 uitæ dispendio tændam. An uerò uitam impendet qui gra
 uatur opitulari pecunia? An fatiuisse putat aliquis, si non
 ledat fratrē, si benignè loquatur? Christus re declarauit
 quantum opere nos amaret. Qui conspicuus fuerit fratrem
 suū cibo, ueste, potu, tecto ne egentem, & habet facultates
 unde succurrat illius inopie, neq; commouetur miseri
 cordia, sed uelut ad se nō pertineat, negligit eū, qui credi
 possit, quod in hoc sit charitas dei? Succurrit ethnicus ethni
 co, & tu Christianus non succurris Christiano? Professus
 es fraternam charitatē, ea si uere adest, cur hic cessat, ubi
 discruciat inopia frater? Fratrem appellas, & nullam
 argumentum edis affectus fraterni? Fiholi mei ne diliga- Filioli nō di
 mus nos inimicem uerbatenus. In animo sit charitas potius ligamus uer
 quā in lingua, & factis se promat potius quā uoce. Sit bo neq; ling.
 fraternam uocabulum in sermone quotidiano: sed ut ueri
 simus, & orationi facta respondeant, quoties se dederit
 occasio, re declaremus in nobis esse uerū fraternam ano
 rem. Ne desit fratri, quod nobis superest, siue uestem desi
 derabit. siue cibum, aut tectum, siue cōsolationem, siue do
 ctrinam, siue admonitionem. Id si promptis animis prestā
 terimus, hoc argumento cognoscemus, quod ueritatis filij
 simus, quodq; non fucate, sed sincere diligamus. Veritas
 autē est ipse Christus, cuius oculus probabimus cōscientiā
 nostrā, ut & deo probati simus, & hominibus: & factis
 cognoscant homines, non esse fucatum inter nos charitatē:
 animi synceritatem intuetur deus. Succurremus egestati
 fraternæ, sed ita, ut necessitatem subleuemus, nō ut luxum
 elamus: & succurremus ex animo, neque mercedis ad nos
 reditura spe, neque inanis gloriæ causa. Animum non
 uident homines, sed ipse sibi conscius est, & oculus dei con
 spicius

spiciunt. Quod si laudent nos homines, & condemnent animus sibi male consciunt, ut homines fallamus, dei iudicium non licebit effugere. Abditos habet recessus ac perplexas latebras cor humanum, sed nihil esse potest tam receditum, tamque abstrusum, quod ille non penetret. Novit ille omnia meius nobis, novit cor nostrum, qui fecit cor nostrum. Nisquam

Quoniam si non habet oculos, qui nusquam non adest. Charissimi, si cor reprehenderit nos cor. nostrum non condempnaverit nos ipsos apud deum, si sincerus est ac simplex animus, si ex mera puraque charitate facimus quicquid facimus, quales nos prestiterimus erga proximum, talem se deus prestabit nobis. Si libenter & ex animo condonabimus fratri culpam, facile & nobis delicta nostra condonabit deus. Si prompte largiemur egentem fratri, quoties opem nostram implorat, certa fiducia petemus & a deo, quod ad salutem ac necessitatem pertinet, nec ille negabit petentibus. Quod si dixerimus illi: Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: & intus odio fraterno tenemur, non ut statim reclamabit nobis nostra conscientia? qui fronte tu petis a deo, quod ipse negat proximis? Quo ore postulas pacem, cum non prestes conditionem? Pollicitus est ille se condonaturum nobis admissa nostra, sed si fratri ex animo condonaverimus delicta sua. Si ore dicimus, condono, & tamen malevolentiam retinuerimus in corde, animus sibi male conscius adimet nobis fiduciam impetrandi, quod a deo petimus. Si fratrem blande salutamus, nec adsumus, cum res poscat subsidium, non est quod speremus deum nobis auxilio futurum, qui fratri defuerimus. Si nos surdi facimus ad illius iussa, surdus ille erit vicissim ad preces nostras. Impudentia est, non pietas, ab eo petere favorem, cuius precepta contemnat. Verum si precepta eius servamus, si quicquid illi

placitum

Placitum est facimus, & ita facimus, ut probemur illius oculis, qui nihil non percipit, hinc nobis nascetur imperanda fiducia. Hic mihi dicit Iudaeus legis superstitio susceptor: obseruo sabbats, baptizor, ieiuno, abstineo a cibis uetitis, non committo furtum, me deus audiet. Imo non hoc est preceptum de quo loquor, quodnam igitur nimirum ut totam salutis nostrae spem ac fiduciam collocemus in Iesu Christo filio dei, per quem pater nobis omnia largiri uoluit. Jam ne hoc satis est? nequaquam: quin ad illius exemplum amemus nos mutuo. Sic ille iussit, sed quod iussit ipse prior praestitit. Nondum uere diligit Christum, qui membrum odit Christi: non iam amat Christum, qui male uult homini, pro quo mortuus est Christus. Itaque qui seruauit unicum illud charitatis preceptum, omnia seruauit. Hoc glutino coniungemur Christo, sic ut ille sit in nobis, & nos uicissim in illo. Ille per spiritum suum inhabitat in pectora nostra, si illic seruet charitas. Spiritus Christi non est autor odij, sed largitor fraternae charitatis. Is per impositionem apostolicarum manuum infunditur baptizatis, sed idem resilit & axolat, si contingat extingui charitatem. Hoc igitur indicio deprehendemus donum spiritus in nobis manere quod accepimus in baptismo, si perseverauerit in nobis fraterna charitas. Quantum haec refrixerit, tantum ille se subducet.

CAPVT IIII.

Indicem dedit charissimi, quo deprehendatis an in uobis sit Christi spiritus. Sunt enim diuersi spiritus in hominibus, sed sancti, sed mali. Ne igitur protinus cutis spiritui creidatis. Multi passim se iactant habere spiritum dei, sed explore num a deo profecti sunt. Habet & hic mundus suum spiritum, & adumbrat spiritum dei. Prophetar

Quoniam
mandata eius
custod.

Et hoc est
mandatum
cristi.

Et qui ser-
uat manda-
ta eius.

phetas afflat spiritus dei, sed complures iam in mundum
 prodierunt pseudoprophetae, sese mentientes afflatu diuini
 spiritus loqui, cum agantur mundano spiritu. Valitis
 igitur certius etiam argumentum spiritus diuini. Audite
 profitentem & intelligetis. Omnis spiritus qui confite-
 tur Iesum Christum, olim orbi promissum eternae salutis
 autorem, assumpto corpore humano iam uenisse, sicuti
 per suos prophetas promiserat, et ex deo est, nimirum agno-
 scens filium dei. Rursus hoc qui negat, quoniam mendax
 est, ex deo non est. Nullus enim uere profitetur filium, nisi
 afflatus a patre. Negant autem illum non tantum hi, qui uer-
 bis reclamant, uerum etiam qui sic uiuunt, quasi Christus
 non fuerit exemplar uerae pietatis hominibus, aut quasi non
 fuerit autor perfectae salutis, eoque fingunt aliam quempiam
 Mesiam expectandum, quod huius doctrina nimium desi-
 deat ab ipsorum cupiditatibus. Si sciuisset uoluptatibus car-
 nis, si promississet inuensas opes, si donasset honores &
 imperia mundi, iam dudum agnouissent suam Mesiam.
 Nunc quoniam horum docet contemptam, & ad tollen-
 dam crucem inuitat, & felicitatem omnem in futuro seculo
 expectanda ostendit, negat hunc esse promissum olim hu-
 mani generis redemptorem, sed alterum expectari iubet,
 qui commoda corporis, & huius seculi bona polliceatur.

Et omnis spi-
 ritus qui sol-
 uit Iesum.

Nec satis est confiteri Christum, nisi totum & integrum con-
 fiteamur. Qui diuidit illum, uel diuinam naturam adimens,
 quam eandem habet cum patre, uel humanam, quam acce-
 pit ab homine matre, hic spiritus ex deo non est, sed est spi-
 ritus antichristi, de quo quidem spiritu iam audistis, quod
 uenturus sit, amò iam nunc uenit, agitque in his, qui mundanis
 delicijs addicti, pignant aduersus Christi spiritum. Non est
 quod istos metuatis filiioli: nos quoniam ex deo estis, &
 spiritum

spiritum habetis, per illum uicistis antichristos, ipsi qui-
 dem imbecilles estis, sed is qui habitat in uobis, maior est
 ac potentior est eo, qui habitat in mundo. Per sua membra
 nos impugnat diabolus, sed suo spiritu propagnat deus.
 Illi quoniam ad mundi fictionem pertinent, & munda-
 num hauscerunt spiritum, mundum sapient, & mundana
 loquantur, & horum doctrina grata est ipsi, qui & ipsi
 mundo decati sunt. Nemo facile credit quod aduersatur
 ipsi, quae uehementer amat. Amant terrena, & horum do-
 ctrina terram sapit. Nos ex deo sumus, hunc qui nonit,
 nonit autem quisquis amat, auscultat nobis, qui coelestia
 deoq; digna docemus. Qui non est ex deo, non audit nos,
 sed abhorret ab euangelica doctrina, quae iubet opes effun-
 dere, uoluptates spernere, in afflictionibus gloriari, uitam
 etiam habere uilem pro iustitia, recte factorum omne prae-
 mium expectare in resurrectione, quam isti aut non credunt
 futuram, aut nolent accidere: quae iubet per sinceram cha-
 ritem, & uitam impendere proximo, cum homo munda-
 ni spiritus, etiam cum fratris iniuria suis commodis ubiq;
 consulat. His igitur iudicijs dignoscere licebit spiritum in hoc co-
 dei ueracem, a spiritu mundi fallaci. Itaq; charissimi quan- gnoscimus
 doquidem ex deo sumus, non ex mundo, diligamus nos in spirit. uer.
 uicem, & proxima commodis quisque seruiat potius quam
 suis, quoniam charitas ex deo est. Quisquis igitur hac cha-
 ritate praeditus est, si ex deo natus est, ac uere nouit deum,
 Quisquis alienus est a charitate, nondum cognouit deum,
 propterea quod ipse deus charitas est. Ille se nobis impar-
 tit, quoties impartit charitatem suam. Declarauit ille suam
 in nos charitatem, ut nos uicissim nostram declararemus in
 proximum. At dicet aliquis, Filij charitatem agnoscimus, sed
 unde cognoscimus patris erga nos amorem? nimirum ex
hoc

hoc quod unicam filium suum, quo nihil habet carius, misit in hunc mundum, ac morti tradidit, ut nos per illius necem vitam assequeremur eternam. Atque hoc maius etiam atque insignius dilectionis miraculum est, quod nullo nostro officio provocatus, tam insigniter dilexerit nos. Qui redamat amantem, tantum gratus est, inhumanius futurus nisi faciat. Nos

Et misit si- amabamus mundum, averti ab amore dei, & tamen deum
lium suum. prior atque ultro dilexit nos. Cumque in re esset offensus peccatis nostris, nec esset in terris immunis a delictis, qui nos illi reconciliaret (nam gratiosus sit oportet, qui intercedat apud offensam pro nocentibus) misit e caelis filium suum, qui seipsum patri sacrificaret, atque hac purissima victima nobis cum propitium redderet. Quia hac dilectione cogitari potest insignius quid ardentius quid effusius? Charissimi si deus, qui nostri non eget, ultro ac uolens tantopere dilexit nos, debemus & nos inuicem ad illius exemplum diligere.

Deum nemo Filius dei se nobis uisibilem exhibuit, ceterum deum patrem
unquam uidit. nemo uidit unquam oculis corporeis, & tamen ex rerum indicibus apprehenditur. Sentimus iratum, sentimus propitium, sentimus abesse, sentimus adesse. Mutuum erga deum amorem non alio argumento testari possumus, quam si nos inuicem diligamus, quemadmodum ille dilexit nos. Dilexit ille nos gratis, dilexit ad hoc, ut seruaret. Si sic diligimus inuicem, deus qui charitas est, ut dixi, manet in nobis. Vulgaris est amor beneuolentia prosequi beneficium, diligere qui possit referre gratiam, beneuolentiam communibus officiis testari, sed perfecta est dei erga nos dilectio. Dilexit ultro, dilexit alienas, dilexit unde ad ipsum nihil possit redire gratie, dilexit usque ad unigeniti filij iacturam. Si nos ad similem modum diligimus proximum, tunc perfecta dei charitas est in nobis, declarans & ipsam deum esse in nobis.

Quem

Quemadmodum illem spiritus membra corporis coniu-
 git, & unum corpus efficit ita spiritus dei nos & cum il-
 lo, & inuicem quodammodo conglutinat, neclitq; & ue-
 lut in unum cogit. Quod si spiritus dei, qui mentibus no-
 stris afflat, amorem proximi niget in uobis, nimirum hoc
 argumento cognoscimus, & quod nos maneamus in deo,
 & deus uicissim in uobis. Aduersarius est igitur charitati,
 qui negat Iesum esse filium dei, qui recidendo mortalium
 generi semetipsam inuenerit. At huius rei nos specta-
 tores etiam sumus, oculis uisimus, auribus audiuimus, mani-
 bus contrectauimus, deq; re tot modis comperta testimo-
 nium perhibemus orbi terrarum, quod pater miserit filium
 suum, cuius morte mundus seruarietur, si modò resipiscens
 à pristinis erroribus iuxta regulam euangelicam uitam
 deinceps attemperaret. Non enim solum uisit illam ser-
 uandæ nationi Iudæe, sed toti mundo seruatorem dedit.
 Quisquis igitur confessus fuerit Iesum esse filium dei, quæ
 propheta esse uenturam prædixerant, hic in deo manet,
 & deus in eo. Nam et ueritatem, & amplectitur cha-
 ritatem. Non agnoscit charitatem dei erga se, qui eam non
 exprimit in proximo. Nos autem & experimento cogno-
 uimus, & animo credimus, & ore confitemur, & factis
 exprimimus dilectionem, quæ deus exhibuit nobis. Superest
 ut in eo quod ceptum est perseveremus, neq; commutemur
 ut & deus diuellatur à nobis, & nos à deo distraha-
 mur. Deat, ut antè dixi, charitas est. Præinde qui perseue-
 rat in charitate, in deo perseverat, ac uicissim deus in illo,
 manente nexu mutuo spiritus diuini. An uultis & aliud
 argumentum uobis dari, quo deprehendatis, an perfecta cha-
 ritas dei sit in uobis? Si nobis bene conscij sumus, nec formi-
 demus illam iudicij diem, quo separabuntur à Christo qui
 Christum

Deus chari-
 tas est.

Christum non sunt imitati. Hi tremēt cum audient horrendam illam vocē: *Discedite à me.* Nos autē cum fiducia dicit illum expectamus, videlicet nobis conscij, quod quemadmodum ille uersatus est in mundo, ita & nos sumus in mundo. Ille nihil cōtraxit labis è mundo, sed cum purgavit à suis sordibus, & ad suā, quod in ipso fuit pertraxit puritatē. Sic & nos pro uiribus, adeò non misceamur mundo, ut illū magis euāgelica doctrina, nōtēq; castus exēplis ad Christum pelliceamus. Iudicij diuini metus ex mala conscientia

Timor non nascitur. Timor igitur non cōgruit charitati. Nam charitas fiduciam addit, quæ si perfecta sit, propellet ex animo prorsus omnem formidinem. Gaudet autē quoties ille iudicij dies in mentem uenit: primū optimē sentiens de bono deo, & sibi bene conscio. Charitas gaudium adfert, metus cruciatum. Porro qui timet, hoc ipso declarat se nondam perfectū esse in charitate. Quantum decet charitati, tantū accedit ad metum. Veretur enim ne parum elementem et ga se experiatur deum iudicē, qui se parum exorabilem præbuerit proximo. Ille dies aperiet, qui hic uerē dilexerit. Nos diligimus deum, nec mirum est, cum ille prior dilexerit nos. Neq; enim nos illam amare possemus, nisi nos ad se traheret amore suo. Hoc ipsam igitur, quod illum diligimus, illius beneficiū est. Porro quod diligimus deum, id testatur amando proximum, in quo uult ipse diligi. Si quis dixerit: *Diligo deum,* quū odio prosequatur fratrem suam, mendax est. Et tenim cum impij quoq; quorum pleriq; deum adeò non amant, ut nec esse credant, tamen affectu quodam amplectuntur proximum, uel quia cognatus est aut affinis, uel quia notus ac familiaris, uel quia homo deniq; uidet hominem esse, quemadmodum & animantia suū quæq; genus amant instinctu naturæ: quomodo deum diligit

diliget, quem non uisit unquam, cum oderit proximum quem uidet? Deinde qui consentaneū est eum diligere deū, qui præcepta dei negligit? Si quis clamet, amo Cæsarem, contemnens interim edicta Cæsaris, an inuenturus est qui credat? Nos ab Imperatore nostro præcipuum hoc habemus edictum, ut qui diligit deum, diligit & fratrem suum, siue bonus sit, siue malus. Si bonus est, amet in eo Christum: si malus, in hoc amet, ut conuertatur ad Christum.

CAPUT V.

Quisquis credit Iesum esse Christum, hoc est, illum unde oporteat omnia salutis nostræ præsidia petere, idēq; credit ex animo, is ex deo natus est, iamq; scitus in numerum filiorum dei. Non potest autem non amare, qui filius est. Porro quisquis ex animo diligit eum, qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo, nimirum fratrem suum, quicum habet patrem communem. Hoc argumento deprehendimus, quod uerè diligimus filios dei, si prius ex animo diligimus ipsam deum. Nihil enim merè diligitur, nisi quod illius causa diligitur. Porro quod deum diligamus, ita liquebit si seruemus illius præcepta, & seruemus alacres ac labentes, nec enim alioqui grania sunt illius iussa. Quid enim graue amati? quid graue ad talia properati præmia? Terribiles malorum species obijcit mundus, paupertatem, exilium, infamiam, carceres, flagra, mortes. Ingens est pugna, sed parata uictoria: quicquid enim ex deo natum est, uincit mundum. Quibus autem præsidij uincit mundum? num opibus? num copiis? num machinis bellicis? num eruditione mundana? nequaquam: sola fiducia, qua se totos committunt propugnatori deo, uincunt mundū quantumuis sauentem. Eripiuntur opes, sed quid obijcit fides? Habes thesaurū in caelo. Eijceris in exilium, sed experietur

In hoc cognoscimus quoniam.

suam municipem patria celestis. Admonentur corpori cruciatui, sed his emuntur æterna gaudia: intencatur mors, sed hanc sequetur immortalitas. Quis est igitur qui vincit mundum: non satrapes, non diues, non philosophus, non rex, sed is quisquis est, qui verè credit, quòd Iesus est filius dei. Crede quòd ille pollicitus est, & nihil te mouebit, quicquid intencarit mundus. Vicit ille prius mundum, & assequutus est immortalitatè: uenit in hunc mundum, assumpto nostro mortali corpore, ut pro nobis uinceret, ut uincendi rationem ostenderet, ut præmiorum fidem faceret. Quibus autem præsidijs armatus uenit ille? Per aquam uenit & sanguinè Iesus Christus: per aquam, ut nos ablueret à peccatis: per sanguinem, ut nobis uitam cõferret immortalẽ. Baptizari uoluit immunis ab omni peccato, ut nobis largiretur innocentiam: mori uoluit in cruce, ut nobis aperiret uiam ad immortalitatem. Non solum his duobus indicijs testatus est sese fuisse Christum & seruatore mudi: quòd baptismum accepit ut homo nocens: quòd mortuus est ut homo scelerosus, cum unus omnium innoxius esset ab omni peccato: sed & spiritus apparens, specie columbæ, de illo testatus est, quòd is esset quem pater dedisset seruatore mudi. Quoniã & spiritus ueritus est, quemadmodum pater & filius: una est omnium ueritas, quemadmodum una est omnium natura. Tres sunt enim in celo, qui testimonium præbent Christo, pater sermo, & spiritus: pater, qui semel atq; iterum uoce exiitatus emissa, palam testatus est hunc esse filium suum egregie charum, in quo nihil offenderet: sermo, qui tot miraculis edita, qui moriens ac resurgens declarauit se ueram esse Christum, deum pariter atq; hominem, dei & hominum conciliatorem: spiritus sanctus, qui in baptizati caput descendit, qui post resurrectionem de-

lapsus

Quoniã tres
sunt qui te-
stimonium.

lapsus est in discipulos. Atque horum trium summus est consensus: pater est autor, filius nuncius, spiritus suggestor. Tria sunt item in terris, quæ attestantur Christum: spiritus humanus, quæ posuit in cruce: aqua & sanguis, qui fluxit ex latere mortui. Et hi tres testes consentiant, illi declarant deum, hi testantur hominem fuisse. Testimonium perhibuit & Ioannes. Quod si testimonium hominum recipimus, equum est ut plus apud nos habeat ponderis testimonium dei. Manifestum est enim dei patris testimonium: Hic est filius meus dilectus, in eo complacitum est mihi, ipsum audite. Quid dici potuit apertius aut plenius? Qui uerè credit filio dei Iesu Christo, & sic omnia uitæ præsidia in illo collocauit, ut huius promissis fretus contemnat omnia quæ mundus hic ostendit uel amabilia, uel terribilia, testimonium habet in se ipso, ac testimonium perhibet filio dei. Etenim dum afflatus spiritu Christi, mortem etiam illius amore contemnit, non leue testimonium edat apud homines, non esse uana quæ Christus docuit ac promissit. Qui non credit deo, sed fidit mundo, hic quod quidem in ipso est, deum facit mendacem, qui felicitatem promissit ipsi, qui filio suo Iesu Christo auscultarent, cum is a mundo petendam felicitatem ipsa uita doceat, & huius uitæ commodis sic adheret, quasi nihil hominis supersit à morte corporis. Pater clamat, ipsum audite. Et huius, qui non credit, uita dicit, mundam audite. Etenim cum filius orasset patrem, ut qui sibi credidissent, aut credituri essent, uitam haberent æternam, audita est paterna uox, ueluti tubæ sono testans preces illius fere ratas. Dedit itaque nobis uitam æternam pater, demonstrans à quo foret ea petenda, nimiram à filio ipsius Iesu Christo. Huius doctrinam quisquis amplectitur, huius exemplum quisquis imitatur, huius promissis qui fidit, hic &

Qui credit
in filium dei.

filium possidet & uitā habet, cuius arrhabonē interim tenet. Spiritum dei, cuius fiducia deum non ueretur appellare patre. Qui a filio est alienus, is et à uita est alienus. Hec scribo uobis ut sciat. *Quia a filio est alienus, is et à uita est alienus. Hec scribo uobis ut sciat.*

ita eo ut uerbu repeto uobis & incalco, ne quis uobis diuersam persuadeat. Sed certum atq; indubitātū habeatis uerum esse quod credidistis, uobis esse paratam uitam eternam per Iesum Christum, cuius estis ascripti. Cohæredet. Ius & arrbā iam tenetis, rem suo tempore possessori. Itaque qui creditis filio dei, cōstanter credite, eiq; in dies magis ac magis fidite. Non fallit in promissis eterne uitæ,

Et hæc est si qui non deest uobis etiam in hac uita. Siquidem hanc fiducia quam præbet uobis spiritus Christi, ut quicquid à patre petieritis in nomine filii, impetretis, si modo petatis iuxta uoluntatem illius: hoc est, si tales accesseritis ad orandam, quales ille uoluit accedere, nimirum puras ab omni odio fraterno: nihil enim impetrat à deo, à quo proximus non impetrat ueniam delicti: si ea petieritis que conducunt ad uitam celestem, que faciunt ad gloriam Christi. Alioqui nos plerumq; nescimus quid postulandum sit à deo, ac pro salutaribus sepe noxia petimus, nisi Christi spiritus nobis suggerat quid expediat petere. Sed hunc ad modum quoties petimus, certi sumus quod deus audit uota nostra, certi sumus illum largiturum nobis quicquid petierimus. Sic ille pollicitus est nobis, & potest præstare quicquid pollicetur, & uult quicquid uobis est salutiferū. Neq; solū auget in uobis sua bona, subinde sollicitatus nostris precibus, uerum etiam cōdonabit nobis quotidiana delicta, sine quibus imbecillitas humane nature uix potest durare diu: ac non tantū condonabit sua cuiq; cōmissa, si ueniam petierit, uerū etiam audiet fratrem pro fratris delictis precātem: modò peccatū sit huiusmodi, ut non profusū extinguat fra

ternam charitatem, etiamsi nonnihil obnuabilet. Est enim peccatum quod non possit imbecillitati in parari, neque leuius paratisque sanari remedijs: veluti cum quis destinata malicia persequitur sodalitatem Christianam, cum ipse sit Christum professus, & religionis pretextu subnectere nitatur religionem. Huius deplorata peruersitas non meretur piorum hominum intercessionem: & tamen pro his etiam orat perfecta charitas, optans etiam illa que fieri non possunt. Pro satana nullus orat, quod scient per inuidiam oppugnat eos, quibus bene vult deus. Fortassis nec pro his orandum, qui in hanc afflictam transierunt: ac inuicem sunt potius, ne quid ledant, quam precibus subleuandi, nisi speret prebeant resipiscentiae. Talis morbus ualidioribus eget remedijs, ac maior est quam ut quotidianis precibus tollatur, quibus delentur admissa leuora, que committit infirmitas, non que designat peruersitas. Quicquid recedit a summa iustitia, peccatum est, sed peccatorum multa sunt discrimina. Et est admissum aliquod, quod etiam si minuatur ac intiet innocentiam, non tamen extinguit prorsus Christianam charitatem: veluti cum per occasionem effatumus in amicum, quod mox poenitet effutisse: cum tra subita uerbum extorsit, quod mox optemus reuocari posse, cum capti cibi potusue dulcedine paulum aliquid somimus ultra naturae necessitatem. Ad haec ignoscenda facilius est deus, si minus precibus interpelletur. Ad eiusmodi lapsus filiorum plerumque conuiuent & parentes propitij, qui grauiora commissa non ferrent. Quanquam nulla est culpa tam leuis, ut sit negligenda. Malum ac figiendum est pisis, quicquid peccatum est, ac neglectam paulatim pertrahit ad mortem. Sed ut his leuioribus, que uix ab hominibus uitari possunt, statim est adhibendum remedium:

Quis scit fratrem suum peccare.

Non pro illo dico ut roget quis.

ita deus auertat, ut qui semel abdicarit mundum, seq; deo dicarit, renouatur in capitale crimen aliquod. Per euangelicam professionē efficiamur filij dei, ac membra Christi. Neq; conuenit, ut filij tantopere dissideant à patre, & à capite mēbra. Proinde qui penitus intelligit se natum ex deo, cauet à flagitijs magis, quàm à morte ipsa: seruatq; seipsum, ne quid habeat cōmerciū cum illo domino malo, cui prius seruirrat unā cum mūdo. Quæmadmodum Christus semel mortuus reuixit, & reuixit nunquā poste a moriturus: ita qui semel per baptismum mortuus est mundo, & ad uitæ nouitatem resurrexit cum Christo, non deceet iterare, propter quod Christo sit iterū moriendū. Sibi metuant à mundo, qui non sunt uerè renati ex deo, qui non totis animi medullis receperūt semen euangelicæ doctrine. Nos scimus, quòd uerè simus ex deo, quos nec mala, nec bona huius mundi separant à Christo. Mundus totus in malo constitutus est. Quocunq; te uertat, offeryunt sese, quæ nos auertiat ab innocentia uitæ. Sed ab huius incantamentis semel liberauit nos filius dei: qui hac de causa uenit in mundum, ut nos eximeret à contagio mundi. Is dissipauit caliginem ignoratiæ prioris, ac dedit intellectum illustratum luce euangelicæ, ut cognosceremus uerum illum deum, & omnis iustitiæ largitorem, cui uni nihil fiat commercij cum mūdo: & nos sumus in illo uero, qui sincero pectore doctrinam illius ac promissa sequimur, quandiu sumus in filio eius Iesu Christo, quem hac de causa misit in mundū. Hic est uerus deus, qui solus est colendus: & uita æterna, quæ sola est expetenda. Filioli, si uerè nouistis uerū deum, caueat à falsis dijs, & simulacbris inanis, quæ colit mūdus. Idolum colit, cui nummus deus est. Idolum colit, cui deus uenter est. Idolum colit, qui ob mundanos honores

dei

dei præcepta negligit. Multa sunt huiusmodi simulachrorum genera. Vos ab omnibus caute, si manere vultis inculta veri dei. Quod mecum uotum fixit ratum is, cuius beneficio liberati sumus ab erroribus pristinis.

PARAPHRASIS

IN SECUNDAM IOANNIS

Epistolam per Desid. Erasmus
Roterodamus.

SENIOR Ioannes scribo dominæ electæ, simulq; filiis illius quos ego sincerè diligo, nec id facio solus, sed omnes mecum, qui cognouerunt ueritatem euangelicam: nec ob aliud diligunt, nisi quòd intelligunt euangelicæ professionis sinceritatem, quam sequimur, manere in nobis, ac mensuram in æternum. Gratia, misericordia & pax semper uobis augetur à deo patre, ac domino Iesu Christo, perseverantibus in ueritate doctrinæ euangelicæ, ac mutua charitate. Vehementer gaudis sum, quod compererim liberos tuos, matris pietatem imitantes, perseverare in ueritate doctrinæ euangelicæ, nec auscultare falsis doctoribus, qui conantur multos ab hac auertere, cum pater hoc nobis præceperit, ut doctrinæ filij sui audientes essemus, & ab illius uestigijs non recederemus. Itaque iam non est opus domina, ut nouis præceptis instruas pietatem tuam, tantum in eo perseveremus, quod ab initio traditum est, ut nos mutuo uereque Christiano amore prosequamur. Conciliet autem hanc beneuolentiam inter nos pax uitæ consensus, ac similitudo, ut concordibus studijs uiuamus.

iuxta dei præceptum, qui nihil æquè diligenter nobis in-
 iunxit, quàm mutuan inter nos charitatem. Porro nec in-
 ter impios intercedit uerus amor, nec inter dissimiles. Ni-
 hil igitur ad iro noui præcepti, sed etiam atq; etiam ad-
 monco, ut in eo, quod iam olim accepistis per seueretis, nec
 inde uos ullis artibus pseudoprophetaũ auelli patiamini.
 Siquidem extiterunt multi seductores in mundo, qui ne-
 gant Iesum esse Christum, qui erat uenturus in mundum
 iuxta prophetarum oracula. Quisquis hoc docet, seductor
 est, & illic anti-christus, Christi aduersarius. Caveat sibi
 quisq; ne si relinquat quod bene cepit, perdat omnẽ pu-
 ctam eorum, quæ hætenus bene gessit: sed demac operam,
 ut plenam mercedem recipiamus, quæ non contingit, nisi
 perseuerantibus usq; ad finem. Quisquis diuertit à uerita-
 te, nec perseuerat in doctrina Christi, ita & a deo patre
 est alienus, cum de se iuerit à filio. Caterum qui constanter
 sequitur huius doctrinã, is eadem opera & patri charus
 est & filio. Alter sine altero nec haberi potest, nec relin-
 qui. Hæc est illa uera doctrina, quam à ueracibus testibus
 accepistis ab initio. Quod si quis uenerit ad nos, qui diuer-
 sam ab hac doctrinam afferat, ut uos abducat ab euange-
 lica ueritate, huic aliò nõ debetis auscultare, ut nec in do-
 mum sit admittendus. Si querat hospitium: nec sine dicto sa-
 lutandus, si fori è sit obuius in uia. Periculam est enim ne fa-
 miliam suo cõuictu inficiat, & pro officio cõmunicati te-
 sti rependat maleficiũ, atq; a saluatione nasceatur collo-
 quium. Corrumpan autem bonos mores, colloquia pra-
 ua. Porro, qui salutat & congregatur cum impostore hu-
 iusmodi, consors esse uidetur malefactorum illius. Addit
 enim animum improbo, dum se uidet esse alienum pretij
 apud eos, quos nititur subuertere: & alijs speciem malì
 præbet

præbet, quasi fauere uideatur illius malicie, cuius nõ horret familiaritatem. Erant alia multa, quæ cupiebam uobis scribere super hisce rebus, utrum ea malo præsent explicare, quam calamo chartisq; committere: nam spero fore, ut breui uos inuisam, ac præsent cum præsentibus colloquar: ut gaudiũ, quod ex uestra constanti sinceritate concepi, fiat uberius ac plenius, dum & coram intuebor in uobis, quod nunc absens audio de uobis, & ues uicissim meum erga uos affectum oculis cõspicabimini. Saluere te iubent nepotes tui, filij sororis tuæ, femina Christiane.

PARAPHRASIS

IN TERTIAM IOANNIS

Epistolam per Des. Erasuum

Rotradamunt.

ENIOR Caio uiro multum amabili, quem ergo diligo sincere. Charissime, illud uotis opto à Iesu Christo, ut quemadmodum prosperè agit anima tua, perseuerans in euangelica doctrina, ita & in cæteris omnibus prosperè agat, bene fortunãte Christo. Neque enim mediocrem exæpi uoluptatem ex oratione fratrum, qui uenerunt ad nos, ac testimoniũ præbuerunt tuæ sinceritati, tam ueri testes, quam tu uerè sequeris euangelicam ueritatẽ, non modò professione, uerumetiam studiis, totaq; uita. Neq; enim ulla res animam meum maiori afficit gaudio, quam si contingat, ut audiam filios meos, quos per Euangeliũ genui Christo, sequi ueritatem à nobis traditã. Charissime, quòd officiosus es erga Christianos, qui istuc agunt, aut istuc hospites comitant, rem facis dignam

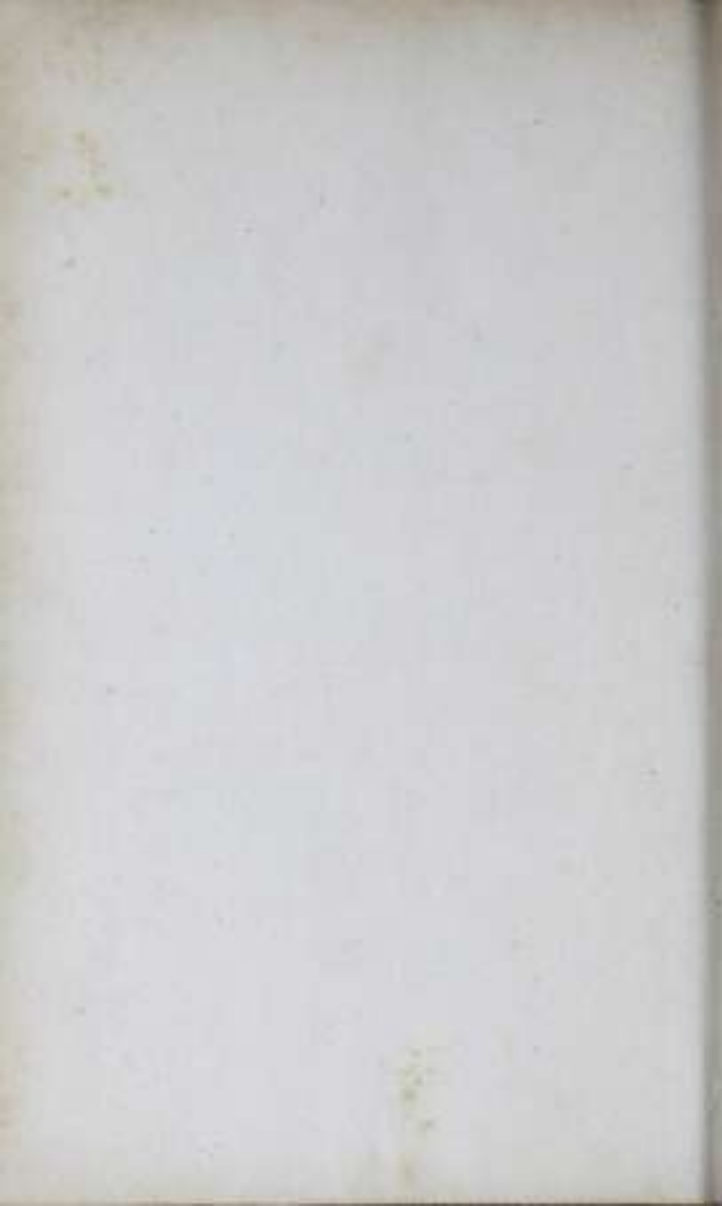
eo, qui uerè fuit Euangelio ac diligit Christum. Nam illi
 testificati sunt de tua sinceritate coram omni coetu Chri-
 stianorum. Rectè facias autem, si quos humaniter accepi-
 sti uenientes, pari humanitate deducas, quò nolunt profici
 sci, sicut merentur tractari, qui dei negotium agunt, non
 suum, ab ijs, qui deum ex animo diligunt. Non enim pro-
 fecti sunt ad mercatum, quo rem familiarem augeant, sed
 ad predicandum nomen domini Iesu Christi, cuius doctri-
 nam sic impartiunt gentibus, ut ab eis tamen nihil acci-
 piant, quo plus fructus referant Christo, cui laborant: si
 quod faciunt, absit ab omni suspitione ceptati questus. De-
 cet autem, ut nos tales excipiamus hospitio, curemusq; ne
 quid desit ad uitæ necessitatem, ut aliqua ex parte partici-
 pes simus eorum, quæ per illos geruntur in gloriam dei. Sic
 enim promissit Christus, qui prophetam acciperet ut pro-
 phetam, hunc habiturum prophetae mercedè. Scripsi iam
 antè congregationi, quæ istic est, ut idem facerent, quod te
 admonco: uerùm obstat Diotrophes, haudquaquam reci-
 piens monita nostra, malens esse primus inter suos, quàm
 humilis ac parus discipulus Christi: malens autem esse no-
 uæ heresis, quàm ueteris euangelicæ doctrine sincerus se-
 ctator. Quapropter si uenero ad uos, commoneficiam il-
 lum factorum suorum, quæ forsasse credit me latere, dum ipse
 malus, dictis maliciosis garris in nos, quò nobis adimat fi-
 dem & auctoritatem apud nos, qui uos hortamur, ut perse-
 ueratis in euangelica doctrina. Nec his contentus non so-
 lum non recipit fratres, uerumetiam eos, qui uolunt reci-
 pere, prohibet, & congregatione deturbat. Tanta est ho-
 minis perversitas. Frater amandè, ne quod malum est imite-
 ris, sed quod bonum est. Nostrum est malos perpeti, non imi-
 tari. Non omnes sunt filij dei, qui baptismum acceperunt.

continued with Moore
Epistolar S. Pauli

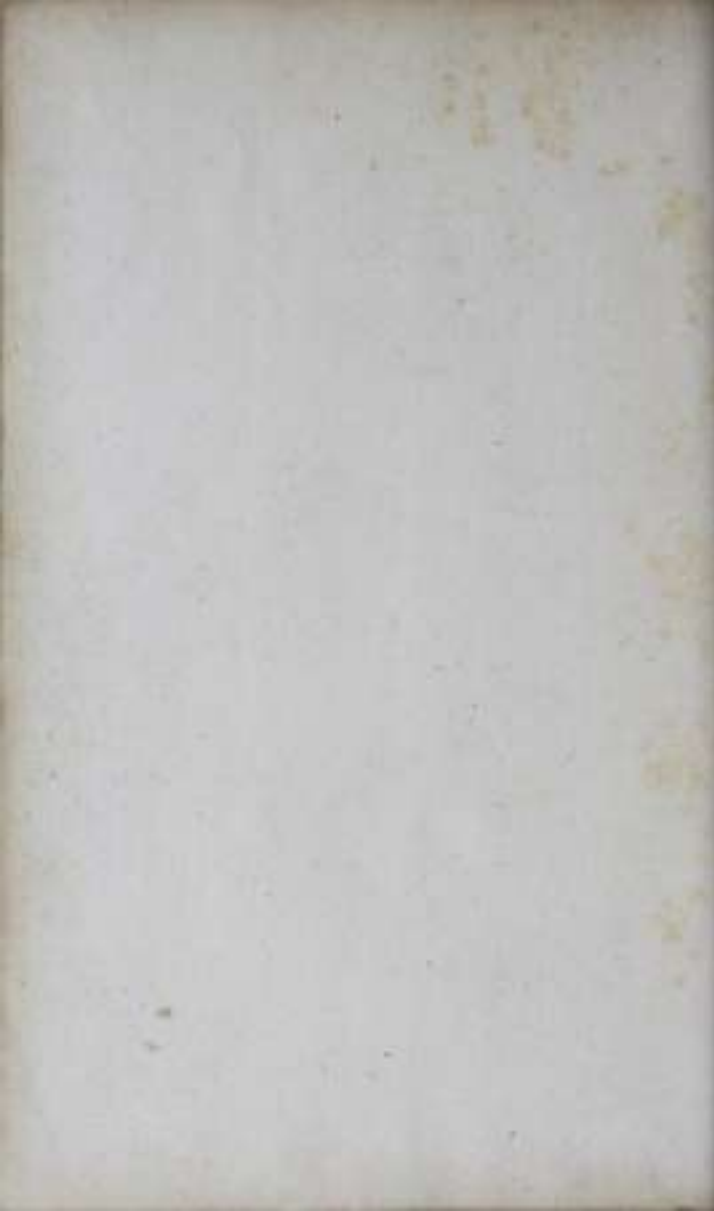

168.

